22

PUBLICAȚIE SĂPTĂMÎNALĂ EDITATĂ DE

GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL III ● Nr. 21 (122) ● 29 MAI – 4 IUNIE 1992 ● 16 PAGINI ● 25 LEI

GABRIEL LIICEANU
NU SÎNT MONARHIST
pag. 7

PAGINILE 8 – 9
POLITICĂ MORALĂ
DEZBATERI GDS

PROCESUL MIRCEA VULCĂNESCU
pag. 14

GABRIELA ADAMEȘTEANU

AICI NU ESTE MÎNA LUI MĂGUREANU

Dezamăgirile sînt inerente vieții, iar noi, oamenii trăiți și crescuți în comunism, de doi ani și jumătate abia învățăm să vorbim și să mergem singuri. Așa că nu ne putem plînge că n-am fi avut dezamăgiri în acest interval de timp – nu deziluzii sentimentale, ci revelații precise ale unor comportamente neașteptat de „nedemocratice" din partea unor oameni pînă mai ieri „admirabili", din „tabăra noastră", din larga și multiforma „opoziție", din „presa independentă". Mai gravă dezamăgire însă decît chiar faptul că un mare luptător pentru democrație (de la balcon) putea avea comportamente tipice de șef ceaușist sau că sentimentalismul (pentru Piața Universității), aliat cu diletantismul irresponsabil putea deveni nociv pentru o instituție, era în ultimă instanță reacția grăbită și grijulie de a cocoloși lucrurile, panica familială, provincială și angoasată, tradusă prin șușoteli dezaprobatoare (acum v-ați găsit și voi, ca să le dăm ălora satisfacția că nu sîntem uniți, că ne certăm între noi ?!), indemnul plîngăret, dar categoric de a închide ochii, de ochii lumii. Iar convingerea ultimă venea la fel de rapid, automulțumită, autolinistitoare : aici au pus ei la cale ceva care să vă dezbine, aici sigur este mîna lui Măgureanu.

Ei bine, nu. Nu este deloc nimerit să treacă greșelile din „tabăra noastră" în contul calităților din „tabăra" lui Măgureanu (nici domn, nici tovarăș, cum îl răsfață presa noastră care a făcut din el un fel de personaj comic, de desene animate, tot învîrtindu-se prin fața zidurilor opace ale ocultei instituții, fără să vadă de fapt nimic înăuntru). Măgureanu este în stare să vină la discutata și discutabila ședință de la G.D.S. (septembrie '90) și să răspundă întrebărilor ore întregi fără de fapt să spună nimic, cu o plictisitoare tehnică veche, făcînd o sală plină de oameni ocupați să-și piardă vremea. Măgureanu este în stare să se prezinte în casa Vernescu la o discuție cu dosarologul Hans Joachim Gauck, responsabil federal pentru documentele STASI, în timp ce tocmai a lăsat să se mai „scurgă" un dosar incomod de ziarist. (Și astfel, Expres-Magazin-ul e pe cale – cu asentimentul respectivului – să-și mărească redacția.) Dar cînd nu manipulează dosare ori mineri (și nici măcar atunci nu mai poate fi sigur de rezultate), Măgureanu este mai puțin eficient decît îl prezintă mitologia lui. El nu-i în stare să regizeze atîta impieticeală subtilă cîtă se desfășoară în adunările opoziției, nici discuții argumentate atît de bine pro și contra încît rezultatul să fie zero : de pildă, să votăm ca să nu votăm azi nimic. Să luăm hotărîrea că nu luăm nici o hotărîre (încă). Nu Măgureanu i-a făcut pe toți cei pe care opinia publică (disperată) îi chema să facă un partid politic, să n-o facă atunci cînd era momentul. Nu el le-a redactat textele cu leit-motivul „noi nu vrem puterea", nici sloganurile despre cum „vom reuși noi împreună". Nu Măgureanu îi împinge acum, în al 15-lea ceas, de la spate pe fiecare dintre micii lideri bovarici ai opoziției să se arunce cu capul înainte în campania prezidențială, fără sondaje prealabile, fără consultarea (democratică !) a filialelor (referința directă este la A.C.), ca niște ageamii într-ale înotului într-un bazin de performanță. Și asta în timp ce de luni de zile presa independentă vorbește la unison despre necesitatea candidatului unic ! Să ne mai plîngem că nu ne ascultă puterea ?!

În schimb, C.D. nu se poate plînge că presa „ei" n-a avut răbdare cu ea. Dacă primul-ministru a reușit să convingă opinia publică de necesitatea grăbirii alegerilor, pentru că în joc este economia țării și economia fiecăruia dintre noi, el n-a convins și conducerea A.C., ce-l suspectă doar că vrea să-l lece cît mai repede la postul său din străinătate. Atemporală în criza de timp în care a intrat România, A.C. aduce o candidatură de ultimă oră, o adevărată „lovitură de teatru" care pune un mare semn de întrebare asupra procedurilor prealabile democratice dinăuntrul ei : pentru că sondajele de pînă acum (inclusiv cele făcute la G.D.S. și chiar de revista noastră) arătau șansele (mereu crescînde) ale candidatului P.A.C. – Nicolae Manolescu. Pentru a nu deruta electoratul (care desigur, merita la această oră alți oameni de decizie în conducere), presa a tăcut și asupra zvonurilor care circulă de mai mult de o lună despre cum și pe cine vor vota cei ce decid candidatul unic. Presa a trecut și peste lipsa totală de șanse a unor candidaturi gen N. Stăncescu, și peste discuțiile despre voturi deja promise lui Ion Rațiu (deși ar fi de necrezut ca Ion Rațiu, compromis prin greșelile politice comise de la 20 mai pînă acum să fie cel pe care C.D. ni-l prezintă direct candidat unic !). Desigur, o candidatură ca a lui Emil Constantinescu, rectorul Universității București, ar fi fost poate de luat în seamă mai devreme : la ora aceasta, deși pare o adevărată diversiune, e numai o frivolitate. Al cărei preț nu-l va plăti însă nici A.C., nici C.D., ci întreaga țară. Putem deci să asigurăm prost-inspirata conducere A.C. că dacă nu își retrage la vreme propunerea care barează șansele singurului candidat „prezidențiabil" al opoziției la această oră – Nicolae Manolescu –, vom pierde toți împreună.

Pentru că toată această mascaradă de votări prealabile în care nu cred nici cei ce votează și toată această inflație de candidați la președinție fără nici o șansă este un spectacol penibil de confuzie, nu de democrație. Se vede că experiența P.N.L. nu a învățat nimic pe nimeni.

Din sumarul numărului viitor:

- MIRCEA IORGULESCU – un articol despre cel mai mare pericol politic care ameninţă România
- LUCIAN RAICU – despre ultima carte a lui JACEK KURON, personalitate a „Solidarităţii" poloneze
- DAN PAVEL – comentarii asupra intilnirii cu Hans Joachim Gauck, responsabil federal cu arhivele STASI

Aşa cum era firesc, în presa săptămînii care a trecut un loc important l-au ocupat evenimentele tragice din Republica Moldova. Sub titlul **Tancurile ruseşti distrug satele din Transnistria, Cotidianul** de vineri (22 mai) subliniază faptul că invazia armată din 19 mai (pregătită prin Hotărîrea Congresului al VI-lea al deputaţilor din Rusia) reprezintă declanşarea unui război în adevăratul sens al cuvîntului. Articolul de fond al acelui aşi cotidian, intitulat **Românii au luat din nou drumul pribegiei,** demonstrează că **istoria se repetă** şi că „declaraţiile sentimentale faţă de soarta Basarabiei făcute pînă acum de tot felul de partide, asociaţii şi chiar organe de conducere a statului riscă să rămînă simple fraze patriotarde de ne vor umple de o nouă ruşine naţională" ● Chiar dacă **glorioasa armată roşie** nu şi-ar fi pierdut o coloană de tancuri (care, chipurile, a ieşit de sub control şi a făcut ce a tăiat-o pe ea capul), pentru noi martea de 19 mai tot ar fi avut trei coasuri rele. Intîi pentru că în această zi a trebuit să luăm act şi de demisia din F.S.N. a preşedintelui Camerei Deputaţilor. (Deşi domnul Marţian Dan afirmase nu de mult că aşteaptă să fie exclus de liderul naţional, care ar fi devenit un dictator şi ar fi impus în acest partid o disciplină de fier.) În al doilea rînd pentru că, în această zi, Senatul a ridicat jenanta problemă a salariilor, subliniind necesitatea unei corelări între cîştigurile parlamentarilor şi cele obţinute de bişnitari, care ar fi cu mult mai mari. În sfîrşit, pentru că această seară a noastră petrecută în faţa televizorului a început cu **Magistrala cuvîntare a tovarăşului Iliescu** prin care a fost marcată împlinirea a doi ani de la victoria sa în alegeri. Scopul noii ieşiri a preşedintelui ţării în faţa electoratului a fost acela de a-l lămuri că „decalarea alegerilor ar fi şi mai dăunătoare decît amînarea lor". Acestei afirmaţii mi-e imposibil să-i înţeleg logica. Fiindcă, dacă pentru **o anumită parte a opoziţiei** declanşarea prezintă într-adevăr un avantaj, pentru tovarăşul Iliescu amînarea este pur şi simplu mană cerească şi, ca urmare, e de neînţeles de ce o consideră dăunătoare. Dar poate că este doar vina noastră că nu-i înţelegem; poate că mult stimatul şi iubitul nostru preşedinte are dreptate atunci cînd afirmă că soluţia ideală ar fi fost ca alegerile să se facă imediat şi pentru Parlament şi pentru Instituţia prezidenţială. Dar, dacă aşa stau lucrurile, ar trebui să înţeleagă că toată lumea ar accepta bucuroasă această soluţie, cu o singură condiţie: aceea de a-şi depune domnia sa mandatul şi a participa la o campanie electorală făcută cu aceleaşi mijloace pentru toţi candidaţii. Numai aşa am zeuşi să facem „să învingă forţa raţiunii şi nu raţiunea forţei", ca să folosim o expresie pe care o repetă adesea, atît de mîndru de sine că a găsit-o ● Continuă seria de articole axate pe spinoasa problemă a dosarelor. Le-aş remarca pe cele semnate de Cristian Teodorescu şi Mircea Mihăieş în **România literară** (nr. 18). Din păcate însă, chiar şi cei mai buni autori care ating marea temă a **scheletului ascuns în dulap** şi a şantajului care se poate face datorită acestuia nu se pot elibera de apalma de a spune mai mult decît se cuvine. Ei rămîn astfel atîrnaţi de acul balanţei pe care au pus mîna, împiedicîndu-l să se mişte şi să indice greutatea lucrurilor în discuţie. Soluţia salvării prin spovedania publică, pe care o propune toată lumea, mie mi se pare nerealistă şi, ca atare, nesalvatoare. Ea îmi evocă numai din **Idiotul** în care Nastasia Filippovna îi provoacă pe cei adunaţi la serata ei să povestească fiecare fapta cea mai urîtă din viaţa sa. Nimeni nu reuşeşte să spună într-adevăr lucrul cel mai grav pe care l-a săvîrşit şi să se elibereze astfel de el. În schimb, atmosfera produsă de dezvăluirile nesemnificative, ori mincinoase, care se fac devine pe măsură ce trece timpul şi mai apăsătoare. Ce soluţie aş propune eu? Aş propune să se mărturisească fiecare în faţa propriei sale conştiinţe şi, dacă se găseşte vinovat, să încerce să tacă măcar o vreme. Oricum e prea mult zgomot în lumea în care trăim ● Marele secret al Dosarului privitor la Evenimentele din decembrie a durat, cum durează la noi toate secretele, trei zile, după care el a fost publicat în **Curierul naţional** şi chiar în **Adevărul.** În ciuda numărătorilor date concrete pe care le conţine, scenariul ştiinţifico-fantastic propus prin acest dosar pare mai curînd al lui Mironov decît al lui Sergiu Nicolaescu. Întrebarea care se pune este de ce s-o fi temut, totuşi, tovarăşul Iliescu să-l lase să fie dat publicităţii. (Dacă într-adevăr s-a temut şi nu l-a oprit doar spre a-i face reclamă unui artist căruia îi datorează atît de mult.) Oricît ne-am chinui să răspundem la această întrebare nu putem să ieşim din dilemă: ori domnul senator e mult mai edificat decît lasă să se-nţeleagă, dar nu ne dezvăluie tot ce ştie pentru ca opera sa să-şi păstreze misterul necesar spre a înfrunta vremurile, ori preşedintele ţării e mult mai pătruns de (ora de-a şaptea) artă decît este distinsul scenarist şi se teme că împuşcăturile din noul film al acestuia ar putea face să cadă alevăa (pe pămîntul scumpei noastre republici) epavele nedescoperite încă ale ţintelor false către care ne este îndreptată iarăşi atenţia. **(I.M.)**

A apărut, în condiţii grafice de excepţie, ASTRA nr. 230, revistă de cultură şi literatură din Braşov.

Din sumar:
In Memoriam: IOAN PETRU CULIANU, VIRGIL MAZILESCU
Inedite: NAE IONESCU, N. STEINHARDT, PETRE ŢUŢEA
„Jurnal atopic" – **DAN PETRESCU**
„Acasă" – **VACLAV HAVEL**
Editorial de **VASILE GOGEA**
„Cetatea creştină" – **supliment.**

GETA BRĂTESCU

A deschide astăzi, în România, un Muzeu de artă contemporană este un gest de avangardă spirituală. Există proiectul unui asemenea muzeu şi la Bucureşti, dar Bistriţa-Năsăud a luat-o înaintea capitalei, oferindu-ne, prin hărnicia şi bunul gust al autorităţii locale, un proiect devenit realitate. Pentru cine a fost în contact cu mediul cultural al acestui oraş încă înainte de 1989, reuşita de acum nu este o surpriză. În vremuri grele, Bistriţa-Năsăud şi-a făcut o datorie din a întreţine veghea spiritului prin curajoase dezbateri literare, artistice şi filosofice, rămase în memoria participanţilor ca semne solitare ale unui timp fără memorie.

În mod normal, există o anumită contradicţie între muzealitate şi contemporaneitate. **Corelarea acestor două concepte, demonstrează că patrimoniul unei ţări nu se reduce la valorile iezaurizate în depozite mai mult sau mai puţin prăfuite. Patrimoniul e şi valoarea care se face sub ochii noştri, celebrînd, dincolo de splendori istorice, o anumită vitalitate a clipei, o energie în perpetuă efervescenţă.**

A întemeia instituţii e una din voluptăţile legitime ale democraţiei. La Bistriţa-Năsăud voluptatea aceasta pare să ţină de un „geniu al locului", a cărui fervoare ar trebui să intre în expansiune, contaminîndu-i pe toţi aceia care au pierdut exerciţiul speranţei şi al îndrăznelii.

ANDREI PLEŞU
Text scris pentru inaugurarea Muzeului de Gravură Contemporană

ILUSTRĂM ACEST NUMĂR CU REPRODUCERI DUPĂ LUCRĂRI DE GRAFICĂ AFLATE ÎN COLECŢIA NAŢIONALĂ DE GRAVURĂ CONTEMPORANĂ BISTRIŢA.
COLECŢIA A FOST INAUGURATĂ LA SFÎRŞITUL ANULUI TRECUT ŞI CONŢINE LUCRĂRI SEMNATE DE CEI MAI IMPORTANŢI GRAFICIENI ROMÂNI AI MOMENTULUI.

INSTITUTUL DE STUDII ORIENTALE „SERGIU AL-GEORGE"

vă invită la simpozionul

IOAN PETRU CULIANU (1950-1991)

DESTINUL UNUI ISTORIC AL RELIGIILOR

care va avea loc **vineri 29 mai 1992, ora 11,**
la **Universitatea Bucureşti,** amfiteatrul **„Odobescu"** (etaj 1),
după următorul program:

Prof. dr. Mircea Martin – CUVÎNT INTRODUCTIV
Dan Petrescu – OPERA LUI IOAN PETRU CULIANU
Conf. dr. Silviu Angelescu – „COLECŢIA DE SMARALDE": EVAZIUNEA ÎN FANTASTIC

Sanda Anghelescu – „GENERAŢIA" LUI IOAN PETRU CULIANU
Andrei Oişteanu – „CĂLĂTORIE ÎN LUMEA DE DINCOLO"
Şerban Anghelescu – „SECVENŢĂ DE FANTASME":
Andrei Cornea – GNOSĂ DUALISTĂ ŞI CONTESTAŢIE INTELECTUALĂ.

ANUNŢĂM PE CITITORII DIN ŢARĂ ŞI DIN STRĂINĂTATE

În continuare, revista noastră asigură contractarea unor abonamente avantajoase la sediul redacţiei. Doritorii se pot abona în următoarele condiţii: costul unui abonament ridicat de la sediul redacţiei **(cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la timp) este de** 230 de lei pe trimestru **(deci cu o reducere de 24% în raport cu costul real).**

Abonamentele pot fi expediate şi prin poştă, **dar la costul final se vor adăuga cheltuielile poştale** (144 lei). **Costul abonamentului va fi de** 374 lei pe trimestru.

Redacţia „22" îi anunţă pe pensionari că beneficiază de aceeaşi reducere de abonament la revista „22" ca şi elevii, studenţii, cadrele didactice, foştii deţinuţi politici şi veteranii de război. Ca urmare costul unui abonament pe trei luni la revista „22" pentru cititorii din categoriile amintite va fi doar de **225 de lei** (diferenţa de preţ urmînd a fi suportată de Institutul pentru Democraţie în Estul Europei cu sediul la New York). Cei interesaţi sînt rugaţi să expedieze prin mandat poştal suma de **225 de lei** (pe adresa: Revista „22", cont 45 10 35 32, B.C.R. Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10) şi un talon de pensie (pe adresa: Revista „22", Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti, pentru Serviciul de Difuzare).

Cititorii din străinătate se pot abona la Revista „22" depunînd costul abonamentului în contul nr. 47218 16 00030 – BCR, sector 1, str. Londra nr. 10 **(cu specificaţia: pentru Revista „22") sau trimiţînd un cec pe adresa: Revista „22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1 Bucureşti, România.** Costul unui abonament pentru zona europeană este de **60 dolari** pe an **(30 dolari** pe 6 luni, **15 dolari** pe trimestru) **sau echivalentul în orice monedă convertibilă (100 DM** anual, **50 DM** pentru 6 luni, **25 DM** trimestrial, **360 franci francezi** anual, **180 franci** pentru 6 luni, **90 franci** trimestrial).

Pentru celelalte continente, preţul unui abonament este de **72 dolari** anual, **36 dolari** pe 6 luni, **18 dolari** trimestrial.

Expedierea revistei se face de către redacţie. În costul abonamentului sînt incluse şi cheltuielile de expediţie.

Redacţia Revistei „22" anunţă că îşi rezervă exclusivitatea pentru difuzarea revistei în străinătate. Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizaţi de redacţia Revistei „22" este interzisă.

Anunţăm difuzorii individuali şi firmele specializate interesate în difuzarea revistei „22" că oferim un comision de 25%.

CRISTIAN TEODORESCU

DIPLOMAȚIA ARMELOR ȘI ARMA DIPLOMAȚIEI

Iugoslavizarea Republicii Moldova prin intervenția armatei în conflictul civil de pe malurile Nistrului — aceasta e problema căreia diplomația românească de la București și Chișinău trebuie să-i facă față. Rușii au început un război nedeclarat la marginea imperiului lor, fie din pricină că mizează pe efectul tratativelor în forță, fie din cauză că armata acționează independent de politica de la centru. Tăcerea lui Elțin la telegramele pe care i le-a adresat Mircea Snegur poate fi, în aceeași măsură, un semn de neputință sau unul de aprobare tactică a măsurilor luate de generali. De fapt, Elțin, care n-are de partea lui vreun succes notabil nici în politica internă, nici în cea externă, tace probabil pentru a cîștiga timp.

Din nefericire, comunitatea internațională nu se grăbește nici ea să adopte o atitudine limpede față de acest conflict, în pofida protestului lui Mircea Snegur la ONU. Deși Republica Moldova e considerată acum un stat independent și suveran, nimeni nu pare dornic, deocamdată, să se implice direct în acest conflict.

Tratativele celor patru, Moldova, România, Ucraina și Rusia, stagnează, în vreme ce intervenția armatei a dezechilibrat conflictul din zona Nistrului. La fel ca în Iugoslavia, armata susține o politică de curățare a teritoriului. Refugiații români care se înmulțesc pe zi ce trece, slabele mijloace de care dispun moldovenii pentru a se apăra fac ca acest conflict să aibă consecințe lesne de prevăzut, dacă va continua. Cît de viabilă ar fi apariția unui stat rus în această zonă, sub forma unei insule, aceasta pare a nu interesa nici armata, nici centrul.

E posibil ca acest conflict să reprezinte un cap de pod în cadrul conflictului teritorial mai amplu pe care îl au rușii cu Ucraina, intervenția armatei nefiind astfel decît o mutare tactică în cadrul unui proces al granițelor care e departe de a se fi încheiat. Evitarea unui conflict cu Ucraina, prea puternică pentru a fi provocată direct, s-a transformat într-o amenințare indirectă și la adresa acesteia, dată fiind prezența Armatei a 14-a în această zonă. Cîtă vreme conflictul e întreținut se justifică și prezența armatei în această parte a fostului imperiu.

Față de posibilitățile armate ale Moldovei și în raport cu disponibilitățile pentru tratative ale Chișinăului, nu-și au rostul nici conflictul armat civil, nici armata. Problema apărării drepturilor cetățenilor ruși de la marginea imperiului e un pretext pentru ca armata să rămînă pe poziții, în acest spațiu de interes strategic pentru ruși. În afară de asta, conflictul armat de pe malurile Nistrului are ca scop întreținerea unei imagini de forță a Rusiei în perioada tratativelor internaționale pentru reducerea armamentului de tot felul. Nemulțumirile armatei față de centru — în măsura în care Moscova își declină autoritatea față de ceea ce se întîmplă în Transnistria — sînt un mijloc, între altele, de a exercita presiuni asupra comunității internaționale în a acorda sprijin rapid CSI-ului, dar în mod special Rusiei.

Ce poate face diplomația de la București și de la Chișinău? În primul rînd să sensibilizeze rapid cancelariile europene și organismele internaționale, încît acestea să adopte o atitudine fermă de descurajare a armatei de dincolo de Nistru și, în aceeași măsură, să hotărască Rusia să manifeste o atitudine diplomatică fără echivoc. Din acest punct de vedere, puținătatea contactelor la vîrf de pînă la această oră ale Bucureștiului începe să-și arate urmările. Declarațiile, fără o intensă circulație diplomatică prin care ele să fie vehiculate, nu înseamnă decît o jumătate de pas, și nu cea mai importantă.

A apărut un nou candidat la președinția României. Alianța Civică propune un universitar, pe dl. Emil Constantinescu, după ce PAC-ul a anunțat cu cîteva luni în urmă candidatura d-lui Nicolae Manolescu. Această nouă propunere venită din partea unei formațiuni din cadrul Convenției Democratice s-ar putea să mai fie urmată de cel puțin una, în persoana d-lui Ion Rațiu, încît Convenția — dacă va rămîne la ideea depunerii unei singure candidaturi — va avea de ales între aceste (cel puțin) trei posibilități. Faptul că în această perioadă candidatul PAC, dl. Manolescu, a deprins electoratul cu ideea candidaturii sale și că a întreprins în această calitate călătorii exploratorii în Occident ar fi trebuit să constituie un capital de încredere care să-i permită să fie acceptat și de celelalte formațiuni și partide din Convenție. Avantajele sale față de candidatul Alianței sînt destul de vădite pentru a nu fi puse în discuție. În mare parte, dl. Manolescu întrunește, la această oră, datele unui concurent care a trecut de jumătatea drumului în această competiție. Și-a constituit un profil distinct, ca om politic, fiind receptat ca atare atît de electorat, cît și de mass-media. Iar asta după ce a pornit de la zero în competiție. Depunerea unei candidaturi pentru prima funcție în stat nu e aceiași lucru cu candidatura în cadrul alegerilor locale. Determinant e aici nu numai din ce parte candidezi, ci și în ce măsură alegătorii s-au familiarizat cu persoana ta. Un insuccess anterior poate fi determinant și el pentru opțiunile electoratului, atunci cînd e vorba de alegerea unei persoane într-o asemenea funcție.

Pentru a testa de aici înainte mai multe personalități politice înainte de a hotărî asupra cărui candidat să se opreaască, Convenției îi ar fi necesar un răstimp mult mai îndelungat decît cel de care dispune. Șansele unui candidat care intră din acest moment în discuție sînt destul de reduse, fiindcă la acest nivel politic o candidatură se construiește treptat, nu prin simpla ieșire la vedere.

Dacă s-ar putea reproșa PAC-ului că a propus un candidat înainte de a consulta Convenția, propunerea în sine reprezintă la această oră un avantaj greu de trecut cu vederea. Rămîne de văzut în ce măsură discuțiile finale vor lua în calcul acest argument, sau dacă dl. Manolescu va fi sancționat pentru că a intrat în cursă înainte de a fi căpătat acceptul de principiu al Convenției, în pofida avantajului pe care îl reprezintă candidatura sa la această oră.

Oricum, apariția unui nou candidat la președinție poate fi un bun mijloc de sondare a popularității de care se bucură la această oră liderul PAC-ului.

DE CE NE MAI INTERESEAZĂ PARLAMENTUL?

HORAȚIU PEPINE

Interesul pentru dezbaterile parlamentare a scăzut simțitor odată cu încheierea lucrărilor Constituantei. În democrația noastră incipientă, care dorește să reînnoade firul rupt al tradiției parlamentare, cele două Camere vor mai fi destulă vreme de aici înainte arena de dezbatere a marilor probleme publice, dar este vizibil că în actualul Parlament nu se mai întîmplă nimic important. Procesul comunismului nici n-a intrat în Parlament și a fost alungat de aici și pus în seama unei justiții lipsite de mijloace. Problema mai restrînsă și mai precisă a celor care s-au făcut vinovați de colaborare cu sistemul represiv a fost la rîndul ei minimalizată și aruncată și ea în sertarele fără fund ale unor fantomatice comisii. Graba de a transa o luptă politică a dus la regretabile compromisuri și în ultimă instanță la amînări inutile, întrucît problemele nerezolvate nu vor întîrzia prea mult să-și ceară dreptul de a fi rediscutate. Marile decizii legate de reforma economică nu au fost niciodată discutate cu adevărat în Parlament. Mai întîi pentru că Guvernul dispunea de o majoritate confortabilă care-i permitea să impună orice lege fără drept de apel. Boicotul Opoziției la legea privatizării s-a dovedit inutil. Iar mai apoi Guvernul a ignorat orice decizie parlamentară. Ultima dată, domnul Stolojan și-a prezentat programul de măsuri, în fața camerelor reunite, dar n-a urmat nici o dezbatere. La mai bine de două săptămîni de la prezentarea raportului s-a găsit un spațiu pe ordinea de zi pentru discutarea acelor măsuri care au intrat deja, multe dintre ele, în vigoare, dar se va renunța și la acest punct din program, și pe bună dreptate, întrucît nu va avea nici o urmare practică. Guvernul a folosit Parlamentul doar pentru a-și face cunoscute intențiile opiniei publice, respectînd în același timp prevederile constituționale. Aceste ședințe au fost de altfel televizate în direct și au fost urmate de ample conferințe de presă care au anulat dezbaterile parlamentare. Interpelările de la Cameră au fost înlocuite cu întrebările zilnicilor. Popularitatea de care se bucură primul-ministru, în ciuda eșecurilor succesive, vine și din capacitatea sa de a intra în dialog, din similitudinea cu care răspunde și cu care acceptă să se supună întrebărilor cele mai dificile. Diferența dintre domnii Roman și Stolojan nu este numai una de personalitate. Primul-ministru a știut să găsească nu doar tonul potrivit, ci a desenat-o, pur și simplu, o scenă ne care să fie dezbătute sub ochii națiunii marile probleme economice ale momentului. În Parlament, cum spuneam, n-a existat nici o dezbatere și nici vorbă n-a fost ca Guvernul să aștepte un vot de neîncredere. Speculațiile celor care anunțau în preziua expunerii noilor măsuri guvernamentale un vot de neîncredere nu se raportau la starea de fapt (de care o tot descoperim după ce evenimentele s-au consumat), ci la un sistem teoretic în care legislativul poate aplica o cenzură actiunilor executivului. Dar o adevărată cenzură ar putea veni astăzi nu de la acest Parlament dezarticulat, ci de la sindicate. Guvernul Stolojan, deși cuprinde o coaliție destul de largă, nu are în Parlament o majoritate pe care să se sprijine. E suficient să vedem cît de dificil e să-și impună calendarul alegerilor. Cu toate acestea, în plan economic, Guvernul nu duce un război cu Opoziția parlamentară, ci cu sindicatele. În actul guvernării, proba cea mai însemnată a constituit-o dialogul cu sindicatele, în decursul căruia s-au produs chiar ajustări ale politicii guvernamentale. La capitolul acesta rolul Parlamentului a fost nul, și cele două Camere au semănat mai curînd, după expresia unui parlamentar, cu un birou pentru legalizarea actelor Guvernului. Dacă ar fi să cercetăm opțiunile economice actuale ale grupărilor politice din Parlament am descoperi că Guvernul nu mai are de partea sa decît vreo 36% și, cel puțin teoretic, ar trebui să demisioneze. Dar n-o face. Și strigă cineva că s-a instaurat o nouă dictatură? Nu, deoarece semnalele favorabile sau nefavorabile nu mai vin dinspre Parlament. Actualul Parlament nu mai există, în consecință, ca autentică autoritate legislativă, ci numai ca scenă a luptei între partide. Aici se află terenul cel mai potrivit pentru ca F.S.N. să lupte împotriva F.S.N., iar P.N.L. împotriva Convenției Democratice. Nu mai vorbim de mai vechile dispute nestinse încă, dar căzute acum într-un plan secundar după toate grupările și regrupările recente. Tinerii liberali s-au înjurs, ca fiul risipitor, în tabăra Opoziției clasice, ca să-i spunem așa. Bătrînii liberali preferă un joc misterios într-o zonă de frontieră și, culmea, grupul F.S.N.-Roman acționează după toate regulile Opoziției parlamentare. Ce se întîmplă este cel puțin ciudat. Partizanii Guvernului se află, din punct de vedere funcțional, în opoziție. Și invers: adversarii Guvernului dețin majoritatea. Și, încă o dată spun, Guvernul guvernează. La un moment dat s-a creat totuși un impas. În privința programelor economice, Parlamentul a putut fi ignorat fără nici un risc. Acum e vorba însă despre organizarea alegerilor și dacă nu se va ajunge la un acord politic (în momentul în care dumneavoastră veți citi aceste rînduri vom ști mai bine la ce ne putem aștepta) demisia guvernului este greu de evitat. Desigur, cele două tabere F.S.N. s-au arătat dispuse să încheie un armistițiu și să organizeze alegeri simultane pînă la sfîrșitul lunii iulie. F.S.N. urmează să cedeze în favoarea alegerilor simultane și să voteze la Cameră legea alegerii președintelui, iar F.D.S.N. să accepte alegeri în primă și cu securizarea campaniei electorale. Parlamentul, ocolit cum spuneam de marile probleme de interes public (și care își găsește alte terenuri de manifestare), rămîne un centru important al deciziilor politice. De aceea nici nu mai interesează ce se discută în plenul Adunării, lucruri desigur utile, dar cu semnificație minoră, ci care sînt culisele acestui joc politic cu urmări în toate planurile vieții sociale. E un fel de a spune că irresponsabilitatea unora se va răsfrînge într-un fel sau altul asupra tuturor. Interesul pe care îl manifestăm cu toții astăzi pentru Parlament e mai degrabă un interes negativ. Adică stăm cu ochii îndreptați către el, cu speranța că nu ne va veni de aici răul sau mai răul.

SORIN VREME

DAN MIHĂLȚIANU

DE LA DELAŢIUNE LA AUTO-DENUNŢ

ION VIANU

În ultimul timp au fost revelate numele unor persoane care au funcţionat, în regimul comunist, ca informatori ai Securităţii. Dacă încercăm să ne aducem aminte, în acea perioadă se cam ştia cine e „Securist" (termen, de altminteri, destul de vag care îngloba şi pe „lucrătorii" activi şi pe benevolii din umbră). Pe atunci, deşi nu erau prea stimaţi, făceau parte din universul nostru familiar. Dar acuma ?

Cît vor fi fost ei de benevoli ? Tocmai aici este dificultatea cu care sîntem confruntaţi. Ea reprezintă o sfidare pentru societatea românească de azi şi nu permite economia unei discuţii.

Între ispita pe care o putem simţi de a refuza informaţia dată : aceea că X sau Y au fost informatori, pentru motivul că ea este filtrată în mod perfid, pentru a sparge rîndurile opoziţiei, şi graba de-a pune la stîlpul infamiei pe toţi cei care sînt, mai devreme ori mai tîrziu revelaţi există şi un loc pentru o analiză raţională.

Un vechi adagiu medical spune că nu există boli ci numai bolnavi. Mutatis mutandis, aş spune că nu există delaţiune, există numai delatori.

Ar trebui pornit de la mecanismul însuşi al recrutării. Este cunoscut că, în anumite momente, deţinuţii politici erau aproape obligaţi să semneze în condiţii de constrîngere care îi lipseau de cea mai elementară posibilitate a unei alegeri libere. Au existat oameni strînşi cu uşa, trăind un insuportabil şantaj. Au fost alţii slabi, fricoşi. Alţii au fost, poate, interesaţi, urmărind micul avantaj, pleasca — constitutivă regimului. Au existat vînătorii de situaţii, incapabili sau mai puţin capabili, care găseau în turnătorie un aliment pentru arivismul lor politic şi sau profesional. Au mai fost, dacă ai o anumită experienţă a mizeriei condiţiei umane nu poţi să o ignori, indivizi perverşi pentru care misterul apartenenţei la o organizaţie secretă pusă în slujba răului şi a trădării constituia un excitant de natură quasi-sexuală, greu de stăpînit. Şi au mai fost nesfîrşite combinaţii şi dozări între toate aceste categorii, care se pot imagina.

Se mai ridică apoi întrebarea : ce au făcut aceşti inşi după ce au fost recrutaţi ? Au „turnat" pe capete sau numai cu picătura — sau deloc ? S-au folosit de încrederea „organelor" pentru a-şi satisface interesele lor sau, cuprinşi de imbecilitate, şi-au imaginat chiar că sînt adevăraţi patrioţi care slujesc România ? Şi în acest caz, rare trebuie să fie cazurile uşor de categorisit, mult mai frecvente cele care rezultă dintr-o multiplicitate de motivări. Ajungem, vrînd-nevrînd, la marea şi etern-românească taxonomie caragialiană : Trahanache — imbecilul, Catavencu — canalia sau Dandanache — imbecilul dublat de canalie. Şi mulţi, mulţi ipingeşti, pentru a nu mai vorbi de brînzoveneşti.

În această teribilă, atroce încurcătură pe care ne-a lăsat-o epoca anilor lumină, cum să te descurci, cum să descoperi adevărul din puzderia dosarelor prăfuite, filtrate de altminteri savant de oameni de azi ai serviciilor secrete ? Cum să dai crezare explicaţiilor cel puţin jenante ale împricinaţilor ? Dar cum să te lipseşti de aceste explicaţii, dat fiind dreptul oricărui individ la apărare ?

Să spunem de la început că, în principiu, nimeni nu e nevinovat. Toată lumea avea putinţa să refuze. Cine nu a făcut-o a fost cel puţin slab.

Acestea fiind admise, este evident că slăbiciunea de caracter nu defineşte numai pe cei care au fost informatori. Au fost mulţi care nu au acceptat sau nu au avut ocazia să accepte înregimentarea în cohorta sicofanţilor, dar au consimţit totuşi să discute cu reprezentanţii Tagmei. Oricine nu a apucat de reverul hainei şi de turul pantalonilor spre a arunca pe uşă pe cel venit să facă o astfel de propunere dezonorantă — aceea de a deveni informator — a făcut o concesie regretabilă. Dar ciţi vor fi fost aceştia ? Unul, doi ? Mi-e teamă că am articulat o cifră prea mare. Deci : cine nu a păcătuit, să ridice primul piatra.

În al doilea rînd : ticăloşia nu s-a manifestat numai prin aderinţa la corporaţia „ginitorilor". Formele ticăloşiei au fost numeroase şi foarte dăunătoare. Loviturile ascunse, pe la spate, plouau din toate direcţiile — şi dureau tare : de ce le-am uita ?

În al treilea rînd : revoluţia are, azi, aproape trei ani : mulţi din cei care s-au comportat atunci cu laşitate au dovedit că sînt în stare să aibă şi caracter. Dacă neglijăm atitudinea lor din acest trecut recent, favorizăm pe cei care continuă, printr-un nedezmînţit conformism, să fie şi azi la putain respectueuse a ţării reînviate. Să fim lucizi : au mai apărut dosare de informatori ale unor inşi bine văzuţi de puterea actuală, ceea ce nu i-a lipsit de pseudo-onorabilitate, de posturi în străinătate şi de privilegii.

Este scandalos ca cei care au acces la lista de informatori să o folosească în scopuri pur politicianiste. Am mai spus-o şi cu alte prilejuri : adevărul este numai adevărul, dar tot adevărul. Vrem lista întreagă şi nu o lugubră (şi zadarnică) manevră, după cum bate vîntul.

Sarcina fiind imensă, am putea fi ispitiţi să spunem că trecutul trebuie îngropat. Să nu judecăm oamenii decît după acţiunea lor prezentă şi să lăsăm la o parte ruşinea care a fost. Nu ar trebui să fie nevoie să adaug că o astfel de atitudine ar fi de o miopie greu de admis. Este cu neputinţă să construieşti un viitor fără amintire : el ar fi tot atît de şubred ca un palat fără fundaţii, ca o cale ferată fără traverse. Nimic nu se poate ridica pe nisip : am condamna generaţia următoare la un relativism moral care în cele din urmă ar distruge-o. Cinismul este o socoteală pe termen scurt care se dovedeşte întotdeauna falimentară. Operaţia care a început este dureroasă, e penibilă : se poate chiar spune că ne va otrăvi încă mulţi ani : dar e inevitabilă.

Să fim intransigenţi, dar să fim toleranţi. Să nu uităm că informatorii sînt fraţii noştri : mai slabi, mai întunecoşi în motivele lor, citeodată complet nedemni. Să luptăm pentru o documentare completă, în fiecare caz. Să le dăm putinţa să dea o explicaţie : chiar din felul cum fiecare îşi organizează apărarea se poate deduce caracterul lui ; există un adevăr care rezultă din stil şi care cu greu poate fi falsificat.

Cîtă oroare poate să inspire cufundarea în fetida fosă septică a lumii comuniste ! Cum am putut trăi atîţia ani în atîta tristeţe ? Dacă am putea uita ! Dar speranţa, acum mai aproape, că s-ar putea ajunge la liman ne obligă să ne privim pe noi înşine, nu aşa cum am fi vrut să fim, ci cum am fost. Nu putem să lăsăm generaţiei de mîine, după spectacolul umilirii noastre, pe cel al indiferenţei.

MĂGARUL LUI BURIDAN

ANDREEA FORA

Plasat la distanţă egală între o găleată cu apă şi un talu cu ovăz, măgarul lui Buridan nu se putea hotărî ce anume să facă mai întîi : să-şi potolească foamea sau să-şi stingă mistuitoarea sete. Adîncă dilema, nefastă şovăiala ! Bietul măgar era cît pe ce să dea ortul popii. E drept că nu era decît un măgar imaginar şi soarta lui ar fi schimbat cel mult legenda. În schimb, eca a opoziţiei, a cărei atitudine din ultima vreme aminteşte tot mai mult de numitul personaj, ne afectează din nefericire pe toţi. Este greu de precizat în ce anume se concretizează cele două alternative, între ce şi ce se oscilează, dar cert este că pendulaţiile opoziţiei (reunite sau mai bine zis „întrunite" (cel puţin o dată pe săptămînă) au devenit evidente şi... obositoare. Tare mi-e teamă că în cazul insistării pe această linie, ea va sucomba din cauza propriei indecizii, a neînţelegerilor de ordin intern şi, nu în ultimă instanţă, a veleitarismului. Şi asta în condiţiile în care factorii exteriori au fost (căci nu mai sînt) atît de favorabili : căldarea plină ochi cu apă şi ovăz de cea mai bună calitate, încît, „servite" la timp, ar fi putut avea efectul jăratecului... Dar se vede treaba că numai armăsarii, fie ei şi gloabe, pot mînca jăratec !

După alegerile locale, aşa cum era de aşteptat, opoziţia s-a bătut în pieptu-i de aramă cu victoria obţinută, ratînd însă momentul următor şi, în loc să profite de dezbinarea fesnistă şi de curentul favorabil din sînul opiniei publice, a început să se învîrtă într-un cerc vicios, negociind nişte fictive (deocamdată) locuri în forul legislativ. Ca să nu mai discutăm de faptul că din spatele uşilor închise ale sălilor de întrunire a început să se audă zăngănit de arme. Dar este oare prima dată cînd opoziţia s-a dovedit sub nivelul aşteptărilor ? Cînd în loc să adopte poziţia politică logică a momentului şi să fie în acord chiar cu propriile declaraţii şi opţiuni, a pluti între două sau mai multe ape, lăsînd loc liber confuziei şi dînd implicit girul puterii. Greşeli de genul acesta au mai fost, ba am putea spune chiar privind retrospectiv, că în alt plan, desigur, a reuşit să egaleze ceea ce părea de neatins : ambiguitatea FSN-ului. Poate acest lucru nu a fost însă atît de vizibil, greşelile ei fiind oarecum trecute sub tăcere. Presa fidelă, din solidaritate de castă, a închis ochii, preferind să se războlască cu puterea, zicîndu-şi că nu este cazul s-o mai lovească şi ea (de parcă era vorba de un copil handicapat), că este necesar un timp de maturizare... Lucruri perfect valabile pînă de curînd şi susţinute într-un fel de victoria de la locale. Pe de altă parte, presa guvernamentală şi securistă a adoptat şi ea o tactică greşită, atacînd nu ceea ce ar fi meritat în fond să fie amendat, ci exteriorul, prin calomniere şi minciună. Din raţiuni diferite, presa de ambele categorii (şi, în spatele ei, opinia publică aderentă) a procedat greşit, lipsind opoziţia de o critică necesară şi poate benefică... Paradoxal, dar din acest punct de vedere FSN-ul a fost avantajat.

După ieşirea liberalilor din Convenţie, toate nereuşitele, insatisfacţiile şi oalele s-au spart în capul lor. Refuzul de a boicota alegerile din 20 mai, participarea la guvernul fesenist, încetineala cu care s-a produs unificarea opoziţiei, discordia de după alegerile administrative, imposibilitatea de a propune un candidat..., toate au fost atribuite liberalilor, în bună parte perfect justificat, şi sînt convinsă că mai devreme sau mai tîrziu ei vor fi sancţionaţi pentru „gafele" premeditate pe care le-au făcut. Dar dacă este aşa, de ce nu este acum capabilă opoziţia să-şi regăsească forţa, acum, cînd liberalii, consideraţi mărul discordiei, au dispărut ? A trecut vremea schimburilor reciproce de acuze, a replicilor acre şi duşmănoase, a articolelor incendiare la adresa liberalilor... şi toţi ne aşteptam ca în sfîrşit Convenţia să dovedească temeinicia lor prin fapte. Prin acţiune. În loc de asta se bate pasul pe loc, se ţin întruniri după întruniri şi se fac promisiuni. Iar timpul trece şi electoratul este departe de a fi convins că noua formulă a Convenţiei nu va rămîne o palidă imitaţie a ceea ce a fost înainte.

Îmi pare rău că trebuie să scriu aceste lucruri, dar nu pot să nu constat că pe zi ce trece se pierde tot mai mult teren. Semnul electoral Cheia, datorită „lucrătorilor" peneliste, s-a dus pe apa sîmbetei, fant aproape împlinit, şi nu cred că lamentările şi acuzele de „trădare" mai pot schimba situaţia. Să soun drept, mă aşteptam ca la ultima conferinţă de presă a Convenţiei să fie deja anunţat noul semn electoral, să se precizeze cum se va proceda în Ardealul de Nord, în noua creată situaţie a obligativităţii listelor comune (numai naivii îşi pot imagina că legea Anti-Cheie — cum bine, dar retoric, în lipsa unor soluţii, a denumit-o dl. Cunescu —, nu va trece prin Parlament). Şi în primul rînd mă (ne) aşteptam să auzim numele, dacă nu al candidatului unic la preşedinţie, cel puţin al favoriţilor la această funcţie. A trebuit să ne mulţumim însă cu promisiuni că toate acestea vor fi analizate şi că se vor lua decizii. Păi cînd doamnelor şi domnişoarelor, că a bătut de mult şi ceasul aj doisprezecelea ? Strategia aceasta, dacă strategie mai poate fi numită, începe pur şi simplu să facă jocul lui Iliescu şi acoliţilor săi. Nu se poate juca la nesfîrşit acest şah politic scoţînd numai pionii la atac !

Cel puţin o dată pe săptămînă la Convenţia Democratică se ţine cîte o şedinţă de analiză şi discuţie. Ce se întîmplă acolo este însă învăluit într-un mister greu de pătruns — transparenţa, se vede treaba, a ajuns la modă numai printre fesenişti, care o ţin lanţ cu conferinţele de presă şi declaraţiile oficiale. Ştim totuşi că acolo se negociază listele cu locurile în viitorul Parlament. Se tot negociază de vreo două luni încoace şi probabil se va mai negocia încă mult şi bine dacă nu vor avea loc alegerile. Desigur, este important ca pe aceste liste să figureze oameni de valoare şi reprezentativi, ca să nu mai avem un legislativ al arivismilor, fostilor activişti de partid şi incompetenţilor. Doar asta vrem şi noi ! Dar de ce durează atîta ? Este oare chiar aşa de uriaşă şi insurmontabilă această piatră de încercare a stabilirii persoanelor care vor ocupa (dacă le vor ocupa) jilţurile din dealul Mitropoliei, încît să nu poată fi depăşită fără ceartă şi mîncătorie ? Să nu mai fie şi alte lucruri de făcut ? Să nu conteze că electoratul nu ştie nici măcar cum se va numi coaliţia pe care ar urma s-o voteze, că programul economic este cam subţirel, dacă nu chiar inexistent, că aceluşi electorat s-a cam plictisit să tot aştepte de vreo doi ani un contracandidat al lui Iliescu ? Sau că între timp preşedintele în exerciţiu îşi vizitează nestingherit supuşii şi că FDSN se măreşte pe zi ce trece, riscînd ca pînă la toamnă cînd vor avea loc alegerile (simultane, să nu ne facem iluzii !) să devină competitiv pînă şi cu FSN—Roman ?

Negocierile acestea cu uşile închise au început să devină suspecte, adică să lase senzaţia unui joc al intereselor personale, datorită faptului că ele continuă, mai acerbe parcă, şi după plecarea liberalilor (de unde se vede că nu numai ei erau inflexibili şi aveau pretenţii exagerate), dar mai ales pentru că nu se reuşeşte desemnarea unui candidat la preşedinţie. Mai rău chiar, cercul numelor în discuţie în loc să se restrîngă, devine tot mai cuprinzător. La un moment dat, se părea că alegerea va fi făcută între domnii Raţiu şi Manolescu, cele 41 de voturi fiind repartizate oarecum echilibrat, deşi primul reuşise să-şi atragă „simpatia" ecologiştilor şi a unei părţi din Alianţa Civică. Sînt greu de înţeles motivele introducerii unui nou candidat, în persoana d-lui Emil Constantinescu, doar dacă zvonurile potrivit cărora s-a căutat un „contracandidat" pentru dl. Manolescu nu sînt cumva adevărate. Sorgintea curentului anti-Manolescu pare a se afla, în mod paradoxal, în sînul Alianţei Civice (care, să nu uităm, a fost împotriva înfiinţării PAC-ului), deşi noul candidat provine de la „Solidaritatea Universitară". Cine va profita de confuzia creată nu este greu de ghicit, mai ales că televiziunea s-a şi grăbit să anunţe, ambiguu după cum îi este felul, că A.C. şi PAC (care în mintea mulţimii se identifică) au acum doi candidaţi.

Dar poate nu asta este important (deşi ar fi fost preferabil ca (ne)afinităţile personale să fie lăsate de-o parte) şi poate nici o discuţie asupra faptului că evoluţia politică a d-lui Manolescu a fost ascendentă, el reuşind să se impună în mod favorabil în ochii atenţiei publice de aici şi de afară (lucru oarecum dificil pentru cineva nou), nu este necesară — ei îngrijorător este că nu se hotărăşte odată cevva. Că va fi dl. Raţiu (deşi, după votul acordat simultaneităţii alegerilor, poziţia dînsului prefigurează mari semne de întrebare), dl. Manolescu sau dl. Emil Constantinescu, am ajuns în situaţia, din cauza gestor interminabile tergiversări, să spunem : „fie cine-o fi, numai să-l ştim şi noi". Pentru că nu este vorba numai de timpul extrem de scurt rămas pentru impunerea unui candidat, dar şi de figura proastă pe care o face opoziţia, incapabilă în doi ani să lanseze un candidat credibil şi viabil. Nu constituie argumente faptul că nici FSN—Roman nu are încă unul sau că alegerile vor fi la toamnă, deci timp mai e. Aşa cum am spus, este vorba de credibilitate şi de răbdare. A început să devină tracasantă această aşteptare lipsită de justificări reale şi care denotă în ultimă instanţă neseriozitate şi irresponsabilitate. Oamenii şi în special propriul electorat au aşteptat de la Convenţie în primul rînd : un candidat la preşedinţie ! Amînarea începe să semene cu un joc periculos practicat de novici în materie. Şi asa totul este pe muchie de cuţit, este oare nevoie ca ea să se transforme în tăişul unei lame, pentru a se lua o decizie ?

RADU IGASZAG – detaliu

O PROPUNERE

De curînd, Alianța Civică a lansat numele unui nou candidat la președinție.

În haosul care ne cotropește, puțină ordine spartană nu strică. Vin de aceea cu propunerea ca în cetatea noastră să domnească, precum o statornicit și Licurg la Sparta, doi regi. Eligibili amîndoi. Din doi în doi ani. Iar dacă pe un așa lung termen nu se poate, atunci aleși măcar odată la un an.

Dacă se rămîne totuși la regimul prezidențial, propun să alegem (cei puțin) doi președinți.

Și ferește-mă, Doamne, de alianțe, că de mezalianțe mă mai feresc și singur l...

SORIN VIERU

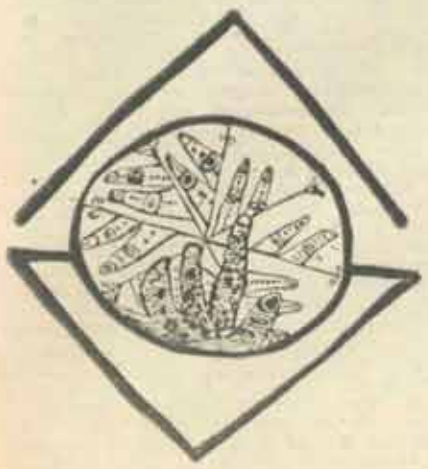

LASZLO UJVAROSSY

ILEANA MĂLĂNCIOIU

LA COLOANA DE TANCURI SCĂPATĂ DE SUB CONTROL

De aproximativ două săptămîni, de cînd l-am văzut la televizor, mă obsedează imaginea lui Boris Eltîn care se justifica în fața noastră că nu s-ar fi urcat la tribună în stare de ebrietate, așa cum a fost acuzat. Ar putea dovedi acest lucru cu martori, spunea el revoltat, luptîndu-se din răsputeri să se facă-înțeles de o lume care nu prea avea răbdare să-l mai asculte. La rîndul lor, cei care îl acuzau susțineau și ei că ar avea martori cu care pot dovedi că președintele Rusiei a trebuit să fie sprijinit ca să ajungă pînă la tribună, fiindcă nu putea să se țină pe picioare.

Văzînd această scenă (care m-a înduioșat pînă la lacrimi), fără să vreau m-am gîndit dacă s-ar fi putut întîmpla așa ceva pe vremea lui Iosif Vissarionovici, a lui Leonid Brejnev și chiar pe vremea lui Gorbaciov. Răspunsul a fost, categoric, nu. Ceva s-a schimbat, fără îndoială, de-a lungul vremurilor. Stalin putea **să-și bea liniștit otrava sa,** fiindcă nimeni nu l-ar fi putut acuza că și-o bea. Brejnev nu era nevoit să susțină că **i-ar fi scăpat de sub control** o coloană de tancuri și că ea ar fi ajuns, fără știrea sa, în Cehoslovacia. Mihail Gorbaciov poate chiar nu a știut ce făceau tancurile lui ajunse în zonele calde din sudul imperiului : el era plecat din Moscova, să-și ridice premiul Nobel pentru pace (care, ca un făcut, i s-a decernat tocmai atunci).

În ciuda a tot ce a făcut el pentru ca vremurile să se poată schimba, Mihail Gorbaciov — căruia toată lumea ajunsese să-i spună Gorby și să-i scandeze numele — a fost ultimul conducător (în adevăratul înțeles al cuvîntului) al **lagărului nostru** socialist. El a crezut în mod sincer că dacă lărgește ferestrele cu gratii ale imperiului și face posibilă transparența, acesta încetează să mai fie o închisoare. Datorită atmosferei create în jurul său, ajunsese să se considere un fel de Mesia al acestei lumi în pragul prăbușirii, neînțelegînd că ea nu mai putea să fie salvată de nici un Mesia.

În felul lui, Gorbaciov a fost, poate, mai fanatic decît însuși Stalin. Întrucît el a crezut că ar putea să mențină vechea ordine socială fără să mai utilizeze forța cu care a fost ea menținută înainte de venirea lui la putere (cu toate că toată istoria de pînă atunci ar fi putut să-l facă să înțeleagă că nici un imperiu nu s-a putut menține altfel decît cu forța și că în clipa în care vor avea posibilitatea să opteze toate popoarele din gulagul sovietic vor alege în mod neîndoielnic libertatea, oricît de scump vor plăti pentru asta).

Deși în aparență nu are nimic comun cu acesta, Gorbaciov mi-l amintește pe fanaticul conducător al Coloniei penitenciare a lui Kafka. În ciuda faptului că el nu a făcut elogiul execuțiilor publice (ori secrete) de pe vremea conducătorilor de altădată, ci dimpotrivă, le condamna. Fiindcă, în cele din urmă, el nu a putut să înțeleagă că mașinăria aceea învechită (cu ajutorul căreia pedeapsa era înscrisă nievea în carnea condamnatului), oricît ar fi fost ea perfecționată, nu ar fi putut să facă altceva decît lucrul acela groaznic pentru care a fost inițial programată.

În săptămîna puciului de la Moscova, revista **Cuvîntul** a publicat o fotografie a președintelui Mihail Gorbaciov deasupra căreia scria cu litere mari de tipar : NU RĂSPUND DECÎT ÎN FAȚA SOVIETULUI SUPREM. La data aceea, cînd toți politicienii noștri își făceau capital electoral din condamnarea puciului, atît **oamenii de bine** cît și ziarele de opoziție au simțit de datoria lor să-și exprime dezaprobarea față de umorul acesta negru al echipei de tineri de la **Cuvîntul.** Cu timpul s-a dovedit însă că ei aveau dreptate să judece așa cum au judecat. Pentru că într-adevăr, după ce a exersat **tehnica loviturii de stat** pe alte meleaguri, K.G.B.-ul a reușit să dea o lovitură de stat și la el acasă. Ca și la București, unii dintre pucîști au fost condamnați, iar cellalți au fost avansați. De unde s-ar putea deduce că unii făceau cu adevărat parte dintre nostalgici, așa cum ni s-a spus, iar cellalți priveau cu încredere către viitor.

Ca și salvatorul poporului român, salvatorul Sfintei Rusii a acționat foarte repede. În plus, el a avut la îndemînă experiența noastră și a evitat greșelile de la București. Astfel, în ciuda cruzimii dovedite de toată istoria sa, K.G.B.-ul nu a clintit nici un fir de păr din capul celui pe care l-a capturat în Crimeea. Numai că, odată întors la Moscova, acesta a trebuit să înțeleagă că totul se terminase. Nu i se luase capul dar, nu peste multă vreme, i s-a luat biroul de la Kremlin. Nu i s-a dat nici măcar răgazul necesar să-și adune obiectele din el, înainte de a se instala în locul său altcineva.

Și totuși nu trebuie să fim nedrepți nici cu Boris Eltîn.

Trebuie să înțelegem că nu era vorba numai de graba lui, ci și de graba istoriei. Că, de fapt, **timpul n-a mai avut răbdare cu Gorbaciov.**

Nu știu dacă fostul șef al K.G.B.-ului care optase pentru perestroika (în defavoarea acestei instituții) a participat și el, așa cum s-a spus mai tîrziu, la puciul organizat împotriva sa de vechea gardă (sau de cea nouă, sau de amîndouă). Cine poate să știe și ce mai contează, de fapt, acest amănunt. Vechea mașinărie a gulagului nu mai putea să funcționeze, iar marele Gorbaciov nu înțelesese ce se întîmplă și pînă la urmă intrase el însuși în această mașinărie.

Atunci mecanismul învechit a-nceput să trosnească și să scîrțîie din toate încheieturile pînă cînd roțile lui ruginite au ieșit din angrenajele în care erau antrenate și s-au rostogolit dintr-o dată în gol.

Eltîn nu l-a luat locul lui Gorbaciov, așa cum ar putea să pară la prima vedere. El trebuia să vină să-l scoată pe vechiul conducător cu mîinile lui din mașinăria care se prăbușea. El trebuia **să-l salveze,** sau, mai bine zis, **să-l îngroape.** Fiindcă altă soluție nu exista. Trebuia neapărat să vină altcineva ca să poată să fie dată jos de pe soclu statuia celui care pînă atunci a fost socotit **învățătorul popoarelor.** Trebuia să aibă cineva grijă să afle care e **aripa cea bună** a păsării K.G.B. și ce aripă a ei ar trebui să fie puțin jumulită cu să li se dea o satisfacție, oricît de mică, și celor ce așteaptă de atîta amar de vreme să se schimbe ceva. Trebuia să aibă cineva grijă și de armata roșie eliberatoare ce bîntuia încă prin acest bastion al păcii care trebuia apărat cu ajutorul ei și post mortem. Trebuia să pună cineva mîna și să schimbe pur și simplu inițialele U.R.S.S. cu C.S.I. Trebuia să rezolve cineva într-un fel sau altul și intrarea Gruziei în **noua comunitate obligatorie a statelor independente.** Era necesar să întrețină cineva și focul (dintr-o enclavă sau alta) care nu trebuia să se stingă. Erau multe de făcut și Eltîn știa asta și nu întîmplător s-a grăbit să umple acel vid de putere care rămîne întotdeauna după un puci, fie că acesta reușește ori nu.

Fără îndoială, lui Eltîn nu i-a fost ușor să facă atîtea lucruri (și multe altele) în scurta vreme care-a trecut de cînd puciul nostalgicilor i-a dat marea șansă de a lua destinele imperiului în mîinile sale.

În ciuda distanței care-i separă, am putea spune că puterea noului conducător al Rusiei se întemeiază tocmai pe existența acestor nostalgici. Dacă n-ar fi fost ei, pe cine ar fi putut să cadă acum vina că a scăpat o coloană de tancuri de sub control și a ajuns așa, de capul său, pînă la Nistru ? Doamne, mă gîndesc înfricoșată, dacă nu era Eltîn să aibă grijă ?! Dacă nu se-ndrepta către noi doar această coloană de tancuri scăpată de sub control, ci toată glorioasa armată roșie. Și dacă ea nu ajungea numai pînă-n Transnistria, ci pînă la București, unde o întîmpinau cu flori bravii noștri conducători care au mai întîmpinat-o cîndva ?!

Așa mă gîndesc, fără să vreau, pînă cînd Eltîn îmi apare deodată mult mai simpatic decît aș fi crezut vreodată că ar putea să îmi fie. Pînă cînd faptul că nu bea otravă ca Iosif Vissarionovici, ci bea și el (ca orice rus care se respectă) un pahar sau două de votcă, începe să mă înduioșeze din nou în favoarea lui. Pînă cînd înțeleg că dacă, la o adică, oricine poate să-i spună șefului acestui nou imperiu că s-a-mbătat și că ar fi vremea să meargă să se culce, vremurile s-au schimbat totuși, chiar dacă nouă nu ne vine să credem.

Oricum, este clar că **a fluiera în biserică** încetează să mai fie un lucru pentru care îți poate tăia cineva capul și că această expresie, atît de familiară celor care și-au petrecut tinerețea în lagărul nostru socialist, încetează să mai fie o simplă metaforă. Acum Eltîn poate fi fluierat la propriu, într-o sală a congreselor. Acum Iliescu poate fi fluierat alevea, la Patriarhie, în noaptea de Paște. Nimeni nu-ți taie capul pentru atîta. Dar nu trebuie să ne facem iluzii că așa ar fi libertatea. În realitate chiar și acest fluierat în biserică a fost prevăzut și a fost luat în calcul. După cum se vede de la o poștă, K.G.B.-ul nu doarme nici mort. S.R.I.-ul nu doarme nici el. Steaua roșie de deasupra Kremlinului luminează încă mințile dragilor noștri conducători. De aceea, oricît ar vrea, ei nu pot să trăiască nici acum fără indicații și fără ovații și fără să mintă încă o dată și încă o dată pe toată lumea și chiar pe bunul Dumnezeu care nu poate să fie mințit.

PROCESUL COMUNISMULUI, SAU IERTARE ȘI UITARE FĂRĂ SPOVEDANIE ?

NICOLETA FRANCK

Vîrfurile p.c.r.-ului, care nu au murit încă de moarte bună sau nu sînt încă opulenți pensionari, vor putea continua nu numai să beneficieze de impunitate, ci să ocupe posturi de seamă și să candideze la viitoarele alegeri. Punctul 8 din Proclamația de la Timișoara nu a fost luat în seamă de Parlament. Pentru românii reîntorși din Occident, unde cei care colaborară cu dictatura nazistă au fost judecați, situația de la noi pare uimitoare ! Nu a fost programată doar amnezia totală față de istoria dinainte de comunism, ci și cea a comunismului dinainte de epoca ceaușistă. Un complot nimicitor împotriva memoriei, îngăduind perpetuarea răului. Cu fața vopsită, porcilită democrație.

De unde și teoria că eșecul comunismului nu este al doctrinei marxiste, ci vina celor care au aplicat-o greșit. Cu despoți luminați, doctrina va produce o democrație cu atît mai originală, cu cît ea va trebui să apară compatibilă cu dictatura. Teoria a fost definită de președintele Iliescu, în campania sa electorală din mai 1990. Teorie căreia el i-a rămas fidel.

Dar doctrina, vădit lucru, nu se poate aplica mai bine. Comunismul nu este perfectibil. China a încercat să amelioreze economia, însă reformele economice s-au lovit de obstacolul lipsei de libertate politică. Experiența chineză l-a convins pe Gorbaciov să înceapă prin a reforma politica. El s-a lovit însă de obstacolul economic. Schimbările trebuind să intervină concomitent pe toate tărîmurile : politic, economic și social, efectul lor producînd atunci, în mod fatal, înlăturarea comunismului. Fiindcă el nu poate supraviețui în libertate. El este sinonimul sclaviei. Prin însăși doctrina sa.

Marxismul impune ca statul să fie proprietarul capitalului și al mijloacelor de producție. Astfel toți locuitorii țării devin salariații săi pe viață. Schimbînd locul de muncă sau profesia chiar, rămîi salariatul aceluiași stăpîn : statul. El, stăpînul tuturor, îi stăpînește pe toți. De el depinde supraviețuirea tuturor. Și legislația pe care o dă nu poate să nu țină seama de dependența creată. Conformîndu-se ei, legile se împotriveau celor ce nu munceau pentru statul-stăpîn, „paraziții", obligau femeile să înmulțească „patriotic" numărul sclavilor, interziceau emigrarea, dat fiind că sclavii sînt o marfă ce se vinde pe bani grei etc... O legislație logică în circumstanțele date, deci conformă doctrinei marxiste.

Nelegiuirea acestei doctrine constă, în drept, în faptul că ea încalcă normele internaționale ale muncii, ale dreptului umanitar. De la constituirea ei în 1919, Organizația Internațională a Muncii a combătut sclavia. Printre normele adoptate se află interzicerea contractelor de muncă pe termen ilimitat. Pentru că asemenea contracte, subordonînd indisolubil angajatul față de stăpîn, anulează libertatea de a alege sau schimba patronul. Înseamnă, așadar, sclavie.

Marx a conceput doctrina sa cu mult înainte de a fi existat Organizația Internațională a Muncii și, în general, dreptul umanitar al secolului actual. Lenin, aplicînd-o în 1917, a făcut-o tot înaintea stabilirii normei, interzicînd contractele de muncă pe viață. Comuniștii noștri însă, nu puteau să nu cunoască legislația unei organizații în care România fusese una dintre primele ei membre. Și totuși, avocatul Groza, omul politic Tătărăscu, economistul Bîrlădeanu au contribuit sîrguincios la introducerea doctrinei marxiste la noi. Alții, tot atît de sîrguincios, au activat în favoarea înrădăcinării ei.

Procesul comunismului ? Inacceptabil. Motivul îl găsim parafrazîndu-l pe Churchill, care spunea că în timp ce el îl combătea pe Hitler ca adversar, Stalin o făcea ca un concurent. Și președintele Iliescu l-a combătut pe Ceaușescu, mai bine zis i s-a opus, dar tot ca un concurent. Doctrina deci rămîne tabu.

Iar singurii răspunzători de sclavia îndurată sînt cei din camarila lui Ceaușescu care nu s-au alăturat la timp concurentului.

LUPTA PENTRU CHEIA PRIMĂRIEI DIN IAȘI CONTINUĂ

CONSTANTIN SEVERIN

„Revoluția politică începe cu exercitarea dreptului la vot", declara recent domnul Nicolae Manolescu, președintele P.A.C. Se pare că duminică 17 mai a.c., tinerii din Iași nu au înțeles că au avut la îndemînă această armă non-violentă a schimbării.

Absenteismul, un virus foarte eficient pentru dereglarea mecanismului de tranziție către o democrație reală, este cultivat acum tocmai de foștii maeștri ai unanimității și dezinformării. Alegerile pentru funcția de primar al Iașului au reliefat cîteva procedee, experimentate cu succes, de creștere artificială a acestui flagel, în vederea accentuării confuziei și derutei electoratului. „Astfel, cu o zi înainte de alegeri, peste afișele C.D. au fost lipite hîrtii cu inscrisuri de genul : «Votați CHEIA, votați alianța cu ungurii și dezmembrarea țării». Ca să nu mai vorbim că echipe de «gorile» umblau pe la ușile oamenilor, amenințîndu-i să nu voteze cu Cheia, întrucît a fost interzisă și vor fi amendați etc." (Vasile Iancu, corespondent al României libere). La sediul C.D. din Iași am aflat și alte amănunte semnificative. Desi, conform legii, propaganda electorală trebuia să se încheie joi 15 mai, vineri după-amiază au fost aruncați numeroși fluturași dintr-un avion utilitar (pe banii cui ?), cu textul : „Cheia este o alianță care urmărește aducerea Regelui ; Simirad va face primăria monarhistă. Iașii vor cînta Trăiască Regele". Mai mult, liderii C.D. susțin că postul de radio „VOX T" a făcut propagandă electorală în favoarea d-lui Rădănceanu Dumitru (F.S.N.), chiar și în ziua alegerilor. Cum să nu fie derutați tinerii, cînd acest post de radio studențesc este ascultat de 90 la sută dintre ei și în general este foarte apreciat de aceștia, deoarece în mod paradoxal și-a creat pînă acum un renume de post care cochetează cu opoziția democrată ?

Arsenalul pus în joc pentru mărirea absenteismului în rîndul electoratului ieșean (singura posibilitate, la ora actuală, de a crelungi agonia „emanaților") demonstrează că mize acestor alegeri depășește cu mult cadrul local. Ele constituie în același timp și un veritabil sondaj de opinie pentru viitoarea campanie electorală prezidențială, o confruntare indirectă între dl. Ion Iliescu și dl. Nicolae Manolescu. Dl. Constantin Simirad (C.D.) este membru al P.A.C. și dacă experimentatii diversioniști ai puterii nu ar fi reușit să-i determine pe cei 130 000 ieșeni să nu voteze (cei mai mulți fiind tineri, iar P.A.C.-ul este un partid al tinerilor), reprezentantul Convenției Democratice ar fi cîștigat de la primul tur de scrutin. Nu mai trebuie comentat impactul pe care l-ar fi produs asemenea victorie asupra tuturor alegătorilor din țară. Iașiul, fostă capitală a Moldovei fenesismului unanim, este acum poligonul experimental al tuturor diversiunilor puterii neocomuniste. De la agresiunea fizică, al cărei campion este dl. Nichifor Doru, vicepreședinte al organizației municipale F.S.N., la intimidarea verbală, campanii defăimătoare, posibila falsificare a listelor electorale întocmite de către poliție și nu de primărie, așa cum prevede legea (apropo, de ce nu mai vorbește nimeni despre curajosul maior de poliție Emil Tamaș din Tîrgu Mureș și de dezvăluirile sale privind falsificarea buletinelor de identitate ?), și pînă la recurgerea la o posibilă lovitură de teatru (fuziunea F.D.S.N. cu F.S.N.), puterea va încerca, cu orice preț, să pună mîna pe cheia primăriei din Iași.

Deocamdată, după cum se știe, alegerile au fost amînate pentru data de 31 mai 1992, deoarece s-au prezentat la urne doar 93 785 de alegători (41,4 la sută) din cei 224 638 înscriși în final pe listele electorale.

Rezultatele scrutinului au fost următoarele : Constantin Simirad (C.D.), 29 322 voturi, 32,4 la sută ; Vasile Dumitriu (independent, susținut de F.D.S.N. și P.S.M. ?), 21 483 voturi, 23,7 la sută ; Dumitru Rădănceanu (F.S.N.), 19 952 voturi, 22 la sută ; Antonel Tiberiu Grosu (independent), 5 464 voturi, 6 la sută ; Lucian Roșu (P.N.L.), 3 597 voturi, 3,9 la sută ; Gheorghe Zaharia (P.U.N.R.), 3 149 voturi, 3,4 la sută ; Petru Danu (independent), 2 900 voturi, 3,2 la sută ; Alexandru Tărăbuță (P.D.A.R.), 1 226 voturi, 1,3 la sută ; Mitică Ungureanu (F.S.N.-S.D.), 917 voturi, 1 la sută ; Tiberiu Scripcariu (U.D.R.), 717 voturi, 0,8 la sută ; Mihai Cioban (independent), 696 voturi, 0,7 la sută ; Ionel Calapod (P.S.D.T.), 648 voturi, 0,7 la sută ; Chiru Dan Dunărel (M.I.E.), 468 voturi, 0,4 la sută.

A fost comentat deja, în mai multe publicații, rezultatul dezastruos obținut de P.N.L. De remarcat este și „reușita" partidului condus de dl. Victor Surdu (1,3 la sută), deoarece ieșenii îl cunosc cel mai bine pe acest personaj al nomenclaturii eterne.

Pe data de 31 mai a.c., cetățenii din Iași vor avea în mînă cheia revoluției politice. Ei trebuie să știe că și de votul lor s-ar putea să depindă destinul României.

P.S. Este incredibil scandalul recent dintre A.C. și P.A.C. D-lui Emil Constantinescu, propus de A.C., i-ar trebui cel puțin un an să ajungă la cota electorală a lui Nicolae Manolescu.

INFANTILISM POLITIC

ALEXANDRA IOACHIM

● A mai trecut o săptămînă și Convenția Democratică tace. Să tăcem și noi ? Să umblăm cu menajamente ? Ca și cum Convenția ar fi „bolnavă" ? Dar puterea Convenției este electoratul. Și electoratul îi cere de cîteva săptămîni (poate chiar mai mult) să-și prezinte candidatul la președinție. Cere și nu se aude ? ● Oferte de candidaturi sînt destule în cadrul Convenției. Chiar prea destule. O confruntare între acești ofertanți în fața unei săli pline ar arăta cine are mai multe șanse la alegeri. Nu votul secret (foarte subiectiv), ci șansa în alegeri trebuie să decidă. Concludent ar fi fost și un sondaj. Acum e însă prea tîrziu ● Că în Convenția Democratică există fricțiuni și se mai ceartă normal. Dar de ce atîtea vanități printre atîtea valori ? Vanitățile n-au niciodată suficient spațiu, pe cînd valorile se simt mai bine, chiar și într-un spațiu foarte strîmt. Și asta se vede cu ochiul liber și din afara Convenției ● Și totuși puterea se teme de Convenția Democratică. Ca dovadă povestea cu Bulgaria, o diversiune stupidă cusută cu ață albă. Un alt exemplu ar fi lansarea știrii că d-l Mircea Druc a acceptat să candideze deși a spus într-un interviu că se mai gîndește. La fel se procedează și cu d-l Pleșu care dacă ar fi să ne luăm după ziare, își anunță din două în două zile cîte o candidatură ● Precaut, d-l Iliescu a preconizat și alte variante pentru dobîndirea voturilor. Altfel nu se explică știrea de la „Actualități" despre emiterea unui mandat de arestare împotriva d-lui Miron Cosma. Știre urmată bineînțeles de o mare agitație în Valea Jiului. În realitate, dosarul a fost înaintat Procuraturii Militare care va verifica dacă poate fi sesizată instanța ● La Conferința de presă a sindicatelor miniere din Valea Jiului s-a considerat comunicatul o diversiune cu scopul amînării alegerilor. Avînd în vedere că alegerile vor fi oricum amînate s-ar putea ca „acțiunea Cosma" să fie suspendată. Mai ales că în cazul unui santaj d-l Cosma ar putea să-și dezlege limba : landind „acțiunea Iliescu" cu miercuriada din iunie. D-l Iliescu știa mereu că o comolicitate nu poate dispărea decît o dată cu comolicii. Sau dezvăluind adevărul ● Așa cum se prezintă situația cu alegerile, d-l Iliescu ar putea dormi liniștit. Dacă n-ar exista d-l Stolojan cu blocajele lui. Blocaje pe care nu le poate rezolva decît cu ajutor occidental, condiționat însă de alegeri corecte în iulie. Situația economică este atît de gravă, încît la conferința de presă d-l Miron Bîji a pus problema demisiei guvernului. Deocamdată d-l Stolojan solicită o analiză cu liderii de partide și, bineînțeles, președintele. Care se preface că nu pricepe.

DE CE TIMIȘOARA ?

COLLOQUE INTERNATIONAL SUR LA PEDAGOGIE INTERCULTURELLE

ORGANISE A TIMISOARA
DU 19 AU 24 MAI 1992

SOUS LE HAUT PATRONAGE
DE MADAME CATHERINE LALUMIERE
SECRETAIRE GENERAL
DU CONSEIL DE L'EUROPE

Între 19 și 23 mai a.c. a avut loc la Timișoara Colocviul Internațional de Pedagogie Interculturală, sub înaltul patronaj al doamnei Catherine Lalumière, Secretar General al Consiliului Europei. Acest Colocviu a fost inițiat de Universitatea de Vest, Universitatea Tehnică „Traian Vuia" din Timișoara, Institutul de Științe ale Educației din București, Facultatea de Sociologie a Universității din Cluj, Liceul de muzică „Ion Vidu" din Timișoara și Federația Sindicatelor Învățămîntului Preuniversitar din România. Organizarea Colocviului sus-amintit s-a bucurat și de colaborarea Consiliului Europei, a Comitetului European pentru Învățămînt Catolic și a Federației Învățămîntului Superior Catolic din Belgia.

Cu acest prilej s-au reunit la Timișoara personalități ale pedagogiei și sociologiei din Franța, Belgia și România, dar și „simpli" profesori care și-au împărtășit reciproc din experiența directă în munca lor cu elevii. Dintre personalitățile prezente la acest Colocviu amintim : Jacques Chevalier, însărcinat cu misiuni pentru coordonarea europeană a învățămîntului superior, președinte al Federației Naționale a Învățămîntului Superior Belgian ; Maura Rolandi-Ricci, directoarea departamentului „Educație școlară și extra-școlară" din Consiliul Europei ; Bernard de Vlamminck, directorul Institutului Superior de Traducere/Interpretare „Marie Haps" din Bruxelles ; Jean-Louis Litt, secretar general adjunct al Federației Învățămîntului Superior din Belgia ; Lazăr Vlăsceanu, sociolog CEPES (UNESCO), Sorin Theodorescu, inspector cu problemele minorităților în Ministerul Învățămîntului și Științei, Ana-Maria Sandi, cercetător la Institutul de Științe ale Educației din București. Evident, nu pot fi omise gazdele : Eugen Todoran, rectorul Universității de Vest, Radu Vlădea, rectorul Universității Tehnice din Timișoara, profesoara Lia Socol de la Liceul de Muzică „Ion Vidu" și mulți alții care s-au străduit ca lucrările acestui Colocviu să se desfășoare cu adevărat la nivel european.

Într-un interviu cu doamna Catherine Lalumière, realizat de Marcel Tolcea la Strasbourg, interviu axat tocmai pe realizarea Colocviului Internațional asupra Pedagogiei Interculturale la Timișoara, ultima întrebare și „poate cea mai importantă" sună astfel : De ce Timișoara ? „Timișoara" — răspunde doamna Lalumière — „este fără îndoială un oraș care va rămîne pentru multă vreme un simbol. La Timișoara a început revoluția română în 1989 și, de aceea, acest oraș va rămîne simbolul voinței de eliberare".

Referitor la pedagogia interculturală, d-l Jacques Chevalier a ținut să precizeze, încă din deschiderea lucrărilor Colocviului, termenii. Pedagogia interculturală este o pedagogie a relației, a diferenței caracterizate prin variabile intra-individuale, inter-individuale și interculturale. Spre deosebire de dimensiunea multiculturală care reprezintă o situație de fapt a coexistenței mai multor grupuri sociale, etnice s.a.m.d., într-o relație de alăturare, dimensiunea interculturală presupune o dinamică a acestor relații în cadrul unei societăți în care trăiesc comunități avînd culturi diferite, dinamică din care poate rezulta o deschidere și o îmbogățire pentru fiecare individ în parte.

Învățămîntul românesc a fost supus continuu izolării informaționale, structurile centrale erau, după cum bine se știe, reprezentate în primul rînd de non-profesioniști, iar criteriile de selecție erau altele decît valoarea. După doi ani și jumătate, învățămîntul românesc încearcă să se redreseze în ciuda menținerii șabloanelor și mai cu seamă în ciuda unei amenințătoare legi a învățămîntului — aflată în stare de proiect — despre care atît specialiști cît și dascăli se pronunță că ar fi o lege anti-învățămînt.

Iată de ce lucrările acestui Colocviu Internațional asupra Pedagogiei Interculturale (care va căpăta începînd cu acest an un caracter permanent) a fost un bun prilej pentru schimbul de idei, pentru dialogul atît de necesar între specialiștii români și străini. (R.P.)

ETHEL LUCACI-BAIAȘ

GABRIEL LIICEANU

NU SÎNT MONARHIST

Nu am o prejudecată specială legată de fastul curților regale, pe care, aparținînd generației postbelice, nu aveam cum să îl cunosc decît din cărți sau din filme. Nu am nostalgia unei perioade populate de regi pe care nu am trăit-o și pe care nu am cum s-o regret afectiv. Reprezentările mele despre societate și democrație pot să treacă dincolo de caleștii poleite și de cortegiul reginei Angliei. Cred în democrație și pot să mi-o imaginez realizată la fel de bine într-o republică sau într-o monarhie constituțională. Respect forma de guvernămînt americană, franceză, italiană sau germană, așa cum o respect pe cea daneză, olandeză, engleză sau spaniolă. Nu cred că în principiu democrația are mai multe șanse într-o monarhie constituțională decît într-o republică. Cred că pot să existe regi mai puțin reușiți, așa cum pot să existe președinți nu tocmai grozavi. Nu sînt deci monarhist.

În schimb, s-a întîmplat să mă nasc român și, așa stînd lucrurile, gîndesc în termenii istoriei noastre și nu-mi este indiferentă soarta poporului numit român. Știu că istoria acestui popor s-a făcut cu domni, iar istoria lui modernă s-a făcut cu regi ; și ea nu s-a făcut rău deloc. Mai știu că această istorie s-a întrerupt pe neașteptate cînd Armata Roșie a venit peste noi și ne-a impus comunismul. Cu această ocazie, regele, care aparținea istoriei noastre, a fost silit să abdice și să părăsească țara. Din acest moment istoria noastră a început să se facă nu cu regi, ci cu prim-secretari și secretari P.C.R. Ea a devenit ne-istoria noastră. Știu, pe de altă parte, că la 22 decembrie 1989 a avut loc în România o revoluție anticomunistă, așa cum ea a avut loc și în celelalte țări est-europene cotropite după război de sovietici și că în scurt timp apoi imperiul sovietic, care generase năpasta, s-a destrămat.

Respectul față de istoria acestei țări îmi cere să mă întorc spre locul în care s-a produs ruptura și din care, pentru un popor întreg, a început ne-istoria lui. Am nevoie să-mi regăsesc istoria și pe rege îl regăsesc cu această istorie cu tot. Îl regăsesc pentru că logica elementară a dreptății și o reparație unei istorii violate mă face să îl întîlnesc în mod firesc. Îl regăsesc nu pentru că am nevoie de mituri, ci pentru că am nevoie de cetățuia evacuării comunismului din țara noastră. Îl regăsesc ca pe o instanță a moralității noastre pierdute și ca pe o garanție a regenerării noastre morale. Îl regăsesc ca termen al reconcilierii noastre cu noi și cu cerul de deasupra noastră.

Știu de asemenea că cei care ne-au mutilat istoria au vrut s-o facă în chip ireversibil. Știu că ei au cultivat atent, vreme de patru decenii și jumătate, logica discontinuității și că, pentru a o disloca, trebuie să recuperăm continuitatea istoriei noastre. De aceea nu e nevoie, pentru a redescoperi figura regelui, să fii locuit de un „delir monarhic". Tronul a fost suspendat la noi nu printr-o revoluție internă, ci printr-o năpastă venită din afară. Și de aceea nu cred nici o clipă în necesitatea unui referendum, pentru că ceea ce e legitim nu are nevoie de referendum. În problema regelui nu am să întreb decît istoria României și în felul acesta îl regăsesc, simplu și firesc, pe cel care a întruchipa. Așadar, fără să fiu din principiu monarhist, mă întîlnesc cu regele pentru simplul recurs la un manual netrucat de istorie a românilor.

Dar dacă îl regăsesc în atîtea feluri nu pot să recunosc legitimitatea nici unui moment care, din 22 decembrie 1989, s-a petrecut făcîndu-se abstracție de el. Cîtă vreme nu îl reîntegrăm pe rege în istoria noastră, continuăm opera celor care ne-au invadat și perpetuăm o fraudă și un viol istoric. Cultivînd ignoranța noastră istorică și punîndu-ne să votăm noi constituții, să alegem președinți, senatori și deputați comuniști, guvernanții noștri nu fac decît să legitimeze, acum pentru prima oară, fraudo originară. Ei vor să legitimeze deviema istoriei noastre și să ne împiedice să reasezăm lucrurile pe drumul de pe care ele au fost scoase. Pecetluim astfel istoria care ne-a fost confecționată la Moscova în 1947. Fiecare zi care trece pe drumul acestui nefiresc legitimat ne prelungește suferința și ne menține într-o izolare catastrofală pentru țară.

În euforia care a urmat dispariției lui Ceaușescu am uitat să ne recuperăm firescul istoriei noastre. Nici nu am fi putut-o face deoarece firești, noi, nu mai eram cu toții de mult. Ni se băgase atît de bine în minte că regii sînt o fandoseală a popoarelor, niște vechituri ale istoriei, niște personaje inutile și cheltuitoare, care se răsfață în palate, care au multe mașii și care, cînd își părăsesc tronul, pleacă cu cîteva vagoane de aur după ei. Nici vorbă să ne întoarcem cu gîndul într-acolo. Ideea unei monarhii ne apărea ridicolă, iar figura regelui Mihai, fantomatică, venea înspre noi, arareori, dintr-un trecut i-memorial.

Ce a urmat — abia dacă sîntem dispuși să înțelegem astăzi pe deplin. Mai întîi minciuna Frontului — „păcatul originar" al acestei perioade —, care a promis să nu participe la alegeri, ci doar să asiste desfășurarea lor. Transformat peste noapte în partid, beneficiind de toată logistica puterii moștenite, utilizînd, într-o campanie electorală grotească, reflexele unui popor îmbolnăvit vreme de decenii, tehnica diversiunii, a derbinării și atîțării, defăimînd sistematic partidele istorice abia reînjghebate și elita intelectuală a țării, chemînd la urne în pripă un popor dezinformat, căruia nu trebuia să i se dea timp să se dezmeticească, alegînd ca slogan electoral formula „noi nu ne vindem țara" —, Frontul a cîștigat alegerile din 20 mai 1990, asigurîndu-și o majoritate confortabilă în Parlament și un președinte „pentru liniștea noastră". Liniștea care a urmat a înmărmurit o lume întreagă : diversiunile naționaliste care s-au ținut lanț, încercarea de zdrobire a oricărei forme de opoziție prin chemarea minerilor în capitală, refuzul de a face lumină în „problema teroriștilor" și de a-i judeca pe cei care au tras în oameni în decembrie 1989 sau pe arhitecții totalitarismului postbelic și pe torționarii lui. Altminteri, s-a trecut la construirea „economiei de piață" : capitalismul urma să renască prin legi alcătuite și ratificate de un președinte de republică, de președinți și de vicepreședinți ai Camerei și ai Senatului, de deputați și senatori care vreme de decenii fuseseră campioni ai gîndirii și practicii comuniste. Pe scurt, „economia de piață" urma să fie refăcută la noi de cei care făcuseră „economia socialistă". O perdea de vorbe — „privatizare", „reforme", „lege funciară" etc. — a fost aruncată peste mințile oamenilor și peste o economie alcătuită din întreprinderi rămase, după doi ani în proporție de 99% de stat. Unicul efect obținut a fost neîncrederea în modelul economiei de piață, pe care oamenii îl confundă astăzi cu haosul, cu mizeria economică și cu îmbogățirea suspectă a unei categorii, aceeași, de privilegiați. Și pentru ca toată această situație, născută dintr-o minciună originară, să-și capete legitimitatea, poporul a fost chemat să voteze în bloc o Constituție pe care e greu de presupus că a studiat-o și în care important nu era, din punctul de vedere al guvernanților, decît un singur lucru : a face să devină ilegitim singurul lucru care era legitim la noi : monarhia constituțională. Iar o opoziție căreia i s-a făcut în Parlament exact atîta loc cît să cauționeze o pseudo-viață politică și care consimte să participe la un joc asupra regulilor căruia nu a fost consultată — nu reprezintă în esență o forță redutabilă.

Vorbim de atîta vreme despre imaginea României în lume. Pledoaria pentru monarhia constituțională a unui intelectual român nu are astăzi cîtuși de puțin semnificația, să zicem, a unei pledoarii pentru Restaurație făcută de un intelectual francez la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Românii nu au ajuns la „Republica Populară Română", în 1947, printr-o revoluție, ci printr-o invazie. O asemenea pledoarie este cu totul specifică situației noastre și ea este unică și în raport cu celelalte țări est-europene. După atîta originalitate în negativ, România are nevoie, pentru a se redresa în ochii ei și ai lumii, de o originalitate în bine. Am avut parte o vreme, prin cele petrecute la Timișoara și la București în decembrie '89, de respectul unei lumi întregi. Acest capital de respectabilitate l-am pierdut apoi prin manevre de învrăjbire anume făcute pentru ca lumea care mai întîi ne-a admirat să se scîrbească în cele din urmă de noi și să ne întoarcă spatele. Trăim acum o nouă izolare. Poporul nostru nu se va regăsi și nu-și va redobîndi, în ochii lui și ai lumii, imaginea pierdută atîta vreme cît singurul om capabil să-i redea încrederea și demnitatea va rămîne departe de noi. Restul va fi agitație vidă, minciună, nemulțumire, sărăcie și inadvertență.

REGELE MIHAI I AL ROMÂNIEI LA PARIS

Regele Mihai al României și Regina Ana au sosit în seara de 23 mai la Paris. Vizita este prilejuită de apariția în librăriile franceze a cărții „Michel de Roumanie — Le Règne inachevé" a jurnalistului Philippe Viguié Desplaces, la editura Michel Lafon.

Călătorii din Garre de Lyon au avut prilejul să vadă, la sosirea TGV-ului din Elveția, spectacolul unei mulțimi cu flori și steaguri, cîntînd „Trăiască Regele", „Regele și Patria", „Regele în România". Banalul tren de la 20,30 era asaltat de jurnaliști, flash-uri, aparate de filmat, de reporteri de la canalele de televiziune franceze TF1 și M6. După ceremonia scurtă a primirii cu pîine și sare, mașinile cu stema regală au demarat spre Hotelul Georges V, devenit pentru aproape o săptămînă reședință regală, punct de presă, loc de întîlnire cu personalități ale vieții politice franceze, cu reprezentanți ai diasporei politice și culturale.

A doua zi, 24 mai, Regele Mihai, Regina Ana și Prințesa Margareta, sosită de la București, au luat parte la slujba de duminică, de la Biserica Ortodoxă Română din Jean de Beauvais, oficiată de preotul paroh Mihai Constandache și de tînărul preot Valentin Brătan. Familia Regală a depus o coroană de flori la statuia lui Eminescu, opera pictorului Ion Vlad, aflată în scuarul din apropiere.

A urmat un dejun la hotel cu autorul cărții, interviuri cu F. Conetti, de la Agenția France Presse, cu ziariști de la l'Express. La 16,30, Regele a avut o întrevedere, în apartamentul său de la Georges V, cu filosofui Emil Cioran. Între 17 și 19, în salonul Louis XIII al hotelului, Regele a primit reprezentanți ai comunității românești din Franța : Alexandru Paleologu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Marie-France Ionesco, Mircea Iorgulescu, Constantin Tacou, Sanda și Vlad Stolojan, Vintilă V. Brătianu, Matei Cazacu, Nicolae Balotă, Basarab Nicolescu, L.M. Arcade, Theodor Cazaban, Nicolae Evoleeanu, Mihai Brăncoveanu, Bujor Nedelcovici, Matei Beldiman, Alexandru Călinescu, Nicolae Lupan ș.a. A fost de asemenea prezent A. Șoneriu, ambasadorul la UNESCO al Ordinului de la Malta.

Luni 25 mai, în a doua parte a dimineții, Regele a fost invitat la reședința pariziană a lui Valéry Giscard d'Estaing, din rue Benouville, întîlnire filmată și de o echipă a televiziunii SOTI. Fostul președinte al Franței, actualmente șeful Grupului Liberal în Parlamentul European, l-a avut ca invitat pe Regele Mihai la Strasbourg, unde Regele și-a început precedenta vizită în Franța din septembrie 1991. Regele a mai primit și membri ai Fundației Europene pentru Economie. Regina Ana și Prințesa Margareta au petrecut după-amiaza de luni la Roland Garros, unde au fost invitate de Ilie Năstase la deschiderea turneului internațional de tenis.

Au solicitat întrevederi și fostul prim-ministru Raymond Barre, pe care Regele l-a primit la Hotelul Georges V, ca și François Léotard, candidat al opoziției la viitoarele alegeri prezidențiale, care l-a invitat pe Rege la locuința sa pariziană. Regele a acordat un interviu de o oră realizatorului Jacques Chancelles, de la France Inter, emisiune care va fi transmisă în 31 mai, la orele 18. În seara de 26 mai, Regele a cinat cu un grup de tineri industriași francezi.

Pentru a măsura semnificația politică și mediatică a acestei vizite, în curs de desfășurare, închei corespondența primelor două zile cu comentariile publicate astăzi în „Le Parisien".

„De la întoarcerea sa de la București, unde mai mult de o jumătate de milion de persoane l-au scandat numele cu ocazia Paștelui ortodox, toată lumea se precipită să-l întîlnească pe cel care ar putea într-o zi redeveni Regele României. Un semn care nu înșeală este acela că «mai marii» acestei lumi se interesează brusc de el : Regina Sofia a Spaniei i-a telefonat, iar vara sa, Regina Elisabeta a Angliei, i-a cerut videocaseta cu triumfala sa vizită în România." **De altfel,** „programul vizitei sale la Paris este demn de un șef de stat". **Bruno Fanucchi constată că, în schimb, oficialitățile franceze se manifestă mai ales prin discreție. Conform protocolului diplomatic, s-a făcut o cerere de audiență la Elysée, care a rămas însă fără răspuns...** „Autoritățile franceze sînt vizibil încurcate.

Reîntoarcerea mea la București a deranjat multă lume" **i-a spus ziaristului francez Regele Mihai. Întrebat care ar fi prioritățile în eventualitatea restaurării monarhiei în România, Regele a răspuns fără ezitare :** „Restabilirea Constituției din 1923, încrederea în ei înșiși a românilor (vorbe mai puține și fapte mai multe) și, în fine, atragerea investitorilor străini pentru a scoate țara din criză. Pentru toate acestea, însă, e nevoie de o schimbare politică radicală. Președintele Iliescu n-are nici o legitimitate. În ce mă privește, știu că ora mea va sosi...".

ANTONIA CONSTANTINESCU

Corespondență de la Paris, 26 mai 1992

„MONARHIA SALVEAZĂ ROMÂNIA!"

Coproducție **VIDEO EST & ROMÂNIA LIBERĂ.** Durata — 35 min.

Un film documentar-artistic de SORIN ILIEȘIU, structurat în trei părți :

1. **O scurtă istorie a monarhiei în România** (comentariu istoric : DINU C. GIURESCU) ;

2. **Principalele momente ale prezenței în România a Majestății Sale Regele Mihai I, de Sfintele Paști ;**

3. **Semnificația monarhiei în istoria României** (comentariu-eseu : GABRIEL LIICEANU).

Filmul va fi lansat pentru public **vineri 29 mai 1992, ora 16,30,** la magazinul „MUZICA" din Calea Victoriei — București.

POLITIC

DEZBATERI GDS

Opoziția cauționează o fraudă perpetuă

GABRIEL LIICEANU : V-am rugat să ne întîlnim dintr-o mare îngrijorare. Viziunea mea asupra lucrurilor este destul de pesimistă. Din acest punct vedere, ea nu-și găsește mare ecou nici în cadrul G.D.S.-ului. Primul lucru care m-a îngrijorat este că, prin fiecare pas pe care opoziția îl face în continuare pe scena politică actuală, ea nu reușește decît să cauționeze o fraudă perpetuă și o pseudo-viață politică. Atît la nivelul legitimității istorice pe care a căpătat-o puterea, cît și la nivelul fiecărui pas care s-a făcut pe scena politică la nivel oficial și pe care opoziția nu a făcut decît să-i cauționeze. Campania electorală din preajma lui 20 mai 1990 a fost o rușine. Această campanie grotească ar fi trebuit, într-o viață politică normală, să ducă la suspendarea alegerilor. Opoziția a rămas înăuntrul acestui scenariu și, după trei luni de campanie rușinoasă, marcată în special prin brutalitate, înechitate de șanse și toate celelalte, ea nu a făcut altceva decît să valideze prin prezența ei la alegerile prezidențiale un deznodămînt de-a dreptul catastrofal. Toată viața noastră politică de doi ani și jumătate se bazează de fapt pe un „păcat originar" : acela de a accepta minciuna unei puteri care s-a instituit provizoriu, cu o promisiune pe care nu a respectat-o din capul locului. Ea s-a transformat, după cum bine știți, într-un partid, și din acest moment lucrurile s-au degradat copios. Pe această minciună originară, unanim acceptată, s-a construit viața noastră politică de doi ani și jumătate încoace. Ce s-a întîmplat apoi — mineriade, trucaje, compromisuri, un parlament care, cu o majoritate confortabilă, nu făcea decît să valideze fiecare doleanță a puterii —, totul a dus la o degradare permanentă a scenei noastre politice. Ne aflăm acum în fața unui moment de răscruce pentru că perversiunea pe care am suportat-o vreme de doi ani ar urma să se instaleze de această dată pentru patru ani. Ceea ce vreau să spun este că opoziția riscă să joace și de astă dată rol de figurant într-un joc cu un deznodămînt care mie mi se pare de pe acum cunoscut. Să nu uităm că pe lîngă logistica pe care o deține puterea (lucru care demonstrează din capul locului înechitatea șanselor), noi continuăm să funcționăm cu un electorat dezorientat, dezinformat și diminuat moral de promiscuitatea vieții pe care am trăit-o cu toții. De aceea, singura armă a opoziției nu poate fi, după mine, decît faptul de a te orienta după criteriul adevărului și al moralității. Or, constat că în locul acestor repere care ar putea să dea o sănătate climatului politic din țara noastră și care ar putea să pună lucrurile pe o orbită istorică majoră, opoziția acceptă să intre într-o minoră viață politică : dorința de intrare în cursă cu orice preț, voluptatea combinatorie, alegerile ca debuseu al „abilităților" politice, apelul necontenit la „realism" politic etc. Am avut o discuție aici, la Grup, în care l-am întrebat pe colegii mei care este, în fond, deosebirea dintre Ion Iliescu și Petre Roman. Cu ce ar fi Convenția Democratică mai cîștigată și ar rămîne mai onorabilă acceptînd o alianță cu criptocomunismul lui Roman, și nu cu cel al lui Iliescu. Toți colegii mi-au sărit în cap, explicîndu-mi că e o deosebire imensă. Eu continuu să nu o văd. Și mi se pare că dacă opoziția e dispusă să vadă lucrurile la un asemenea nivel de combinatorism ieftin, în care electoratul va fi decisiv lovit printr-o dezorientare fundamentală, noi vom vira pe un drum al istoriei care va costa în continuare zece ani de degringoladă morală și politică. Deci compromisul de dragul victoriei, invocarea abilității politice și a realismului politic cred că ne pot fi fatale.

Care este concluzia din acest discurs voit defetist ? Ideea mea este că a accepta alegerile indiferent de condițiile lor și cu ideea că ele merită să fie cîștigate cu orice preț este o greșeală fundamentală. Gîndiți-vă că am trecut prin scandalul votării unei Constituții de către un popor întreg, adevărata miză a acestei chemări la urne fiind de fapt ascunsă. Noi știm că acea votare a Constituției nu a avut alt substrat decît legitimitatea „în eternitate" a formei republicane, fapt care, în termenii istoriei noastre, reprezintă o ilegitimitate de fond. Și acest hap a fost înghițit. Cu fiecare pas, cu fiecare zi, cu fiecare amendament care trece fără probleme prin parlament, noi acceptăm să intrăm în această falsificare a istoriei și a vieții noastre politice. Acum, am să împing lucrurile un pas mai departe și am să închei după acest punct. Dacă nu sunteți de acord că la 22 decembrie 1989 a avut loc o revoluție anticomunistă, discuția poate fi închisă. Dacă revoluție anticomunistă a fost și dacă a fost vorba de azvîrlirea peste bord a 45 de ani de aberație și de oroare, atunci trebuie să discutăm lucrurile la nivelul unei stricte legitimități istorice și cred că ajungem vrînd-nevrînd la problema formei de guvernămînt. În 1947 o tradiție istorică existentă — forma de guvernămînt numită monarhie constituțională — a fost înlăturat. A face o revoluție anticomunistă înseamnă a contesta validitatea perioadei comuniste și a recupera automat legitimitatea perioadei anterioare. Singurul gest logic și firesc ar fi fost ca monarhia constituțională să fie recunoscută în mod spontan în 23 decembrie, dacă vreți, urmînd să se vadă dacă această formă, unica legitimă istoric la noi, mai are sau nu viabilitate. O revoluție anticomunistă repune în drept situația pe care comunismul impus a violat-o, a brutalizat-o, a deviat-o de la cursul firesc al istoriei.

SIMINA MEZINCESCU (România Viitoare) : **Ar fi fost mult mai demn, poate, ca opoziția să nu ia parte la primele alegeri. Dar ce s-ar fi întîmplat ? Ar fi fost un imens scandal care ar fi durat două săptămîni, ar fi aflat toată lumea. Dar după două săptămîni lucrurile și-ar fi reluat cursul normal, am fi avut un parlament așa-zis democrat fiindcă nu ar fi fost numai F.S.N.-ul. Era P.D.A.R.-ul, era P.U.N.R.-ul, mai erau ecologiștii și s-ar fi considerat ei opoziție. Am avut un parlament care, pe măsură ce a trecut vremea, a devenit tot mai nereprezentativ. Și totuși, în acest parlament, domnul Cunescu a putut să facă un raport al primei mineriade. Totuși s-au putut spune unele lucruri în acest parlament și credibilitatea guernului, credibilitatea președintelui au dispărut în ochii unei părți a populației cît și în fața unei părți a străinătății. Acum legea electorală e făcută în așa fel încît alegerile să poată fi falsificate. La primele alegeri nu s-a furat mult din rezultate, s-a furat însă campania electorală. Oamenii nu știau ce votează. Azi poate exista campanie electorală. Fiindcă oamenii noștri au acces în sate acum, înainte nu aveau. Țăranii spuneau „Iliescu ne-a dat pămînt". Nu înțelegeau că era o restituire fără acte a unei părți a pămîntului lor. Dar azi o știu. Și atunci țăranul te ascultă. Nu avem mijloace financiare, dar dacă există un pic de dăruire, opoziția poate să se impună în mediul rural. Ați văzut că totuși la aceste alegeri locale au fost mulți oameni care s-au trezit. Românul a început, cum spune domnul Coposu, „să se dezmeticească". Chiar dacă opoziția nu va cîștiga aceste alegeri, va avea un cuvînt de spus în parlament. Și cred că se vor putea face multe modificări. Și, ca primă modificare, trebuie refăcute unele din articolele acestei Constituții. Pe de altă parte, eu nu spun că trebuie făcut un referendum pentru intrarea în legalitate, fiindcă ar fi un referendum necinstit. Nu s-a făcut referendum pentru a fi scos regele din țară, nu văd de ce s-ar face referendum ca să fie adus. Poate că Majestatea Sa va cere un referendum în momentul în care oamenii vor fi în cunoștință de cauză, vor ști ce înseamnă monarhie constituțională, vor ști ce înseamnă republică prezidențială.**

GABRIEL LIICEANU : **Eu am greșit, poate, nepunînd accentele corect. Discuția legată de monarhie constituțională și republică nu mi se pare a fi actuală în clipa asta. Obiectivul acestei întîlniri, în mintea mea, a fost acela de a vedea dacă poate să aibă loc o cursă în condiții de inegalitate totală. Nu pentru ca această cursă să nu aibă loc, ci pentru ca șansele de egalitate ale cursei să fie, totuși, avute în vedere.**

SIMINA MEZINCESCU : **Domnule Liiceanu, m-am legat de monarhie fiindcă ați invocat-o. Ideea mea este că la aceste alegeri trebuie participat cu maximum de dăruire, cu maximum de posibilități. Adică, pentru o dată, aș cere oamenilor să nu fie egoiști, să nu se gîndească întîi la ei. Trebuie să se lipsească, poate, de unele bunuri, pentru a ajuta această campanie electorală.**

G.L. : **Dar vă întreb încă o dată pe dumneavoastră și pe toți cei de față : vi se pare că se poate accepta un joc cu reguli făcute numai de partea cealaltă și în care rectificarea regulilor de joc pe linia opoziției a fost minimă de-a lungul timpului ?**

S.M. : **A fost minimă pentru că nu a avut posibilitatea să facă altceva.**

G.L. : **Atunci înseamnă că dumneavoastră acceptați să jucați cu mine un joc de cărți în care toți așii sînt în mîneca mea și știți că îi folosesc cînd vreau. Ce faceți atunci ? Încercați să spuneți că un joc de genul ăsta nu e de jucat, că trebuie creată atmosfera unui joc corect ?**

S.M. : **Și atunci ce facem ? Te las să faci o pasiență și să fii singur cu toate cărțile ? Nu. Eu mă lupt.**

O Convenție cu voturile lui Roman este un scandal

G.L. : **Spaima mea e că la ora actuală se acceptă, în numele realismului politic, o combinație care va costa moralitatea electoratului român pe ani de zile, deci va aduce după sine indiferența și scîrba. Pentru că o Convenție care va cîștiga cu voturile lui Roman este un scandal, iar în mintea multora dintre dumneavoastră acest lucru este gîndit ca acceptabil. Apoi, afirm că se joacă un joc cu șanse inegale. Ideea că în numele abilității politice a calculelor se va ajunge la soluții de compromis inacceptabile pentru istoria noastră reprezintă o posibilitate deschisă în mintea multor oameni de cea mai bună intenție.**

S.M. : **Aici trei persoane, cel puțin, ne-am simțit lovite cînd ați pomenit despre o Convenție, cîștigînd cu voturile lui Roman. Convenția nu va primi în cadrul ei F.S.N.-ul.**

G.L. : **Nu e vorba de Convenția care va primi F.S.N.-ul, ci de un al doilea tur de scrutin în care, din disperare de cauză, pentru ca să cîștigi cu orice preț, te unești cu nu importă cine.**

Există și „glume" mai periculoase decît FSN — aripa Roman

IOAN CORECI (Solidaritatea Universitară) : **Aș vrea să păstrăm deocamdată discuția în sfera eticii, pentru că este un subiect care și pe mine m-a preocupat. Cred însă că trebuie să facem de la început o distincție netă între lupta pentru putere și modul în care folosești această putere. Acum, în legătură cu posibilele alianțe electorale cu F.S.N.-Roman, eu sînt convins că asemenea jocuri țin de conjuncturalul și nu implică, să spunem, calitatea morală a acelei părți a Convenției care eventual ar fi sprijinită de votanții ai lui Roman, ce vor prefera să voteze cu candidatul Convenției decît cu Iliescu. Pentru că eu nu cred că se va merge pînă la a se face un part. Este riscul și datoria unor persoane, poate din generația de mijloc, de a-și asuma și asemenea riscuri. De a face ceea ce trebuie pentru a cîștiga puterea, pentru că de abia din acel moment lucrurile din această țară se vor schimba. Aduceți-vă aminte de cei doi ani de stat în stradă. Tinerii s-au plictisit să mai aștepte să cîștigăm puterea. Nu ne vor aștepta încă patru ani. Vor fi din ce în ce mai dezamăgiți și din ce în ce mai atrași de curente extremiste — vedeți pericolul extremei drepte, partidul lui Marian Munteanu și alte asemenea „glume" pe care eu unul le consider mai periculoase decît F.S.N.-aripa Roman. Pentru că lipsa de moralitate a lui Roman trebuie nuanțată. În acest moment nu cred că țelurile lui politice sînt foarte depărtate, într-un fel, de țelurile Convenției. Creînd o anumită clasă de oameni care și-au folosit puterea politică și pentru a se îmbogăți, interesele lor politice, nu morale, sînt în mod clar apropiate de politica liberală. Deci, eu nu cred că ar trebui să punem posibilele voturi ale electoratului lui Roman sau ale unei părți a electoratului lui neapărat pe seama unei înțelegeri prealabile cu Convenția.**

Sînt și lucruri ce depind de noi

MIHNEA MOROIANU (Solidaritatea Universitară) : **Aș dori să revin la expozeul domnului Gabriel Liiceanu, ce conține importante elemente de adevăr cu privire la păcatul originar al vieții noastre politice din ultimii doi ani, dar care, mărturisesc, îmi dădea totuși senzația unei șarje sau tablou extrem de unilateral. Și ca să trec exact la punctele care necesitau o anumită nuanțare a acestui pesimism programat, aș pune în evidență factorii care nu apăreau în tabloul pe care l-ați prezentat. Deci mă refer la dezagregarea F.S.N.-ului, care are un dublu aspect. Dezagregarea la nivelul imaginii acestei instituții pe care se baza, totuși, ceea ce numim Puterea actuală. Și dezagregarea organizatorică prin scindarea care a avut loc și care nu a fost de fațadă, ci reprezenta o decantare reală a două curente fundamentale din cadrul acestei formațiuni. Părerea mea e că nimeni nu cunoaște rezultatul viitoarelor alegeri, nici măcar cei de la putere, deși sînt mult mai bine organizați pentru a cunoaște și a manipula în sensul dorit de ei. Sînt convins că dacă s-ar păstra aceleași reguli de joc ca și în alegerile locale, șansele opoziției de a cîștiga ar fi extrem de mari. Avem însă toate motivele să credem că, în general, condițiile în care se vor desfășura viitoarele alegeri vor fi diferite de cele ale alegerilor locale care au fost probabil în bună măsură un balon de încercare și care a produs panică în rîndul celor care l-au tolerat. Ceea ce nu depinde de noi sau depinde în mai mică măsură este, evident, gradul de fraudă care va fi de data aceasta introdus. Și, în mod sigur va fi, pentru că e clar că nu e vorba de o confruntare obișnuită, clasică, ci de o luptă care va fi extrem de dură, poate pe viață și pe moarte. Totuși nu e adevărat că nu depinde deloc de noi acest lucru. Iar partea care depinde de noi este evident tipul de campanie pe care intenționăm să-l ducem. Și aici sînt cîteva opțiuni. Deci, Convenția Democratică are de optat între o unitate reală a forțelor care o constituie — asta însemnînd a da alternative clare de guvernare — sau o unitate formală, așa cum a fost cea din precedentele alegeri, adică un simulacru de unitate mascînd un simplu cartel electoral. O altă alternativă ar fi fost între o campanie ofensivă și una defensivă. Deci, prin campanie ofensivă înțelegînd o campanie care își propune să cîștige aceste alegeri, deci să aibă majoritate de peste 50% în viitorul parlament sau o campanie care s-ar mulțumi să erodeze cît poate de mult supremația taberei adverse. În fine, referitor la problema regimului constituțional : deocamdată avem o anumită Constituție pe care, vrem-nu vrem, trebuie să o acceptăm pentru că neacceptarea ei ne-ar pune într-o poziție de extremă vulnerabilitate. Aceasta un înseamnă resemnarea cu eternitatea ei. Apare astfel și opțiunea între o campanie, să zicem prezidențială, întens candidatul ar matic de „păr un contra-ilie le lui și în ca să-i fie inferi persoana candi să se estompe care o reprezi cestuia. Puncte ritățil și chiar măsura în care cestuia din a campanie este tă de tendința*

„Mașin

DINU PAT ral : V-am asc te mare atenț urmăream un negru. Un ser teți, nu putea Dacă din pun sînt perfect d le-ați spus, nu mijloacelor, c pai voit sau n tică a ultimile Și pot să vă m danie — că, d mic regret că partid comuni timent de leh acest parlame mai bine v-as mul în faculta sar de intrare la tata care s mi-a spus atu l-am uitat : împiozie, nu-l tru". În acești tate, multi di zgîiților activ mas în picioa nu știi prin datorită unor tallitare, rămî mai mult sau despre imoral a lupiei pentr tă a unei me educație pe c Jocul pentru Legile lui, sa pot fi imorale putere. În ac

Stînga

D.P. : Se v unitate. Probl ne unim. Pen unor idei ce democratic sa sau de mona este suficient. jurul unui pre să prevadă punctele de v din cei econo țară să înceap de prosperita bil a schimba colectiviste ca o demagogie în același tim liză : ce se sînt în iulie legerile sînt i păcate, de fă timplă dacă a că există și a alegerile sînt pe care opoz alegerile loca ces. Dacă ins

Cel ma combin

RADU PO Liiceanu, eu mobilurile ca pesimist în p acest moment tate punîndu- cem ?" sau „ ge înainte în să i se fixez tre cei care te că nu au sau găsește creată ? La ri momente de

A ŞI MORALA

malizată, în care
entru rolul charis-
natiunii" — deci
luptînd cu arme-
risca foarte mult
campanie în care
l ar avea tendinta
paiele aliantei pe
a programului a-
redere al Solida-
Alianței Civice, în
orbi în numele a-
iste că viitoarea
rit să fie domina-
oluție a institu-

tiilor noastre către un regim de tip parlamentar și nu unul de tip prezidential. Și implicit, de viziunea unui președinte un rol mai degrabă moderator decît decizional, ceea ce ar pregăti terenul și pentru trecerea aproape firească spre o monarhie constitutională. În încheiere, vreau să spun că după părerea mea actuala Constituție nu este de tip prezidential, chiar este mai puțin apropiată de tipul semiprezidential decît Constituția franceză. Deci lasă o mare marjă de ambiguitate care urmează a fi rezolvată prin practica constitutională.

le vot" nu mai funcționează

— Partidul Libe-
a început cu foar-
anule Liiceanu, și
făcut voit în alb-
ințător, cum sin-
facă decît voit.
vedere intelectual
d cu cele pe care
ă fiu și din cei ai
care am partici-
la realitatea poli-
l ani și jumătate.
esc — că e spove-
am nici cei mai
ost membru de
ere un imens sen-
că fac parte din
să mă înțelegeți
că, intrînd pri-
-a făcut un do-
rtid. Și m-am dus
în pușcărie, și
lucru pe care nu
sistem va face
ților decît dinăun-
doi ani și jumă-
ai am început să
sistem care a ră-
rămas în picioare
Lui s-a menținut
lități colective, fo-
fiecare dintre noi
putin. Se vorbește
jocului politic sau
re. Este o rămăși-
rezultate dintr-o
toți am primit-o.
nu este imoral.
ului prestabilite,
nu lupta pentru
ani și jumătate,

într-adevăr, lupta pentru putere a fost viciată. Dar pot să vă afirm că membru al acestui parlament — din care, repet, mi-e jenă să fac parte — că ea a început să intre pe un făgaș pe care nu aș îndrăzni să-l numesc chiar normal, dar care nu mai este ce a fost. Acea mașinărie de vot a început să dispară și acesta este efectul de fermentație pe care l-a introdus și opoziția în acest parlament. Dacă exista o mașină de vot în iulie 1990, acum nu mai este așa. Mașina nu mai funcționează. Spuneam zilele trecute în parlament că domnul Marțian a rămas la volanul acestei mașini. Și așa este.

G.L. : Au o majoritate confortabilă încă.

D.P. : Nu. Nu mai este o majoritate confortabilă, fiar numind prin opoziție ceea ce este democratic în acest parlament, deja lucrurile s-au schimbat. Noi am făcut legi să cadă. Spre exemplu, acum cîteva luni legea exproprierii pentru interes public, care era de o imoralitate desăvîrșită. Să creezi o lege a dreptului de a expropria înainte de a crea o lege a dreptului de proprietate ! După cum chiar ieri a căzut legea alegerilor prezidențiale. Prima lege organică respinsă ! Și căzută nu pentru că parlamentarii și-ar dori în continuare fotoliile, pentru că toți cei care au votat împotriva acestei legi dorim alegerile în iulie, dar nu dorim ca ele să fie simultane cu alegerile prezidențiale, în așa fel încît alegerile legislative să nu fie viciate de persoana unui „tătuc ocrotitor".

De abia în ultimele săptămîni putem vorbi despre o viață parlamentară normală

GYÖRGY FRUNDA — U.D.M.R.: Aș continua de la ceea ce a început să spună domnul Patriciu. Este vorba despre reașezarea forțelor politice în parlament. Eu cred că abia în ultimele săptămîni putem vorbi despre o viață parlamentară reală. Și eu toate că nu am simpatii față de Frontul pro-Roman care a creat Uniunii noastre mari nedreptăți în perioada în care hotăra singur, trebuie să recunosc în mod onest că în ultimele săptămîni, în luarea unor decizii a gîndit foarte rațional, foarte democratic. Mă refer la faptul că proiectul legii pentru alegerea președintelui a căzut cu 175 de voturi pentru și cam 130 contra. Era nevoie, potrivit Constituției, de 185 de voturi pentru ca această lege să treacă. Acest vot dovedește că s-au cristalizat două orientări. Una, în care stînga cu dreapta și-au dat mîna și mă refer aici la acea fracțiune a Frontului pro-Iliescu și P.U.N.R., P.D.A.R., P.N.L., P.R. Iar pe de altă parte, o gîndire, o orientare mai constituțională — cu toate carențele acestei Constituții care există. Căreia i s-a adăugat o parte a aripii Roman. Pentru că dacă va rămîne în continuare cam această proporție la vot înseamnă că noi, care sîntem în Convenție, cu ajutorul celor care urmează o tendință de democratizare a procesului de legiferare, vom putea să blocăm cel puțin legile organice. În această situație trebuie luat în considerare ce va încerca să facă Puterea. Pentru că, vedeți, acum apar din nou elemente de diversiune socială și mi-e teamă că or să apară și elemente de diversiune etnică. De ce tocmai acum a apărut această propunere a poliției de arestare a lui Cosma ? Gîndiți-vă la Tîrgu Mureș, unde cu toate că consiliul local a fost ales în mod corect, minoritatea de o treime a P.U.N.R.-ului și a Frontului a făcut imposibilă prin neprezentare funcționarea Consiliului Municipal Tîrgu Mureș. Același lucru se încearcă acum la Satu Mare la nivelul Consiliului Județean. Același lucru am înțeles că se încearcă și în județul Alba. În concluzie, eu cred că la ora actuală nu trebuie înlăturată posibilitatea unei relații cu F.S.N.-aripa Roman. Ea are anumiți reprezentanți în parlament care, într-adevăr, nu sînt orbiți numai de lupta politică, care încearcă și ei să obțină ținerea alegerilor în iulie.

earcă să amîne alegerile

apoi mult despre
de în jurul a ce
a ne uni în jurul
enerale, ca cea de
regim parlamentar
nstituțională, nu
le să ne unim în
de guvernare, care
ășirea din toate
și în primul rînd
ără ca în această
die măcar un vînt
absolut imposi-
în mentalitățile
fi manipulate de
tă și patriotardă
e de făcut o ana-
lă dacă alegerile
întîmplă dacă a-
nă. Și mai e, din
că una : ce se în-
nu au loc. Pentru
posibilitate. Dacă
ie, atunci inerția
a imprimat o prin
va aduce un suc-
erile sînt în toam-

nă, atunci datorită creșterii tensiunii sociale, vizibilă deja și previzibilă în următoarea perioadă datorită unor măsuri economice care au fost luate intenționat într-un anume moment, ca și înainte de alegerile din 20 mai, această tensiune va crește către paroxism către sfîrșitul verii. Atunci omul de pe stradă va vedea că nu mai are cu ce să-și hrănească copiii. Iar atunci este posibil orice. De fapt, stînga încearcă amînarea acestor alegeri pentru a profita de aceste tensiuni, a le canaliza printr-o demagogie populistă. Mai există din păcate, încă o posibilitate : aceea ca aceste tensiuni sociale extreme să ducă la un regim autoritar. Și aceasta, din păcate, nu este o ipoteză lipsită de temei. Trebuie ajuns la un compromis rațional între toate forțele democratice în ceea ce privește un program de guvernare care să fie explicat națiunii, și care nu se poate baza decît pe niște opțiuni liberale.

Anumite compromisuri politice sînt inevitabile

CĂLIN ANASTASIU — G.D.S.: Discursul lui Gabriel mi s-a părut mai mult patetic și afectiv decît logic. De pildă, nu cred deloc că este imolacabil ca revoluția anticomunistă, dacă a fost anticomunistă, să însemne automat, axiomatic, restabilirea formei de guvernămînt din '17 de dinainte de instalarea regimului comunist. Decît, poate, dacă luăm conceptul de revoluție într-o accepțiune destul de restrînsă, care se pare că acum a fost oarecum depășită de evenimentele din Est. Revoltările din Est din '89 sînt, în anumite trăsături ale lor, post-moderne. Dar, în fine, nu aș vrea să intru aici în detalii. Gabriel acuză însă forțele opoziției că au acceptat acest joc ale cărui reguli nu le-au controlat și care au fost impuse din afară, de altcineva. Au existat cîteva momente cînd, într-adevăr, partidele care acum sînt în Convenție au fost tentate să se retragă. Acesta ar fi fost eminamente un gest moral. Retragerea din parlament sau neparticiparea la jocul politic nu este un gest politic. Este, evident, anularea oricărei acțiuni politice, este eminamente un gest moral. Lucrul nu s-a realizat la vremea respectivă. Sîntem iar la un moment de răscruce cînd se pune din nou problema — Gabriel o pune din nou — și spune că nu va exista o majoritate cîștigată de Convenție, deci va trebui făcută o coaliție, eventual, cu Roman, care este diavolul, și nu trebuie acceptată această variantă. Deci trebuie din nou să ne retragem, adică să urmăm o logică morală și nu politică în acțiunea partidelor politice. Acum, analizele politice date de sondaje arată că nimeni nu va avea o majoritate pentru a guverna. Va fi nevoie de coaliții. Mai mult decît atît este aproape sigur, conform datelor acestor sondaje, că dacă alegerile ar avea loc acum, nici candidatul opoziției la președinție, oricare ar fi el, nu va putea obține la turul doi de scrutin o majoritate doar cu voturile Convenției. Va avea nevoie de un sprijin din afara Convenției. Deci problema unor aliante în afara Convenției se pune și după alegerile parlamentare în vederea formării guvernului și în ceea ce privește alegerile prezidențiale. Mie mi s-a părut că la Gabriel era implicită recomandarea de a se abține de la continuarea acestui joc politic, în vederea regenerării morale a electoratului pe termen lung. Dar dacă opoziția rămîne pe dinafară și refuză eventuala ocazie de a lua frîiele puterii, nu știu exact ce poate să dea această tactică. Căci, fiind în parlament, fiind în guvern, poți, într-adevăr, muta lucrurile din loc în direcția dorită. Dimpotrivă, ghidîndune doar după un principiu moral și rămînînd în continuare în opoziție, mi se pare că se reteză șansa de a continua niște străpungeri care se pare că au și avut loc în ultima vreme, așa cum evidențiau domnii parlamentari. Așa încît nu știu dacă este atît de indicat să fim foarte intransigenți moral, lăsînd la o parte problema de a ști în ce măsură se poate lega morala cu politica. Oricum dacă continuăm și rămînem, în privința societății românești, a populației electorale, a sistemului politic și a regimului de guvernare, pe poziții de forță — față în față, ca două tabere care se bat —, totul va fi în continuare un război.

rav pericol e ca de aceste i să beneficieze dreapta

G.D.S. : Domnule
țeles foarte bine
fac să fiți atît de
area situației din
reți perfectă drep-
strebarea „Ce fa-
opoziția ?". Mer-
de cărți acceptînd
lite jocului de că-
ru ași — dar poa-
irei — în mînecă
uție la situația
seu, mă mișc între
d pesimism și în-

tre licăriri de speranță. M-am întors aseară de la Iași și prezența mea la Iași în zilele de vineri, simbătă și duminică a creat un moment de asemenea speranță. Știți care sînt rezultatele la Iași. Din păcate, un absenteism masiv, doar 41% dintre votanți, dar în cadrul acestor 41% care s-au dus la urne, Convenția este pe primul loc. Și Iașul este unul dintre punctele fierbinți ale eșichierului electoral din România. În fond, hai să încercăm să caracterizăm în liniile cele mai generale procesul pe care îl parcurge țara în ultimii doi ani și jumătate. Este vorba de un mers într-o direcție care este cea corectă și pe care noi o acceptăm, o sorțiinim, o dorim. Acest mers poate să fie mai rapid sau mai lent. Ar fi o tragedie ca încetinirea să mai includă și viitorii patru ani de așteptare până la conștientizarea acelei uriașe mase amorfe de electori, de votanți de la țară pe care îi cunosc. Pe de o parte deci, mersul înainte este implacabil. Împotriva acestui mers înainte există o rezistență din ce în ce mai disperată, din ce în ce mai incorectă a celor care au folosit acești doi ani și jumătate pentru a schimba măciuca, revolverul și colaborationismul în titluri de proprietate, în poziții care să nu mai fie periclitate de o eventuală revizuire sau de un eventual proces al comunismului. Dacă soluția adoptată de opoziție va duce la grăbirea acestei evoluții, chiar și acceptînd în extremis ideea unei colaborări cu latura mai puțin periculoasă și mai puțin compromisă a actualei puteri, cred că nu este ceva imoral. Cea mai gravă perspectivă este aceea că din această confruntare și din această punere de probleme aproape insolubile să cîștige dreapta, pericol semnalat și de domnul Ioan Cercel.

G.L. : Să nu mă bănuiți de atîta naivitate încît să-mi imaginez că aici e vorba de a opune unei vieți politice în plină desfășurare puritatea ineficace și olimpiană a unui discurs moral. Moralismul este, prin el însuși, ridicol. Nu de moralism este vorba. Dacă e vorba de soluții, eu aș simți nevoia unei vehemențe sporite în modificarea condițiilor de concurs.

Parlamentul — o școală

D.P. : De fapt, dumneavoastră știți ce se întîmplă cu adevărat în parlament. Aș spune acest lucru din două puncte de vedere. Mai întîi acest parlament constituie o școală pentru cei de bună credință care dorese democrația în țara românească, indiferent de orientarea lor politică, iar următorul parlament va constitui o școală mult mai bună. Al doilea lucru este faptul că din acest moment s-au cîștigat deja niște poziții. Și ele, cum spunea domnul Anastasiu mai înainte, nu pot fi părăsite.

DIANA NEDELCU (Radiodifuziunea Română) : Tocmai mă pregăteam să merg pe un drum de înțelegere cu domnul Liiceanu și să înțeleg frica — pentru că despre frică este vorba în nevoia domnului Liiceanu de a ne aduce pe toți aici. Mai puțin pesimism, zic eu, cît o luciditate înțelegătoare. Pe de altă parte, dumneavoastră, d-le Patriciu, tocmai ați afirmat acum cîteva minute că vă e lehamite că faceți parte din acest parlament, dar acum îl descrieți ca pe o școală. Nu e o contradicție ?

D.P. : Oamenii de bună credință, indiferent de orientare, care dorese democrație în această țară, au făcut o școală. Dacă vreți, e o școală mizerabilă, dar e o școală.

D.N. : Dar nu vreau o școală mizerabilă !

D.P. : Probabil că peste două legislaturi veți avea și o școală apropiată de perfecțiune.

Trebuie să existe o moralitate publică

MIHAI SORA : Lupta pentru moralitate, în sensul propriu și profund al cuvîntului, cred că e sarcina fiecăruia dintre noi. Dar trebuie să distingem între o moralitate care este intrinsecă morală și o moralitate publică, care este o conformitate la reguli raționale de convietuire corectă în care să se desfășoare viața indivizilor care compun societatea civilă. Pornind de aici, eu cred că o soluție ca aceea pe care a schițat-o Călin Anastasiu nu reprezintă, într-adevăr, o transformare a tuturor noțiunilor noastre, așa, într-o apă și un pămînt. Cred că un calcul realist în fond nu este imoral, chiar dacă trebuie să veghem ca moralitatea publică, la fiecare pas al desfășurării vieții publice, să fie salvgardată. Și mie mi s-a părut că analiza lui Gabriel Liiceanu a fost foarte emotivă. Eu aș da două nume la care acțiunea publică derivă dinăuntru și este bazată pe o moralitate profundă. Aș pronunța numele doamnei Doina Cornea și pe cel al domnului Coposu. Eu nu pot cere fiecărui om politic român să fie domnul Coposu. Adică nu pot să-i cer ca moralitatea lui publică să fie interior validată de profunda lui moralitate interioară. Dar îl pot cere ca la nivelul moralității publice să se alinieze la „standardul Coposu".

G.L. : Gîndul meu a fost unul singur : ca venind aici oameni implicați mai direct în viața politică decît cei din G.D.S., să percepă acest semnal de alarmă. Pericolul — eu continui să rămîn la această idee — este o anumită lipsă de vehemență în impunerea condițiilor pentru un joc mai corect.

A consemnat
ANDREI CORNEA

DORU COSMA

CONSTITUȚIA ROMÂNIEI ȘI CONVENȚIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

(Urmare din numărul trecut)

In ceea ce privește dispozițiile constituționale cu caracter penal este de observat în plus că în art. 23 alin. ultim se prevede că „nici o pedeapsă nu poate fi **stabilită** sau **aplicată** decît în condițiile și în temeiul legii" (s.n.). Scopul dispoziției pare a fi acela de a consacra, și de astă dată, **într-un context unic,** două principii fundamentale **distincte** ale dreptului penal: principiul **legalității incriminărilor** și principiul **legalității pedepselor.** Formularea este însă defectuoasă, putînd justifica o interpretare în sensul că textul în discuție se limitează să consacre doar principiul **legalității pedepselor.** În măsura în care Adunarea Constituantă s-ar fi decis să acorde valoare constituțională tuturor celor trei principii de bază ale dreptului penal și ale procedurii penale, ar fi fost necesar ca textul să fie formulat în așa fel încît să apară clar consacrarea explicită și distinctă a acestor principii, cristalizate în binecunoscutele adagii latine: **nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege, nullum judicium sine lege.**

În schimb, în art. 7 alin. 1 din **Convenție,** principiul legalității incriminărilor este mult mai bine și mai complet formulat. Astfel, textul citat stipulează: „Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul în care a fost comisă, nu constituia infracțiune potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decît aceea aplicabilă în momentul în care infracțiunea a fost comisă".

În fine, pentru a ne menține în sfera penală a dispozițiilor din Constituția română în comparație cu cele existente în **Convenție,** este locul să mai observăm că din Constituția noastră lipsește o clauză a **Convenției** care ar fi meritat să fie înscrisă în ea. Ne referim la art. 7 alin. 2 din **Convenție** în care se precizează: „Prezentul articol nu va aduce atingere judecării sau pedepsirii unei persoane vinovate de o acțiune sau o omisiune care în momentul în care a fost comisă avea caracter infracțional potrivit principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate" (s.n.). Acest text din **Convenție** derogă de la principiul legalității incriminărilor în dreptul național, dar într-un sens benefic pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale. Într-adevăr, prin acest text se introduce în sfera ilicitului penal și acele fapte care, deși nepreviizute în mod expres în legislația penală națională în vigoare la data săvîrșirii respectivei fapte, aveau totuși caracter penal potrivit „principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate". Dispoziția din Constituție **pentru ca cei vinovați de asemenea fapte să nu se poată sustrage de la răspunderea penală la adăpostul principiului legalității incriminărilor.**

O lacună și mai importantă a Constituției române în raport cu dispozițiile **Convenției** o constituie neinstituirea unui mecanism judiciar eficient și minuțios reglementat care să permită persoanelor fizice să-și apere printr-o acțiune individuală, proprie, drepturile și libertățile fundamentale încălcate. După cum se arată în preambulul **Convenției,** statele semnatare, hotărîte să asigure „respectarea libertății și preeminența dreptului", au decis ca prin această Convenție „să ia **primele măsuri proprii a asigura garantarea colectivă a anumitor drepturi enunțate în Declarația universală"** (s.n.).

În acest scop ele au instituit, prin Titlurile II, III și IV, o **„Comisie** europeană a drepturilor omului" și o **„Curte** europeană a drepturilor omului" (s.n.), precum și o **procedură** de funcționare a acestor două organe judiciare internaționale pentru respectarea angajamentelor asumate prin **Convenție.** Sensul principial al acestor dispoziții este acela de a se întregi caracterul declarativ al **Declarației universale a drepturilor omului din 1948** cu **un sistem de protecție juridică eficientă** a drepturilor și libertăților proclamate.

Pornind tocmai de la această „directivă" implicită, **Carta Alianței Civice** a deplasat centrul de greutate al documentului elaborat de ea de la **proclamarea** drepturilor și libertăților fundamentale către **ocrotirea** juridică a acestor drepturi. Controlul respectării acestora urma să se exercite de către instanțele judecătorești naționale de drept comun, începînd cu judecătoriile și sfîrșind cu Curtea Supremă de Justiție, în cadrul cărora s-a propus înființarea unei **Secții speciale** pentru **Controlul Respectării Drepturilor și Libertăților Fundamentale.** După epuizarea căilor de atac de drept intern, **Carta Alianței Civice** propunea ca cei vătămați în drepturile și libertățile fundamentale să aibă acces la organele jurisdicționale internaționale a căror competență a fost acceptată de către Statul Român. Din păcate, după cum am mai arătat, Adunarea Constituantă nu a luat în seamă sugestiile cuprinse în această **Cartă.**

„LIMITAREA LIMITĂRILOR"

Este astăzi unanim admis în dreptul constituțional că în anumite cazuri, excepționale, expres prevăzute de lege, **exercițiul** drepturilor și libertăților fundamentale poate fi restrîns. Modalitățile de restrîngere a acestor drepturi și libertăți variază de la enumerarea limitativă a cazurilor în care aceste restricții sînt admise la utilizarea unor formulări de ordin general, care apar în unele texte ca un fel de „clauze de stil" cu sens restrictiv.

Art. 49 alin. 1 din Constituția română prevede în mod expres că „exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrîns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea siguranței naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale ori ale unui sinistru deosebit de grav". Alineatul următor al articolului citat adaugă că restrîngerea trebuie să fie **proporțională** cu situația care a determinat-o și nu poate atinge **existența dreptului sau a libertății** (s.n.).

Comparativ cu clauzele similare ale **Convenției,** art. 49 din Constituție suscită mai multe observații, unele pozitive, altele negative.

La „activul" legiuitorului constituțional român poate fi trecută înscrierea **principiului proporționalității.** În baza acestui principiu se dispune că în cazurile prevăzute de acest articol „restrîngerea trebuie să fie **proporțională** cu situația care a determinat-o și nu poate atinge **existența** dreptului sau a libertății" (s.n.). Pentru România, art. 49 alin. 3 din Constituție are drept consecință că în cazul cînd se constată o disproporție între măsura restrictivă luată și situația care a generat-o, legea prin care s-a dispus măsura este neconstituțională și cade sub cenzura Curții Constituționale.

În schimb, o deficiență a reglementării restricțiilor privitoare la exercițiul unor drepturi sau libertăți în temeiul art. 49 alin. 1 din Constituție o constituie posibilitatea implicită deschisă de acest text ca restricțiile în cauză să fie dispuse **chiar prin** lege ordinară („prin lege", spune Constituția, fără a se preciza **felul legii** — organică sau ordinară).

Principiul, înscris în art. 49 alin. 2 din Constituție, în sensul că restrîngerea drepturilor și libertăților fundamentale admisă de lege nu poate atinge însăși existența acestor drepturi și libertăți, poate fi pus în legătură cu dispoziția în același sens înscrisă în art. 17 din **Convenție.**

Regimul „limitării limitărilor" instituit de Constituție în privința drepturilor și libertăților fundamentale mai este criticabil însă pentru că nu a preluat din **Convenție** o anumită **sintagmă repetitivă** înscrisă în clauzele ei ori de cîte ori se edictează o restricție la exercițiul unui drept sau al unei libertăți fundamentale. Este vorba de sintagma: **„măsuri necesare, într-o societate democratică".** O atare sintagmă întîlnim în **Convenție** în: art. 6 alin. 1, art. 8 alin. 2, art. 9 alin. 2, art. 10 alin. 2, art. 11 alin. 2, referitoare la drepturi și libertăți importante precum: publicitatea dezbaterilor judiciare, ocrotirea vieții particulare, familiale, a domiciliului și a corespondenței, libertatea de exprimare, libertatea de întrunire, libertatea de asociere etc. În atare cazuri restricțiile privind drepturile și libertățile respective sînt admisibile în interesul salvgardării moralității, a ordinii publice, a securității naționale etc., dar numai dacă ele reprezintă „măsuri necesare într-o societate democratică", precizează **Convenția. Omiterea de către legiuitorul constituțional român a sintagmei în discuție constituie o deficiență deloc neglijabilă, întrucît deschide calea unor abuzuri în domeniul respectiv.** Este suficient să menționăm, de pildă, că art. 31 alin. 1 și 2 din Constituție, după ce consacră dreptul persoanelor la informație, prevede că acest drept „nu trebuie să prejudicieze (...) siguranța națională", ceea ce permite, eventual, autorităților publice să paralizeze dreptul la informație sub pretextul că s-ar primejdui siguranța națională, fără ca măsura luată să apară „necesară într-o societate democratică".

În fine, pentru a opri aici șirul criticilor vizînd reglementarea restricțiilor avînd ca obiect unele drepturi și libertăți fundamentale, neînsoțită de precizarea că aceste restricții trebuie să fie „necesare într-o societate democratică", vom invoca limitarea libertății de exprimare. Această libertate este susceptibilă de a fi anihilată sub pretextul că prin afirmațiile făcute se „defăimează" țara ori națiunea. În acest sens, art. 30 alin. 7 prevede că „sînt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii". O atare formulare a interdicției privind libera exprimare a opiniilor, formulare necircumstanțiată în modalitatea expres prevăzută de **Convenție,** ar putea, practic, paraliza această importantă libertate. Într-adevăr, nu rareori o afirmație critică îndreptată împotriva unor stări de lucru nocive pentru țară poate fi — în realitate — benefică.

ÎN LOC DE CONCLUZII

Dacă se poate afirma că referitor la drepturile și libertățile fundamentale legiuitorul român din 1991 a rămas, în unele privințe, în urma unora dintre dispozițiile valoroase ale **Convenției,** am păcătui față de adevăr dacă nu am recunoaște în același timp că în **alte** privințe el a mers ceva mai departe decît **Convenția,** care, ce-i drept, datează din 1950. Astfel, unele dintre **drepturile personalității,** ocrotite pînă la adoptarea Constituției doar prin norme de drept penal sau de drept civil (dreptul la demnitate, dreptul la onbare și dreptul asupra imaginii proprii), au fost ridicate la rangul de drepturi fundamentale cu valoare constituțională. Mai mult, dreptul asupra imaginii proprii a pătruns pentru prima oară, pe această cale, chiar dacă în mod indirect, în dreptul nostru pozitiv (art. 30, alin. 6 din Constituție).

Satisfăcînd, în genere, exigențele unei legi fundamentale democratice de substanță occidentală, și aceasta în bună măsură datorită „alinierii" la marile principii înscrise în **Convenția europeană a drepturilor omului,** existența Constituției României din 1991, cu toate imperfecțiunile ei, constituie un argument în plus în favoarea admiterii țării noastre în Consiliul Europei. Un atare act ar avea, printre alte efecte benefice, și pe acela de a pune la dispoziția persoanelor fizice vătămate, prin nerespectarea drepturilor și libertăților fundamentale, mecanismele de protecție juridică, considerabil mai eficace, ale acestui organism, în frunte cu **Comisia europeană a drepturilor omului** și cu **Curtea europeană a drepturilor omului.**

Dacă aderarea, de neevitat, a României la **Convenția** amintită, consecutivă primirii sale în Consiliul Europei, s-ar solda chiar și numai cu accesul direct al cetățenilor români la aceste două foruri judiciare internaționale (ceea ce, însă, n-ar fi singurul avantaj al aderării noastre la **Convenție**) și încă intrarea României în Consiliul Europei ar marca o nouă victorie pentru democrație în această parte, mult prea încercată, a Europei, dar și pentru toate țările atașate valorilor ei.

Post-scriptum I pentru dl. senator Antonie Iorgovan. Dl. senator A. Iorgovan a onorat cu prezența d-sale comunicarea de mai sus a subsemnatului. Mai mult, s-a considerat dator să participe, ca „părinte fondator" al Constituției române din 1991, la discuțiile angajate după încheierea expunerii care, prin unele accente critice ale el, pare-se, l-a nemulțumit. Plecarea sa precipitată după „replica" dată comunicării mele am pus-o pe seama multiplelor sale solicitări senatoriale, iar nu a unei îndelicatețe ori a inderenței în principiul **audiatur et altera pars.** De aceea mă văd constrîns să-i răspund pe această cale la obiectiile formulate.

D-sa a început prin a admite că toate constituțiile suferă de „aiacul timpului". Fiind întru totul de acord cu d-sa în această privință, nu pot decît să mă bucur că, pornind de la exemplul recentei noastre Constituții (al cărei prim artizan a fost), a ajuns atît de repede la această concluzie. Nu-l mai urmez însă atunci cînd consideră că, față de proclamarea României ca un „stat de drept", adăugarea sintagmei „măsuri necesare într-o societate democratică" ori de cîte ori în Constituția română se edictează o restricție la exercițiul drepturilor și libertăților fundamentale ar fi fost superfluă, ba chiar „tautologică". Oare eminenții juriști europeni care au elaborat **Convenția europeană a drepturilor omului,** folosind repetat sintagma amintită, să nu-și fi dat seama de „tautologia" pe care o comit pînă și-a ivit d-l senator A. I. să (le)-o semnaleze? În ceea ce mă privește continui să cred că precauția autorilor **Convenției** de a preciza de fiecare dată cînd au admis, în mod excepțional, restricții la exercițiul unor drepturi ale omului, că atare restricții sînt admisibile numai cu condiția de a constitui **„măsuri necesare într-o societate democratică"** avea — și are — menirea de a preveni abuzurile. De aceea era preferabilă o atare (pseudo) „tautologie" investirii legiuitorului român cu dreptul necircumstanțiat de a impune restricții unor drepturi fundamentale ale omului sub pretextul, de pildă, că se „primejduiește" siguranța națională ori „morala publică" sau că „se defăimează țara ori națiunea".

Post-scriptum II în legătură cu relatările d-lui Nicu Stănescu privitoare la dl. general Ion Sucevă. În comentariile sale pe marginea aceleiași comunicări a subsemnatului, dl. N. S. a făcut o dezvăluire senzațională (într-un fel): colonelul Ion Sucevă, care în după-amiaza zilei de 21 decembrie 1989 l-a maltratat personal în Piața Romană pe dl. N.S. înainte de a-l azvîrli în duba cu destinația Jilava, în care se aflau și alți autentici revoluționari, este una și aceeași persoană cu actualul general Ion Sucevă, autorul unei recente cărți despre evenimentele din decembrie 1989, căreia Televiziunea Română I-a făcut o prezentare (citește: reclamă) elogioasă. Așteptăm cu nerăbdare precizările proaspătului autor al cărții despre revoluția din decembrie 1989 sub cel puțin două aspecte: 1. dacă în după-amiaza zilei de 21 decembrie 1989 a avut o „prezență activă" în Piața Romană de felul aceleia relatate de dl. N.S. și 2. dacă a fost avansat de la gradul de colonel la acela de general pentru meritele sale de la acea dată, ori pentru alte merite, ulterioare (de același sau de altă natură).

MIHNEA BERINDEI

EXIGENȚELE DEMOCRAȚIEI

România se află acum între două zone de tulburări și tensiune : fosta Iugoslavie, în sens mai larg Balcanii, și statele provenite din imperiul sovietic. De la o zi la alta, România nu mai are frontiere cu Uniunea Sovietică și nici cu Rusia, ci cu o Moldovă și o Ucraină independente.

În interesul său propriu și în interesul Europei, România ar putea și ar trebui să joace un rol de echilibru, de mediator în această regiune.

În propriul său interes din două motive : mai întîi pentru a obține, la timp și pe calea autodeterminării, unificarea României cu regiunile în care există majoritate românească, regiuni anexate de sovietici după al doilea război mondial ; iar în al doilea rînd pentru a putea obține intrarea reală în Europa.

O condiție obligatorie pentru realizarea acestui dublu deziderat este să meargă înainte pe calea spre democrație. Situația actuală nu este lipsită de pericole. Mă gîndesc mai ales la creșterea mișcărilor de extremă dreaptă, ultra-naționaliste, antisemite, antimaghiare, anti-romi etc., ale căror legături cu fosta poliție politică și cu nomenclatura sînt evidente. Cu ocazia alegerilor locale din februarie 1992, tendințele ultra-naționaliste au obținut un scor deloc neglijabil : 8,7% din sufragiile exprimate la alegerile consilierilor municipali (deși nu obținuseră decît 2,1% la alegerile legislative din 20 mai 1990 — fiind vorba de același tip de scrutin). Principalul partid al acestor mișcări, Partidul Uniunii Naționale a Românilor (PUNR), brațul politic al organizației Vatra Românească, are în prezent în rîndurile sale 89 de primari și 1531 de consilieri municipali. Pe plan politic această poate părea modest. (În România sînt aproximativ 40.000 de consilieri și peste 1900 primari.) Realitatea se prezintă însă altfel de îndată ce se ia în considerare repartiția geografică a acestor mandate : marea majoritate a aleșilor PUNR sînt grupați în nord-vestul Transilvaniei, acolo unde ne putem teme de creșterea tensiunilor inter-etnice între români și maghiari. În această regiune, PUNR deține primăriile din trei capitale de județ (Cluj, Baia Mare și Zalău), din toate orașele județului Cluj, din mai tot județul Mureș... Frontul Salvării Naționale a putut să se mențină în Transilvania, în orașele care n-au trecut de partea opoziției, numai datorită alianței încheiate cu PUNR-ul.

Alianța FSN — PUNR în Transilvania, precum și sprijinul acordat de „România Mare" (partid de extremă dreaptă care s-a bucurat de un scor important la București) candidaților FSN la al doilea tur de scrutin rămîne fenomenul cel mai neliniștitor al alegerilor locale din februarie 1992. Într-adevăr, de la alegerile din 20 mai 1990, extremiștii beneficiază de complicitatea sau chiar sprijinul autorităților. Ei au sprijinul (abia mascat) al înaltei ierarhii a armatei — practic neschimbată de la căderea lui Ceaușescu — și a rețelelor ex-Securității, parțial reconvertită în S.R.I. Ei dispun de asemenea de importante mijloace de propagandă (săptămînalul „România Mare", purtătorul de cuvînt al extremismului de dreapta, are tirajul cel mai mare al presei românești).

În aceste condiții este de înțeles că un derapaj, o explozie asemănătoare cu cea de la Tîrgu-Mureș din martie 1990 este mereu posibilă, chiar dacă situația nu este comparabilă cu cea din ex-Iugoslavia, sau din anumite regiuni ale fostului imperiu sovietic. Harta etnică a Transilvaniei nu permite nici un fel de decupaj teritorial și pînă în prezent trebuie salutată moderația de care a dat dovadă atît Ungaria, cît și minoritatea maghiară din România, reprezentată de UDMR (Uniunea Democrată a Maghiarilor din România) nu-

meroaselor provocări la care a fost supusă. Această fiind situația, cel mai mic incident poate fi exploatat și poate degenera în conflict deschis, avînd în vedere declarațiile ultra-naționaliste și populiste care găsesc un teren propice în rîndurile populației dezorientate din cauza confuziei politice, și lovite de degradarea situației economice, de creșterea șomajului și a inflației. La asta se adaugă o sensibilitate provocată de frămîntări istorice recente, de rănile a căror vindecare este împiedicată prin toate mijloacele. Un singur exemplu : o declarație nefericită a ministrului ungar al apărării, privind interesul ce-l poartă țara sa ungurilor de peste hotare, a fost în mod deliberat exagerată de omologul său român, care a așteptat ajunul celui de-al doilea tur de scrutin pentru alegerile de primari pentru a da publicității o declarație bubuitoare. PUNR a amplificat desigur incidentul, fluturînd pericolul ce ar pîndi integritatea teritorială a țării. Consecința a fost scorul favorabil obținut de PUNR și de FSN în nord-vestul Transilvaniei, unde Convenția Democratică — din care face parte și UDMR — avusese un mare avantaj după primul tur de scrutin (Cluj, Oradea, Satu Mare...). Cine privește o hartă va observa de îndată că este vorba de o regiune cu o sensibilitate istorică mare, regiunea ocupată de Ungaria în 1940 în urma „arbitrajului" impus României de Germania lui Hitler și Italia lui Mussolini.

Ce trebuie făcut pentru ca un asemenea derapaj să nu se repete ? Cum pot fi împiedicate noi confruntări inter-etnice în România ? Evident, efortul principal trebuie făcut în România : un lung efort de reflexie și de acțiune, de învățare a democrației. Efortul acesta a început să se facă simțit de mult, cu rezultate mai mici sau mai mari, imediat după căderea lui Ceaușescu, în cadrul unor asociații cum sînt Grupul pentru Dialog Social, Societatea Timișoara, Liga Pro-Europa din Tîrgu Mureș, Alianța Civică. El a fost repercutat și amplificat de presa independentă și a fost susținut de opoziția democratică (mă gîndesc, între altele, la declarația privind minoritățile, adoptată de Partidul Alianței Civice cu ocazia constituirii sale în iulie 1991). Acest efort va întîlni însă un ecou limitat atîta timp cît libera circulație a informației va fi împiedicată de Puterea, care păstrează cvasi-monopolul asupra Televiziunii și difuzării presei.

Ar fi necesar ca Occidentul și instanțele internaționale să acorde o atenție crescută acestui domeniu, să reacționeze prompt și fără echivoc pe lîngă guvernul român împotriva încălcărilor flagrante ale drepturilor omului. Dacă procesul de democratizare bate pasul pe loc în România, o mare parte din vină îi revine și Occidentului, și în special Franței (și ne revine și nouă, românilor stabiliți de multă vreme în Franța mai mult decît prietenilor noștri din țară prezenți la această reuniune). Începînd cu ianuarie 1990, au fost percepute numeroase semnale privind caracteristicile reale ale Puterii din România. Mă gîndesc în primul rînd la ciocnirile sîngeroase de la Tîrgu-Mureș și la venirea minerilor la București. Oameni ca Ion Iliescu sau Petre Roman nu pot fi considerați democrați. Nu putem să închidem ochii sau să ne mulțumim cu niște explicații dubioase, cum sînt cele oferite după evenimentele de la Tîrgu-Mureș sau după cele din 13—15 iunie 1990 la București. Nu putem fi mai puțin exigenți în ce privește democrația în țara noastră, ca și cum ar putea exista o „democrație de mîna a doua", „o democrație originală" (dixit Ion Iliescu). Românii au datoria să se supună acestei exigențe dacă vor ca România să devină cîndva membru cu drepturi depline al Comunității Europene.

FITILUL CARE ARDE E PE SFÎRȘITE

DUSAN RELJIC

Dacă Balcanii, și în special Iugoslavia, nu vor fi domoliți de C.S.C.E., singurul rezultat posibil va fi un haos asemănător celui din Orientul Mijlociu sau o dictatură de tip latino-american.

Un comentator al săptămînalului Republica aprecia de curînd că „armata sîrbă va semăna peste scurtă vreme cu o armată latino-americană sau asiatică, nu cu o armată europeană", și încheia astfel : „Dumnezeu să mă apere de propria mea armată, că de cele străine mă apăr singur".

Desigur, cetățenii Croației împărtășesc aceleași temeri cînd văd revenind Cămășile Negre. Mulți sloveni se întreabă dacă Sergeant Jansa, ministrul Apărării Sloveniei, acceptă faptul că într-o zi va fi eliberat din funcție.

Vecinii noștri din Balcani, grecii și turcii, își amintesc încă vremurile cînd dictaturile lor militare își justificau existența invocînd patriotismul și lupta împotriva dușmanului din interior și a celui din exterior.

„După sfîrșitul războiului rece, factorul militar rămîne important numai în conflictele interne", a spus Dr. Ljubivoje Acimovici de la Institutul pentru Politică și Economie Internațională din Belgrad. „Toate forțele armate din Iugoslavia sînt îndreptate unele împotriva celorlalte."

Dr. Radovan Radinovici, general-maior al Trupelor Federale, șeful Institutului pentru Cercetări Strategice, susține că, după ce fosta Iugoslavie a încetat să mai existe, „echilibrul de putere s-a deplasat în dauna păcii" și că pericolul războaielor „mici" și al conflictelor de frontieră a crescut. Mai spune de asemenea că ne așteaptă „manipulări considerabile ale micilor state balcanice de către factori de frunte din lumea politică". „Noi centre de criză s-au concentrat în Iugoslavia și se pare că rolul tradițional al Balcanilor, de butoi de pulbere al Europei, a fost preluat de Iugoslavia", a afirmat Dr. Dusan Nikolis de la același institut.

Se pare că toate fostele republici iugoslave, cu excepția Sloveniei — omogenă din punct de vedere etnic —, au devenit un fel de „micro-Balcani", cu toate trăsăturile caracteristice unui haos cum este cel din Orientul Apropiat sau dintr-o dictatură latino-americană, mai curînd decît cu cele specifice unei democrații parlamentare a Europei Centrale.

„Problemele naționale nerezolvate ale Serbiei și ale Albaniei se află în mijlocul tuturor conflictelor din Balcani", a declarat generalul Radinovici. După părerea lui, Statele Unite, Germania și Turcia și-au asumat rolul principal în promovarea noii ordini europene în Balcani și ca urmare vor avea mai multă influență decît alte state în rezolvarea problemelor sîrbe și albaneze.

Generalul se teme că, deoarece din toate fostele republici iugoslave numai Serbia este în stare să se apere și să nu fie redusă la starea de stat vasal, agenții poliției internaționali vor încerca s-o transforme într-un „pașalîc al Belgradului". Slovenia a pierdut cea mai mare parte din importanța ei strategică ; Croația nu are suficientă forță militară pentru a se apăra de sîrbii din Krajina și nu poate supraviețui fără ajutor militar din străinătate ; Bosnia-Hertegovina nu are perspective ca stat unitar ; Macedonia s-ar putea apăra de aspirațiile teritoriale ale Albaniei și ale Bulgariei numai sprijinindu-se pe ajutor din afară (pe garantarea independenței ei de către C.E.).

Dr. Acimovici a avertizat că viitorul Armatei Federale nu este clar, deoarece „nimeni nu a stabilit pînă acum parametrii clari" ai metamorfozei acesteia. În orice caz, a subliniat el, viitoarea armată a statului sîrbo-muntenegrean trebuie să fie „mică dar cu un potențial ridicat" și să aibă „un caracter absolut defensiv". Contrar acestei afirmații, comentatorul săptămînalului belgrădean NIN a afirmat că „de fapt, armata există deja și așteaptă doar constituirea statului". Se pare că profilul ei politic a fost clar definit și „corespunde în mare măsură cu vederile Partidului Socialist Sîrb". În acest context, săptămînalul la care ne referim menționează un promițător general (în vîrstă de 41 de ani), Vik Obradovici, șeful Departamentului Moralei din Ministerul Apărării, și spune despre el că „are reputația de a promova tendințe noi, democratice în cadrul armatei."

Acest săptămînal nu a lămurit însă și contradicția dintre „vederile democratice" ale generalului și faptul că el susține că forțele armate ale noului stat să poarte denumirea „Armata sîrbo-muntenegreană". Aproape două cincimi din populația acestui stat iugoslav sînt albanezi unguri precum și membri ai altor grupuri etnice, cărora le va veni foarte greu să se identifice cu această armată a națiunii majoritare.

„Instituțiile militare post-comuniste trebuie să se deschidă în fața lumii. Ele trebuie să accepte controlul politic democratic. Ele trebuie să reflecte compoziția națională a țării noastre", a declarat expertul postului de radio Europa Liberă / Institutul de Studii Radio Liberty, Ross Johnson („Autodistrugerea Armatei Populare a Iugoslaviei", citat din Conferința despre militari și societăți democratice, Sofia, nov. 1991). Ele trebuie de asemenea să introducă autocontrolul politic democratic și principiile de democratizare internă. Dl. Johnson apreciază că „noua Serbie nu va avea ce face cu comandanții și ofițerii Armatei Federale din afara republicii sîrbe proprii-zise. Acestia sînt, în majoritate, sîrbi din afara statului sîrb propriu-zis și vor intra în conflict cu conducerea sîrbă post-Miloșevici care se teme de ei. Ei nu au o bază politică în Serbia propriu-zisă. Ei poartă povara oprobiului internațional, iar din punct de vedere militar s-au dovedit incompetenți". Teama Armatei Federale de un dezastru total a fost întreținută și de presa de dreapta din Germania și Austria, care pledează deschis pentru o înfruntare cu ea. Deoarece problema unei intervenții militare, germană și austriacă, în Balcani nu se pune, afirmațiile acestea nu not fi interpretate decît ca o invitație adresată Washingtonului. Se pare că este o invitație inutilă, pentru că strategia americană se bazează pe înfrînarea războaielor din Balcani (cu ajutorul plasei croite anume de C.S.C.E.), pe izolarea politică și pe sancțiuni economice pentru cei neascultători.

Supunerea armatei controlului civil este una din preconditiile normalizării acesteia. „Atîta vreme cît instituțiile democratice nu sînt pe deplin operaționale, armata se va amesteca în politică. Cu cît vom deveni o societate mai democrată, cu atît mai eficace va fi trecerea armatei sub control instituțional", a spus Radinovici.

„Respectarea principiilor C.S.C.E. este esențială", a declarat Dr. Veharici : „Ar fi bine dacă toate statele balcanice, inclusiv cele noi, ar lua în considerare stabilirea unor relații strînse cu structurile de apărare ale statelor occidentale și ale S.U.A.". El a menționat de asemenea că tocmai asta încearcă să facă țările est-europene, și în primul rînd Rusia. Fiindcă s-a dovedit, de pildă, că Grecia și Turcia și-au putut domoli antagonismele datorită faptului că au făcut parte din N.A.T.O.

Semne (slabe) ale dorinței de a ajunge la un sistem comun de securitate se manifestă și în Slovenia și Croația. Președintele Sloveniei, Milan Kucan, a declarat presei germane că Slovenia susține transformarea Balcanilor într-o „regiune militară diluată", ceea ce este în concordanță cu inițiativa ministrului de Externe al Austriei, Alois Mock, privind ținerea unei conferințe despre demilitarizarea Balcanilor în cadrul C.S.C.E.

Din „Vreme — News Digest Agency".
20. 04. 92

Traducere de
L. NICHIFOR

AURELIAN CRĂIUȚU

STAT ȘI SOCIETATE CIVILĂ — ÎN CĂUTAREA STATULUI MINIMAL

Conceptul de societate civilă este unul dintre conceptele fundamentale ale liberalismului. De aceea, pentru a putea înțelege în profunzime originalitatea istorică a acestei noțiuni — apărută probabil spre mijlocul secolului 17 — avem nevoie de o lectură istorică, de un cadru minim ideatic în care să plasăm și celelalte concepte afine societății civile, cum ar fi drepturile omului, reprezentativitatea politică, separația puterilor, economia de piață etc.

Din punct de vedere istoric, afirmarea societății civile, mai exact a autonomiei sale în raport cu puterea absolută a statului (a monarhului absolut, a Bisericii), este un fapt cu consecințe fundamentale, petrecut cu aproximație spre sfîrșitul secolului 17. Este, cred, semnificativ faptul că noul concept de societate civilă apare cu claritate în al doilea **Tratat de guvernare civilă** al lui John Locke, în 1690, unde filosoful englez face pentru prima dată o distincție clară între societatea civilă (sau politică) și „regimul natural", caracterizat prin lipsa unei puteri „reprezentative", născute din delegarea de către fiecare individ a parcelei de putere („absolută" în regimul natural), al cărei stăpîn este, unei instanțe unanim acceptate și recunoscute, destinate a edicta și a asigura respectarea strictă a legilor minime necesare conviețuirii pașnice a membrilor comunității. Să reținem pentru moment faptul că, la început, opoziția fundamentală nu era cea dintre stat și societatea civilă (cum avea să se întîmple ulterior), ci aceea dintre societatea civilă și regimul natural, statul-instrument al realizării „binelui comun" și puterea să „neutră" (vis-à-vis de conflictul natural — și benefic — al opiniilor în societate) nefiind percepute la început ca oponentul cel mai de temut al societății civile.

Afirmarea ei și, implicit, limitarea pentru prima dată a puterii absolute (a monarhului sau a Bisericii) pot fi asimilate unei adevărate schimbări de paradigmă în materie de viziune socială și politică. Ea traduce în fapt trecerea de la ceea ce Benjamin Constant — a cărui importanță ca gînditor liberal e aproape la fel de mare precum aceea a lui Tocqueville — numea **„la liberté des anciens"** la noua **„liberté des modernes"**, trecerea de la vechiul stat „maximal" absolutist la noul stat (în principiu) „minimal" reprezentativ, de la mîna de fier la mîna invizibilă (celebra **„invisible hand"** a lui Adam Smith) care armonizează în mod necoercitiv acțiunile și interesele — în aparență contradictorii între ele — ale actorilor economici, politici și sociali individuali; ea exprimă apoi trecerea de la **puterea-cauză** (absolută) care modelează singură societatea, la **puterea-efect**, simplă instanță executivă, care este constituită și controlată permanent de societatea civilă, trecerea de la o viziune holistă la afirmarea principiului **individualismului metodologic** (care neagă preeminența întregului asupra părților), de la un stat-„constructor" al societății la unul „construit" de societatea civilă însăși. Nu este, cred, lipsit de importanță să arătăm că triumful lui **homo aequalis** asupra lui **homo hierarchicus** a fost favorizat de apariția a cel puțin trei fenomene simultane începînd cu secolul 17: este vorba despre (1) afirmarea individului (a principiului individualismului, a doctrinei «galitariste, „revoluția irezistibilă" a modernității fiind, după Tocqueville, o evoluție către o egalitate tot mai mare, adesea în dauna libertății), (2) afirmarea autonomiei societății civile și (3) emanciparea economicului ca un domeniu distinct, condus de legi proprii și avînd un mecanism propriu de auto-reglare.

Dacă teoriile clasice se întemeiau pe o reprezentare **organică** a societății, văzută ca un corp în care economicul, socialul și politicul erau îmbinate fără fisură, odată cu revoluția liberală societatea începe să fie reprezentată sub forma unei **piețe** conduse și armonizate de o singură mînă invizibilă. Înainte, se considera în general că indivizii doar prin ei înșiși — i.e. urmărind doar propriul lor interes — nu puteau produce o ordine socială și economică coerentă. Acum însă, societatea începe a fi concepută ca o asociere liberă a unor indivizi independenți și rationali, ale căror acțiuni individuale se armonizează între ele, producînd în final, grație unui nevăzut mecanism auto-regulator, o ordine interioară spontană și supla, bazată nu pe coerciție, ci pe cooperarea liberă a actorilor sociali preocupați înainte de toate de urmărirea propriilor lor interese. Această viziune se afirmă cu pregnanță în **Avuția națiunilor** a lui Adam Smith (1776), carte care rezumă întreaga schimbare de paradigmă a modernității, concepută de acum înainte ca o **„societate de piață generalizată"** (după expresia lui Pierre Rosanvallon). Este important de subliniat faptul că noțiunea de piață capătă o accepție universală: ea nu mai desemnează doar un mecanism de alocare a resurselor rare prin intermediul jocului liber și cererii și al ofertei și al evoluției prețurilor libere, ci devine un mecanism de reglare **socială** prin intermediul unor forțe „impersonale", în spatele cărora nu se mai află nici o putere sau voință (despotică) personală. Piața este astfel un adevărat **model politic** alternativ, care se bazează pe o autoritate impersonală ce realizează transferuri, ajustări și redistribuiri fără a mai recurge la o voință „luminată", ci respectînd strict indicațiile unor legi și mecanisme neutre (ca expresie a voinței tuturor actorilor sociali). În acest mod, statul reprezentativ, născut tocmai din dorința de a limita autoritatea politică a unui om (a unui grup restrîns), își găsește un corespondent perfect în modelul politic al pieței, individul aflîndu-se de acum înainte între două instanțe „impersonale" emancipatoare de vechile cadre sociale. Odată ce societatea încetează de a se vedea ca un corp, pentru a se reprezenta pe sine însăși ca o piață, se recunoaște implicit că „există o parte a existenței umane care rămîne individuală și independentă și care este de drept în afara competenței oricărei instanțe sociale" (B. Constant). Societatea civilă devine de acum înainte o „societate de piață generalizată", piața și nu contractul social fiind cheia regulatoare și armonizatoare a societății în general.

Și aici ne reîntîlnim cu paradoxul ascuns în chiar inima doctrinei liberale: evoluția ultimelor două veacuri ne arată faptul că afirmarea societății civile este însoțită din umbră de întărirea prerogativelor statului ce îmbracă de acum înainte forme noi (statul-Providență). Liberalismul începe, așadar, prin a exalta virtuțile pieței (auto-reglare spontană, eficiență și justiție socială), prin emanciparea economicului de politic și social tocmai pentru a limita puterea absolută și ajunge, în timp, la a da statului în mod insidios o influență și o putere de un tip nou, în destule privințe superioare celor vechi, ceea ce va conduce în final la o „reîncastrare" a economicului în social (în doctrina statului bunăstării sociale, afină social-democrației apusene). Statul este astfel reînvestit cu rolul de conducător incontestabil al societății, de instanță formatoare a societății (civile); ei se reîntoarce „contra" acesteia din urmă, colectivul cere din nou individului subordonarea lui totală reclamată de abstracte interese generale, iar „puterea-cauză" cîștigă teren în fața „puterii-efect". Eliberat pentru un timp, individul cade tărîș grămadă miraj ului stupului, preferînd egalitatea libertății. Istoria modernă a Europei avea să fie o pendulare între doi poli: egalitate și libertate, Unul și Multiplul). Paradox amar al triumfului principiilor democratice liberale clasice: odată cu libertatea individului, ele nasc posibilitatea apariției unei „tiranii" de un tip cu totul nou, deschizînd calea către servituțile voluntare ale secolului 20. Astfel, tendința naturală a democrațiilor reprezentative nu va fi atît aceea de a limita progresiv puterea statului, a puterii centrale (mergînd pînă la realizarea unui stat minimal), cît aceea de a reînvesti statul cu noi prerogative (necunoscute anterior), ceea ce conduce în final la o nouă formă de „subordonare" a societății civile, o subordonare relativă desigur, dar nu mai puțin reală, variînd de la caz la caz. Torentul egalitar care caracterizează epoca modernă dă naștere astfel unui „despotism" democratic și blînd, care a fost anticipat și descris în mod ulluitor de Tocqueville într-o pagină celebră în urmă cu mai bine de un veac: „Vreau să-mi imaginez acum sub ce trăsături noi s-ar mai putea ivi despotismul în lume și văd o masă infinită de oameni asemănători între ei și egali, care se preocupă permanent de ei înșiși pentru a-și procura mici plăceri vulgare cu care își hrănesc sufletul. Deasupra lor se ridică o putere imensă, tutelară: ea este o putere absolută, detaliată, prevăzătoare și blîndă, care ar semăna cu autoritatea paternă dacă ar avea, precum aceasta, drept scop de a-i pregăti pe oameni pentru maturitate; însă nu caută, dimpotrivă, decît să-i fixeze irevocabil în vîrsta copilăriei. Ea lucrează de bunăvoie pentru a le asigura fericirea, dar vrea să fie unicul agent și arbitru al acestei fericiri". Este esențial să realizăm că aceste două fenomene aparent paralele — afirmarea societății civile și apariția statului-Providență — au o sursă **comună** care este ideologia modernității, doctrina liberală individualistă cu valorile și normele ei particulare. Reînvestirea statului cu prerogative ce păreau la un moment dat definitiv pierdute nu este, de aceea, un simplu efect pervers indezirabil al noii doctrine liberale, ci o latență ascunsă în chiar inima ei, coextensivă cu valorile sale proprii. Astfel se explică poate și rătăcirile grave și sîngeroase ale secolului nostru, aflat în descendența spirituală directă a Revoluției franceze (sau mai exact a mitului Revoluției, a fascinației „Comisarului" care poate schimba din exterior — cel mai adesea cu mijloace violente — configurația intimă a lumii). Acest „mister al încădăcinării totalitare" (M. Gauchet) nu este decît expresia rămînerii epocii noastre în linii mari în limitele unei anumite tradiții de gîndire și de acțiune, expresia neputinței ei de a se elibera de mirajul unui trecut al cărui descendent (glorios? neglorios?) este. Suntem astfel încă în căutarea statului minimal și vom continua să fim pe drum atît timp cît viziunea noastră asupra lumii va fi una „constructivistă", excesiv de încrezătoare în capacitatea omului de a modela societatea și de a-i da o constituție „perfectă", în capacitatea lui de a crea o ordine socială adevărată în afara oricărei raportări la modelul divin.

FUNDAȚIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ împreună cu:

RADIO FREE EUROPE / RADIO LIBERTY — RESEARCH INSTITUTE

Vă oferă burse de cercetare cu durata de două luni la **Radio Free Europe** cu sediul în **München** în următoarele domenii de cercetare: **politologie, economie, sociologie, politică externă și istorie contemporană.**

Bursele se adresează tinerilor cercetători (sub 35 de ani) care desfășoară o activitate de cercetare în unul din domeniile specificate.

Este necesară o bună cunoaștere a limbii engleze.

Candidații care doresc să se înscrie la această bursă vor prezenta următoarele documente:

1. Curriculum vitae în limba engleză;

2. Un eseu în limba engleză care să descrie tema de cercetare la care lucrează precum și tipul de documente necesare din arhiva **Radio Free Europe / Radio Liberty — Research Institute;**

3. Două scrisori de recomandare închise în plic din partea unor specialiști recunoscuți în domeniu.

Fundația **Soros** și **Radio Free Europe / Radio Liberty — Research Institute** vor acoperi toate cheltuielile pe perioada bursei.

Documentele vor fi aduse sau trimise prin poștă pînă la data de **8 Iunie 1992** la unul din sediile Fundației Soros pentru o Societate Deschisă din:

București, Calea Victoriei 133, C.P. 22–196. Tel. 90/50 63 25.
Program: luni–joi, 14.00–17.00;

Cluj 3400, Strada Galaxiei 1A, C.P. 6-1356. Tel. 95/11 71 10.

Iași 6600, B-dul Copou 19, C.P. 6-1356. Tel. 981/4 78 04, 4 55 30, 4 69 35, 4 72 41.

Timișoara, Piața Victoriei 2, Et. 3, Cam. 317. Tel. 961/3 61 94.

RALPH GIORDANO

STÎNGA E INCAPABILĂ SĂ POARTE DOLIU

„Dumnezeule, fă să nu-mi fie descoperit dosarul de la Securitate!"

Cine şi-a deschis bine urechile după 8 mai 1945 a putut să audă foarte clar : După ce le-a eşuat asaltul împotriva Europei şi a lumii, soldat cu 50 de milioane de morţi, germanii nu mai doreau decît un singur lucru — să fie iubiţi. Reversul acestei stări de spirit, ruptă de realitate, pe care o împărtăşea întreaga naţiune, i-au surprins exact, încă în nuce, Alexander şi Margarete Mitscherlich, într-o definiţie, pe cît de ştiinţifică, pe atît de limpede pentru oricine : „Incapacitatea de a purta doliu".

În (vechea) Republică federală, celei mai mari crime din istorie, căreia i-au căzut victimă zeci de milioane de oameni, i-a urmat cea mai mare operă de reîncadrare a făptaşilor care a existat vreodată. Cu mici excepţii, aceştia nu au scăpat doar nepedepsiţi, dar au putut să-şi continuie cariera fără nici o oprelişte.

Mușamalizarea şi negarea după 1945 a primei culpe, săvîrşită sub dictatura lui Hitler, am numit-o „cea de-a doua vină". Sfîrşitul stalinismului nu a schimbat lucrurile. După incapacitatea dreptei de a purta doliu în casa comună germană, avem acum de-a face, în acest sens, şi cu o incapacitate a stîngii.

Mă refer aici la stînga aceea care persistă în incapacitatea de a purta doliu ca să-şi apere minciuna vieţii ei : casta nemuritoare a ochilor ţintind veşnic în sus, potentaţii duri care, spre uluirea supuşilor de ieri, conduc azi din nou şi cu acelaşi instinct al puterii au alunecat pe tăcute de pe plaiurile aride ale economiei de comandă pe plaiurile profitabile ale economiei de piaţă (un exemplu fără egal este Egon Krenz, devenit un magnat al afacerilor imobiliare).

Mă refer la oportuniştii cu al şaptelea simţ care s-au disculpat prin jumătăţi de măsurisiri şi retractări integrale, demonstrînd un calm cinic ; au profitat de rutina acumulată între timp pentru a împiedica dezvăluirea matrapazlîcurilor de ieri. Atunci pentru ce ar purta doliu Hermann Kant ?

Dar stînga incapabilă să poarte doliu nu se limitează în nici un caz doar la teritoriul fostei R.D.G. Puternic ancoraţi în ea sînt şi aceia „fellow travellers", din vechea Republică federală, neobosiţii „luptători pentru pace", unii dintre ei între timp vizibil îmbătrîniţi, dar în continuare înregimentaţi în frontul critic doar împotriva Vestului, deci cu spatele spre Est, la spate neavînd ochi. Dar să nu confundăm această parte a stîngii, incapabilă să poarte doliu, cu „idioţii utili" ai lui Lenin, a căror naivitate nu putea demonstra decît o iresponsabilitate politică.

Aici e vorba mai ales de profesionişti cu spatele tare, care au ştiut exact ce fac, printre ei scriitori de marcă, ateişti notorii care acum imploră ziua şi noaptea cu ochii la cer : „Doamne-Dumnezeule, fă să nu-mi fie descoperit dosarul de la Securitate !".

Transfigurarea nostalgică a socialismului

Paradoxal, ei s-au ferit întotdeauna ca flirtul din balconul vestic să nu se transforme într-o căsnicie solidă cu „aparatcikii" socialismului, trubaduri ai stalinismului, dar fără o răspundere proprie. Locurile lor în loje, între Hamburg şi München, şi le-au imaginat destul de îndepărtate de genunile estice, ca să poată nega cu conştiinţa curată ceea ce nu voiau să vadă acolo. Am ceva împotriva acestei stîngi. (Un singur document credibil ieşit de sub pana ta, din care să răzbească desolidarizarea ta de-o viaţă cu victimele gulagului şi ale securităţii, şi mi-aş retrage toate acuzaţiile în ce te priveşte, Bernt Engelmann.)

Şi mai am ceva şi împotriva acelora care încă de timpuriu au reprezentat pătura privilegiată a asupritorilor, contribuind astfel din plin la furtul vieţii a milioane de oameni, ca azi să se erijeze în avocaţii şi ocrotitorii populaţiei fostei R.D.G, greu încercate de-a lungul timpului. Împotriva acestor oameni care trîmbiţează continuu că azi, în ţinutul federale, viaţa ar fi mai inumană decît au fost la vremea lor : zidul, morţii zidului, statul poliţienesc, privarea de libertate colectivă şi adoptiunile forţate — şi împotriva acestor reprezentanţi ai stîngii am ceva. Ei fac de fapt cel mai odios lucru din cîte se pot face azi. Ei încearcă, folosindu-se de povara moştenirii socialismului real, purtat de ei la vremea respectivă, să-l justifice şi să-l transfigureze, plini de nostalgie.

„Internaţionala celor cu un singur ochi"

Din tot sufletul am ceva şi împotriva acelei stîngi în a cărei utopie istorică perimată s-a instalat aparent întotdeauna şi o democraţie fictivă, în timp ce pe aceea care exista în realitate pe pămîntul german au declarat-o principalul lor duşman de clasă. Sînt de nesuportat vocile care vor să împartă socialismul abia risipit într-unul „bun" şi altul „rău" — într-unul al creşelor şi altul al birourilor politice.

La fel de neconştită este o anumită stîngă intelectuală, a cărei credinţă nibelungică în idealurile de partid are doar raţiunea de a-şi face mai uşoară minciuna propriei vieţi. Ea nu se sfieşte să-şi exalte trecutul antinazist cînd i se pune în faţă colaborarea cu stalinismul.

Doar Uniunea Sovietică a fost bastionul decisiv împotriva Germaniei hitleriste, pironul principal la coşciugul Wehrmachtului. Foarte adevărat. Şi de aceea Armatei Roşii, care a dat cele mai multe victime, i se cuvin slava şi onoarea şi întreaga gratitudine. Dar să închizi la nesfîrşit ochii în faţa evidenţei că eliberatorii s-au transformat în asupritori ? Iată urzeala în care s-au ţesut amarele minciuni de o viaţă ale atîtor tovarăşi şi tovarăşe.

Stîngii incapabile să poarte doliu să i se scrie fără menajamente în albumul de amintiri : „Antifascismul ordonat" de stat, care a împiedicat orice prelucrare corectă a moştenirii naţional-socialiste în R.D.G., a fost la fel de chior ca întregul sistem pe care l-a reprezentat. Spre ruşinea lui s-a pretat să acopere urletele din arhipelagul Gulag cu urletele de la Auschwitz. Cu legitimarea unui supravieţuitor al holocaustului, cer : Nici un excedent la asupriţii KZ-ului şi al NS-ului drept compensaţie la activismul comunist.

Să punem deci pe masă şi adevărul despre acea stîngă care a luat poziţie împotriva asupririi reale sau imaginare din emisfera vestică, dar nu au lăsat să le scape niciodată vreo vorbă despre universul morţilor din vremea stalinismului. De aceea s-au înfrăţit cu fiecare potentat, despot sau tiran din Asia, Africa şi America Latină, care şi-a atîrnat de gîtul însetat de sînge eticheta „socialist "sau „comunist".

Împotriva acestor apărători ai unei umanităţi împărţite, care combăteau într-o parte a lumii ceea ce justificau sau treceau sub tăcere în cealaltă, prefăcîndu-se la fel de nevăzători cu ochiul sting ca şi pandantul lor cu cel drept — împotriva acestei „Internaţionale a celor cu un singur ochi" am ceva.

Acelaşi însl care refuză energic orice paralelism între respingerea transformării lor de azi şi cea a adepţilor lui Hitler după 1945 se apropie prin însuşi comportamentul lor de pigmeii denazificării de odinioară. Şi unii şi alţii alături cu intenţie stalinismul de nazism ca modele de referinţă pentru a ajunge în final la concluzia că unul ar fi mai „rău" decît celălalt...

Da, Auschwitz a fost cel mai mare abator uman al istoriei ; eu sînt un adept al singularităţii istorice a naţional-socialismului instituţionalizat. Dar cît de decăzut poţi fi ca să prezinţi acest unicat pentru a ascunde în spatele lui monstruozitatea de la Vorkuta ? Cine vrea să introducă o ordine ierarhică a victimelor de rangul 1 şi 2, acela vrea acelaşi lucru şi pentru făptaşi.

Ca şi cînd un munte de cadavre ar putea fi anulat pentru că există şi altele ! Aici duhnesc pînă la cer două abjecţii universale şi aceasta este singura concluzie logică pe care o poţi trage secolul nostru şi toate veacurile viitoare de pe urma existenţei nazismului şi stalinismului.

Pentru stînga incapabilă să poarte doliu, discuţia despre un „viitor socialism cu faţa umană" are încă o funcţie specifică, în care şi investeşte şi o parte importantă a energiilor ei refulate, spre a abate atenţia de la răspunderea ce-i revine pentru socialismul cu grimasă inumană. Dar fără să se sinchisească de aceasta, stînga, incapabilă să poarte doliu, proiectează cu ardoare cele mai luminoase modele ale unei sinteze de socialism şi democraţie, drepturi ale omului, pluralism, eficienţă economică. Colcăie de atîtea „inovaţii" în loc să conlucreze la transformarea acestui socialism, la a cărui moştenire împovărătoare a contribuit din plin.

În sfîrşit, pentru această defrişare a stîngii incapabile să poarte doliu în Germania a venit vremea să-mi dau pe faţă legitimarea biografică : culpabilul stalinist Giordano, membru al Partidului Comunist German, organizaţia provinciei Hamburg din 1946 pînă în 1957. Declaraţia la intrarea în partid : „Duşmanii (comuniştii) duşmanilor mei (naziştii) trebuie să fie prietenii mei !". Cu aceştia voiam să fac lumea mai lesne de locuit.'

O justificare nu pot fi ochii albaştri ai tînărului care avea pe atunci douăzeci şi doi de ani, cu atît mai puţin cînd avea el însuşi doisprezece ani de urmărire în spatele lui. Nu există absolvire pentru abstinenţa interioară, pentru orbirea şi surditatea în faţa vocilor ce urlau în lumea întreagă despre ororile stalinismului şi nici pentru „buna credinţă" de a te lepăda de orice deschidere ca de o fantezie bolnavă a „duşmanului de clasă". Deşi e mult de atunci, încă mă cutremur la amintirea a ceea ce însemna din punct de vedere personal să fi fost stalinist : o crispare interioară perpetuă, bruscarea propriului intelect, îngustarea tuturor capacităţilor creatoare şi o tot mai desăvîrşită abilitate în a ocoli adevărurile ce-ţi ameninţau propria convingere. Desprinderea începe imperceptibil, cu lentoarea cu care se succed două epoci glaciare, apoi se accelerează din ce în ce pînă cînd recunoaşterea minciunii grandioase se produce vertiginos, după legea vitezei de cădere a corpurilor. Şi iată, şocul eliberării. Dar lucrurile nu s-au terminat aici, mai ales din cauza celor două paralele greu de suportat dintre foştii mei urmăritori şi mine.

„Nu te apăra — recunoaşte!"

Prima — acea credinţă tipică într-un părinte suprem pe care ei îl numeau „Hitler" şi cu „Stalin", un Dumnezeu politic degenerînd mai tîrziu într-un „cult al personalităţii" stupid, ridicol şi criminal. A doua paralelă — pierderea orientării umane, datorită căreia vedeai clar crimele politice din Vest şi le negai pe cele din propriul lagăr. Deci : Împărţirea umanităţii, şi la mine de neiertat !

Lozinca ce se impune culpabilului după dezvăluirea faptei este cumplită. Ea sună astfel : Nu te apăra — recunoaşte ! Orice altceva ar însemna să rămîi infirm, să crăpi pur şi simplu. Preţul de a-ţi vindeca infirmitatea fără distrugerea răului interior este mare şi-l vei plăti încă multă vreme, pentru că reumanizarea după dezumanizare nu se face gratuit, ca este un proces dureros care te marchează. Răsplata — cu cît mai mare e suferinţa, cu atît mai profundă mîntuirea. În sfîrşit, experienţa zdrobitoare : mai de neiertat decît să comiţi o eroare politică este să nu tragi consecinţele de pe urma ei.

Oare nu a sunat din nou pentru fiecare generaţie de comunişti ora adevărului ? La procesele de la Moscova în 1936 ; la 17 iunie 1953 ; la înfrîngerea răscoalei din Ungaria în 1956 sau la invazia statelor din pactul de la Varşovia în Cehoslovacia în 1968 ?

Un lucru e cert, că pe durata existenţei reale a socialismului devenise tot mai greu să te prefaci surd sau orb ; tot mai de necrezut să nu vrei să ştii ceea ce putea fi ştiut ; tot mai de neînţeles să nu vrei să recunoşti eroarea fundamentală.

Şi unde se află stînga, incapabilă să poarte doliu în Germania anului 1992 ? În continuare într-o coexistenţă tenace cu minciuna.

Deoarece e încă destul de vie, cuibărită în niscai organizaţii, uniuni ale scriitorilor şi ziariştilor, şi nu în ultimul rînd în PEN — Est şi Vest.

Şi cum incapacitatea de a purta doliu este un loc propriu, unificator, indiferent unde este amplasată, există speculaţii dacă această stîngă trebuie pusă între ghilimele sau n-ar fi mai indicate semnele de întrebare — merită să mai reflectăm. Dar, făcînd abstracţie de existenţa ei discriminatoare ca noţiune, vreau să fac ceea ce am făcut toată viaţa mea politică, mai cu seamă după ruptura cu partidul : Vreau să mă numesc şi pe mai departe unul de stînga — în orice caz, nu unul „apatrid". Mă descopăr în mijlocul acelei falange controversate în care îi văd şi pe Günther Kunert, pe Wolf Biermann, pe Jürgen Fuchs, pe Freya Klier, pe Hans-Joachim Schädlich, pe Erich Loest, pe Helga Schubert, pe Chaim Noll, ca să-i numesc doar pe cîţiva (dintre care unii, ce consolator, au fost de asemenea prinşi în eroarea stalinismului). Aceasta este stînga mea, stînga Germaniei capabilă de doliu.

N. red. : Scriitorul Ralph Giordano, în vîrstă de 68 de ani, trăieşte în Köln. A scris Die Bertinis, 1982 şi Die zweite Schuld (A doua vină), 1987.

În româneşte de
NORA IUGA

NISTOR COITA – detaliu

PROCESUL MIRCEA VULCĂNESCU

O EROARE JUDICIARĂ PREMEDITATĂ

DAN PAVEL

„Să nu ne răzbunați !" — subtextul ultimelor cuvinte rostite de Mircea Vulcănescu înaintea morții, în pușcărie, este profetic. El conține premoniția vremii tragerii la răspundere a vinovaților. Este chiar vremea pe care o trăim, și ar fi bine să stăruim asupra unui fapt : Vulcănescu nu ne-a transmis să nu facem dreptate, ci s-o facem fără resentimente. El știa că nedreptatea iese la iveală, chiar dacă e comisă de cei vremelnic puternici. Iucru afirmat și la proces : „Dar eu cred în Adevăr și știu că nu e putere în lume mai mare decît Adevărul !". Pentru credința în adevăr, el a pătimit și a murit. Acum procesul trebuie rejudecat, dar nu într-un tribunal ordinar — cea de-a treia putere în stat, cea juridică, este dominată de fostele instrumente ale tiraniei comuniste —, ci într-unul extraordinar, cu atribuții morale, simbolice. Consecințele reconsiderării procesului sînt imense, implicînd regîndirea istoriei ultimei jumătăți de veac, punerea problemei procesului comunismului în termeni necheivoci, aruncînd o lumină clarificatoare asupra persistenței structurilor comuniste administrative și de represiune, ba chiar și asupra pasivității, complicității și responsabilității lumii occidentale, a comunității internaționale în instaurarea și menținerea prin reformă a sistemului comunist. Înainte de a intra în miezul problemei, să vedem care sînt faptele.

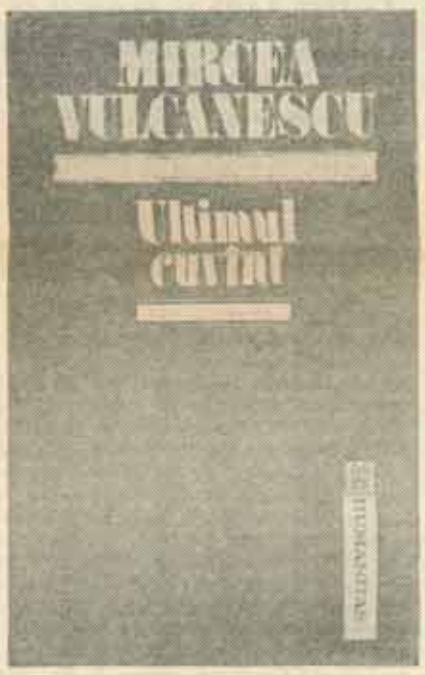

Editura Humanitas ne-a pus la dispoziție două documente de o excepțională importanță : cartea Sokrateion de Ștefan J. Fay, o mărturie despre omul Vulcănescu și volumul Ultimul cuvînt, care reunește cele două texte scrise de Mircea Vulcănescu în apărarea sa pentru procesul desfășurat în decembrie 1946 — ianuarie 1947 și pentru recursul procesului din ianuarie 1948*) (ediția îngrijită de Marin Diaconu mai cuprinde și note, repere biografice, referințe semnate de Noica, Eliade, Cioran și C. Floru despre Vulcănescu, precum și extrase din legislația pe baza cărora s-au desfășurat procesele). Nu am să insist asupra conținutului celor două cărți mai mult decît este necesar pentru a stîrni curiozitatea celor care n-au apucat să-și cumpere cărțile sau, dacă au făcut-o, nu au găsit încă răgazul de a le citi. Referirea lui Vulcănescu, în timpul apărării sale, la Socrate, indică faptul că el era perfect conștient de analogia situațiilor. Deși realiza într-un fel inutilitatea apărării într-un proces în care verdictul era dat dinainte, totuși, încrederea în Adevăr și în Dreptate îl face să spere că adevărul va ieși la lumină și că i se va face dreptate. Nu era însă ușor să te aperi în fața unui tribunal a cărui aparență legitimitate venea din voința învingătorilor într-un război mondial, precum și din aroganța, din lipsa de scrupule a celor care prin revoluție dărîmau lumea cea veche, cu valorile ei cu tot. Ca să te poți apăra în fața învingătorilor, a judecății istoriei, îți trebuiau argumente mai puternice decît într-un proces obișnuit, îți trebuia o minte ieșită din comun, o rațiune superioară intelectului celor care te acuzau. Sokrateion de Ștefan J. Fay ne explică cine era omul capabil să gîndească cu mintea lui o apărare mai puternică decît toate evidențele acuzării și interesele învingătorilor.

Numeroase au fost acuzațiile rostite împotriva lui Vulcănescu. El le reia pe fiecare în parte, migălos, și le demonstrează nefondarea. Este acuzat „1. că am făcut parte din guvern, în timpul cînd s-a declarat războiul, 2. că am colaborat la toate actele lui, 3. că am militat pentru hitlerism" (că ar fi permis efectiv intrarea „armatei germane în țară", contribuind la finanțarea ei), „4. că m-am solidarizat cu toate actele guvernului, și — ca o consecință — zice acest act, 5. mi-am asumat întreaga răspundere a tuturor faptelor rezultate din această guvernare, deci și 6. aceea a continuării războiului". Dacă guvernanții de atunci ai României ar fi avut măcar un dram de cinste, ei ar fi trebuit să le mulțumească lui Vulcănescu și tuturor acelora care, așa cum a reieșit, nu au făcut altceva decît să ducă „o activitate curat românească, de apărare exclusivă a intereselor țării, într-un sector limitat, față de aliații ei ocazionali de ieri — făcută cu grija de a menaja țării maximum de avantaje, fără a pierde însă din vedere esențialul, care constă din asigurarea cu orice preț a condițiilor menite să permită țării ieșirea din conflict la timpul potrivit !" Argumentele juridice, lingvistice, politologice, istorice, patriotice, chiar cele logice, filosofice, economice, financiare, bazate pe fapte, pe realitate au fost însă inutile, pentru că juriul a rămas inflexibil și l-a condamnat pe Vulcănescu la închisoare, de fapt un regim penitenciar de exterminare.

În realitate, felul în care procesul s-a desfășurat nu a avut alt rost decît acela de a-l condamna pe inculpați pe baza succesivelor decrete-legi (din 1945, 1946, 1947) pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război sau împotriva păcii ori umanității, semnate de regele Mihai și de Ministrul de Justiție, Lucrețiu Pătrășcanu (ultima fiind votată și de Adunarea Deputaților). Întrucît în perioada războiului guvernarea României a fost una militară, cea a dictaturii militare apolitice (cum o numește Vulcănescu) a lui Antonescu, singurul proces care ar fi avut cu adevărat sens nu putea fi decît cel al mareșalului. Cert este că procesul lui Vulcănescu și al majorității celorlalți foști fruntași politici nu a fost decît o mascaradă. Ștefan J. Fay scrie în Sokrateion : „Poate cîndva voi scrie o carte în care voi încerca să demonstrez acest proces în care au stat față în față nu doar forța și adevărul — dar, ce este mai grav — trădarea intereselor naționale unei puteri străine". Rînduri deja scrise în 1983—1984 cînd lucrurilor nu li se putea spune pe nume. Acum însă, se poate. Sau poate că se poate doar într-un sens retoric, fără consecințe practice ?

Soarta lui Mircea Vulcănescu, procesul și verdictul său fuseseră pecetluite încă dinainte de către agenții Moscovei. Sintagma „Trădarea intereselor naționale unei puteri străine" sintetizează ceea ce s-a întîmplat la noi odată cu instaurarea comunismului. Prin urmare, deși se vorbește de imposibilitatea unui proces al comunismului în globalitatea sa — ci numai de un proces în care pot fi identificate precis vinovățiile individuale ale acelora care au încălcat legile, au comis crime, au denunțat, au abuzat de anumite funcții, situații, de încrederea oamenilor, deci de un proces al vinovăților individuale —, iată că totuși acest proces are un conținut precis. Procesul comunismului este în primul rînd procesul marii trădări a intereselor naționale. Și trădare a intereselor naționale a fost peste tot, în România, în Rusia și în republicile sovietice, în China, Germania de Est, Polonia, Ceho-Slovacia, Ungaria, Albania, Bulgaria, în fosta Iugoslavie etc. Popoare întregi, zeci de milioane de oameni au fost sacrificați în țările lor pentru interese diferite de însăși ființa lor națională. În această privință, responsabilitatea foștilor lideri comuniști, a agenților comuniști, mulți dintre ei încă în viață, ba chiar activi politic, poate fi reconstituită pas cu pas, chiar dacă ei nu au făcut decît să execute hotărîrile Biroului Politic al P.C.U.S.

Lucrurile se complică dacă se încearcă stabilirea consecventă pînă la capăt a responsabilităților și vinei. Un proces consecvent intentat comunismului este un proces istorial istoriei. Ei ar trebui să începă cu implicarea tuturor acelora care au favorizat și susținut revoluția bolșevică, precum și transformarea Rusiei sovietice într-o superputere, interese istorice și geopolitice trecătoare și conjuncturale au dictat anumite desfășurări ale evenimentelor și nu altele, numai că a fost implicat aici hazardul mai mult decît necesitatea, iar voluntarismul mai mult decît teleologia.

Soarta lui Mircea Vulcănescu, a tuturor celor întemnițați, cu sau fără judecată, torturați, omoriți este una tragică. Pentru că în hotărîrea destinului lor au intrat în conflict două tipuri de legitimitate, fiecare cu îndreptățirea ei : cea de tip național, naționalist (care a și impins inițial către intrarea României în războiul mondial împotriva imperialismului sovietic, cel care ciuntise samavolnic hotarele statelor românești) și cea de tip internaționalist, în care imperialismul rus/sovietic s-a folosit de ideologia proletară, de o propagandă umanistă și antifascistă, care i-a permis alianța temporară cu lumea occidentală, liberală, democratică, în numele apărării intereselor comunității internaționale. În urma războiului antifascist, interesele internaționaliste și comunitare au ieșit biruitoare. Răsaflînd ușurate după un război istovitor, puterile occidentale au sacrificat micile state naționale din Estul Europei care fuseseră aliate, ocupate sau în zona de influență nazistă pe altarul intereselor zonelor de influență și al dorinței de a-și asigura liniștea și prosperitatea cu orice preț. A fost un calcul cronal din toate punctele de vedere, pentru că după cîteva decenii liniștea și prosperitatea s-au dovedit a fi de fațadă. Calculul a cuprins și o doză de experimentalism : puterile occidentale au lăsat statele est-europene la (inde)mîna bolșevismului, urmărind imposibil un experiment istoric cu consecințe nebănuite, multe dintre ele arătîndu-se abia acum. Procesul Mircea Vulcănescu (parte a procesului foștilor miniștri și subsecretari de stat din guvernarea mareșalului Antonescu) a fost una dintre piesele componente ale experimentului. Prin urmare, fiind vorba de un experiment, nici nu conta vinovăția sau nevinovăția individuală a celor din „loturile" guvernării antoneseliene. Apărarea lui Vulcănescu s-a desfășurat oarecum în gol. Desfășurîndu-se concomitent cu procesul de la Nürnberg, el a părut legitimat de aceeași pornire de a „face dreptate" ! Cînd un fost profesor de socialism științific îmi spunea că Lucian Blaga a fost „salvat" dintr-un proces asemănător, el voia să spună că asemenea inscenări judiciare puteau fi montate oricui.

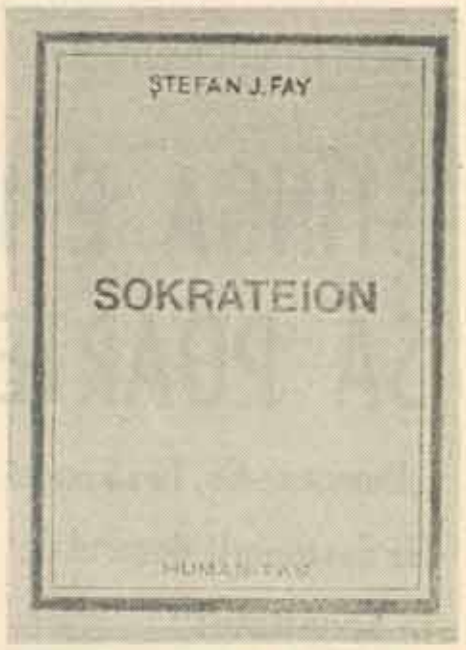

Deși n-a fost legionar sau membru al vreunui partid istoric (ci numai elev devotat al lui Nae Ionescu), deși n-a fost cu adevărat vinovat de nici una dintre acuzațiile ce i s-au adus, Mircea Vulcănescu era de două ori vinovat în ochii noii puteri. Nu pentru o vină particulară, ci pentru una colectivă : vina de a fi aparținut unei elite intelectuale burgheze naționale și vina de a fi aparținut unei generații cu o profundă conștiință culturală naționalistă (în lumina lor o să înțelegem motivele pentru care, de la Paris, Emil Cioran își renegă anumite pasaje din Schimbarea la față a României, iar Mircea Eliade nu a putut scăpa orice a făcut și oriunde s-a dus de eticheta de fascist). Greutatea instrumentării procesului comunismului vine din aceea că încă este greu să faci procesul unei revoluții de știință și poate la fel de greu să stabilești dimensiunile responsabilității juridice, a complicității morale a democrației occidentale. Procesul comunismului trebuie început din anii primului război mondial, moment în care Lenin și Trotki au primit ajutor și misiune germană și occidentală pentru a destabiliza prin puci și dezordini puterea țaristă. Pînă la un punct, Occidentul naiv a închis ochii (inclusiv prin acordurile făcute), iar cînd i-a deschis a fost prea tîrziu. Revoluția comunistă a fost un eșec, o mineiună și o inutilitate, și pentru că a fost o revoluție internaționalistă. Ea s-a făcut în conformitate cu planul clasic și amănunții de lichidare a vechilor elite politice, economice și culturale (membrii vechilor guverne, parlamente, ai partidelor istorice și extremiste, indiferent de deosebirile ideologice dintre ele, ai cercurilor monarhice, liderii armatei, bisericii, intelectualității etc.). A elitelor naționale, inclusiv a celor mai recente, manifestate în forma anvangardistă a „tinerelor generații". Dar și de lichidare a vechilor clase (țăranii, mica și marea burghezie, moșierimea). Mircea Vulcănescu — care, în plină alianță cu Germania hitleristă, a acționat mereu pentru interesele naționale — nu poate fi văzut cu ochi buni de către cei care primeau ordine de la Moscova. Or, trădarea națională înseamnă să primești și să execuți ordine de la Stalin, K.G.B., Comintern etc. De la Lenin la Eltîn, politica bolșevică a încurajat trădarea intereselor naționale în favoarea celor internaționaliste și imperialiste ruscești/sovietice. Mircea Vulcănescu și toți ceilalți patrioți români, indiferent de gradul de vinovăție și de orientarea politică, au fost sacrificați de revoluția bolșevică de import. Vulcănescu știa că procesul lui este un „caz dostoievskian" precum cel din Frații Karamazov, „în care fratele mai mic ia asupra sa, spre ispășire, păcatele fratelui său". Și totuși nici el nici ceilalți nu au fost de fapt țapi ispășitori, întrucît ritualul sacrificiat (de tipul lustrației) al țapului ispășitor are o esență cathartică, de natură să expieze răul din cetate, din comunitate, să purifice ordinea lumii. Or, ceea ce a urmat odată cu instaurarea comunismului în variantă bolșevică a fost împurificarea lumii, o scufundare a ei într-un abis infernal, o intrare într-o perioadă apocaliptică, pe care continuăm s-o trăim. Deși sîntem conștienți de asta și avem libertatea să ne și exprimăm gîndurile, apocalipsa aceasta nu pare a sfîrși printr-o mîntuire. Dar, cine știe ?

Editura HUMANITAS
anunță apariția unui nou volum inedit
mircea vulcănescu
NAE IONESCU
așa cum l-am cunoscut
în librăriile Humanitas și la difuzori începînd cu săptămîna 25-31 mai 1992

*) Ștefan J. Fay, Sokrateion (sau mărturie pentru om), și Mircea Vulcănescu, Ultimul cuvînt, ediție îngrijită de Maria Diaconu, ambele la Editura Humanitas, București.

ULTIMELE PREMII?

PETRE STOICA

LIVIU IOAN STOICIU

ADRIAN MARINO

MIRCEA CIOBANU

MIRCEA MARTIN

Decernarea unor premii constituie totdeauna un prilej de bucurie, iar în cazul de față această bucurie este intensificată de faptul că decernarea este suspendată deasupra unui dezastru: s-ar putea să fie ultimele premii pe care le acordă Uniunea Scriitorilor. E bine că astăzi putem oferi aceste premii, e bine că astfel putem continua o emulație literară, chiar în aceste momente grele în care unii dintre noi se pare că vinează alte obiective: puterea și averea. E bine să continuăm să credem că averea și puterea noastră este literatura.

Deși am lucrat, cum se zice, cu cărțile pe masă, premiile au fost acordate în cele din urmă unor autori și nu unor cărți. Se urmează de fapt o tradiție. Scriitorii nu pot face abstracție de personalitatea colegului pe care îl iau în discuție. Cu tot răul și binele implicat în acest principiu de lucru, rezultatele sînt cele pe care le vedem. Eu personal aș fi fost de părere să discutăm numai cartea. Însă trebuie să ne resemnăm cu acest mod de a judeca lucrurile global. Finalmente, nu cred că este un principiu greșit. Deși, printr-o lectură globală, un juriu riscă să piardă surprizele plăcute care au loc uneori. În ciuda impresiei generale că literatura anului 1991 a fost mai puțin bogată, din cunoscutul motiv al implicării scriitorilor în activitatea politică, ne-a fost greu să alegem și am avut de unde alege.

Referindu-mă la secția de poezie, nu ne-a fost ușor să alegem, fiindcă au existat cel puțin doi autori extrem de importanți cu volume reușite. Este vorba de Constanța Buzea și Dan Laurențiu, doi poeți de prim rang. Au pierdut însă în fața lui Petre Stoica și Liviu Ioan Stoiciu, autori a două volume în primul rînd interesante ca formulă artistică și, în același timp, angajate în disputa politică, socială.

În privința prozei, prin faptul că am premiat două cărți ale unor autori din exil, nu aș vrea să se creadă că în anul 1991 nu a existat nimic remarcabil în proza publicată în România. Au existat cîteva titluri deosebite, în primul rînd romanul lui Nicolae Breban. Totuși, juriul, cu o majoritate confortabilă (două treimi), a optat pentru cele două cărți premiate. În privința lui Goma ar trebui amintit faptul că el a fost marginalizat din viața noastră literară datorită atitudinii sale politice, dar, mai mult decît atît, scriitorii înșiși s-au consolat să creadă despre el că nu este un scriitor important, că, la urma urmei, nici nu este foarte talentat, făcîndu-și de fapt din argumentul estetic un alibi pentru propriul lor confort moral și intelectual. Este prima carte a lui Goma apărută în străinătate, dar care fusese mai întîi refuzată de o editură românească. Cred că este cel mai bun volum al lui, important nu numai ca mărturie, ci și ca performanță artistică. Colegii mei din juriu și cu mine am vrut deci să validăm această calitate artistică a lui Paul Goma.

În privința premiilor pentru critică literară, evident, faptul că îl aveam pe Adrian Marino în concurs a simplificat de la început lucrurile. Este o personalitate bine cunoscută care ne-a oferit o valoroasă operă de proporții.

Cartea lui Gelu Ionescu, scrisă în anii '70, trebuia să fie premiată într-un fel, reconsiderată, trebuia să-și găsească locul în ierarhia valorilor românești. Sigur, a fost scrisă în anii '70 și autorul însuși, în scrisoarea pe care a ținut să o trimită juriului, formulează anumite rezerve în legătură cu concluziile cărții. Asta însă nu o face mai puțin valoroasă pentru noi.

La publicistică era și firesc să acordăm premiul cărții lui Ion Ioanid. De fapt, el a și fost acordat, mi se pare, în unanimitate. De data aceasta am premiat o carte. O carte a unui autor care nu s-a remarcat pînă acum în literatură, dar care vădește calitățile unui prozator adevărat. Aș spune că rezumă în chip memorabil suferința românească.

Cartea lui Mircea Ciobanu, **Convorbiri cu Mihai I al României,** cred că a fost premiată pentru actul său restaurator. Pentru a nu suporta acuzații nemeritate, voi face observația că este vorba de restaurare, nu de restaurație. Mersul cărții constă deci în restaurarea unei figuri istorice a secolului XX, extrem de importante pentru noi, românii. Premiul I s-a acordat deci lui Mircea Ciobanu, nu interlocutorului său.

Cred că și premiile de debut sînt bine alese. Aici știu că au mai fost în discuție cel puțin volumul extrem de interesant al Ioanei Pîrvulescu sau volumul de proză al lui Marian Ilea, care se anunță a fi o voce cu totul personală.

La traduceri am avut ieri de ales din mai multe posibilități. A fost un an al traducerilor și probabil, din motive editoriale, vor urma și alți ani bogați în traduceri. Ne-am oprit asupra lui Zeletin pentru munca de o viață la **Florile răului** și la Jean Grosu pentru traducerile din Milan Kundera și Havel.

Despre premiul acordat doamnei Annie Bentoiu pentru traducerea lui Gellu Naum, ce pot spune decît că doamna Annie Bentoiu a fost singura concurentă, dar o concurentă de marcă. Traducătoare și, în același timp, poetă de limba franceză. Era firesc ca rezultatele traducerii sale să fie cu totul excepționale. Poeții noștri ar putea să-l invidieze pe Gellu Naum pentru această traducere.

Lui Ștefan Augustin Doinaș i s-a decernat premiul **Opera omnia,** premiu acordat unei personalități reprezentative și rezumative pentru o întreagă epocă. Este suficient să parcurgem lista cărților lui Doinaș pentru a ne da seama că este un scriitor total, în sensul deplin al cuvîntului.

Juriul a mai acordat premii unor scriitori români care, în exil fiind, nu au încetat să se ocupe de literatura română, de soarta scriitorilor români, a cărților românești. Este vorba de Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și Dorin Tudoran.

★

Ar mai fi de adăugat și faptul că în această competiție au existat și niște mari învinși, dacă ar fi să-i pomenesc numai pe Dan Laurențiu, pe Nicolae Breban, pe Gellu Naum, pe I. Negoițescu, pe Zigu Ornea... Dar lista ar mai putea fi încă extinsă. **(A consemnat IRINA VAINOVSKI-MIHAI)**

C.D. ZELETIN

JEAN GROSU

ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ

SORIN ALEXANDRESCU

Fotografii de ION CUCU

PREMIILE UNIUNII SCRIITORILOR PE ANUL 1991

În urma ședinței de lucru din 21.V.1992, Juriul constituit din: Mircea Martin (președinte), Gabriela Adameșteanu, Ștefan Agopian, Cezar Baltag, Al. Cistelecan, Aurel Covaci, Bedros Horasangian, Florin Manolescu, Mircea Mihăieș, Costache Olăreanu, Adrian Popescu, Cristian Teodorescu și Doina Uricariu a hotărît acordarea următoarelor premii pentru literatura editată în 1991:

1. **POEZIE:**
   - PETRE STOICA: **Piața Tien An Men II,** Ed. Albatros
   - LIVIU IOAN STOICIU: **Poeme aristocrate,** Ed. Pontica
2. **PROZĂ:**
   - PAUL GOMA: **Ostinato,** Ed. Univers
   - DUMITRU ȚEPENEAG: **Zadarnică-i arta fugii,** Editura Albatros
3. **TEATRU:**
   - MATEI VIȘNIEC: **Omul care vorbește singur,** piesă apărută în revista „Teatrul azi", nr. 1–2/1991
4. **CRITICĂ LITERARĂ:**
   - ADRIAN MARINO: **Biografia ideii de literatură,** I, Ed. Dacia
   - GELU IONESCU: **Anatomia unei negații,** Ed. Minerva
5. **PUBLICISTICĂ:**
   - ION IOANID: **Închisoarea noastră cea de toate zilele,** Ed. Albatros
   - MIRCEA CIOBANU: **Convorbiri cu Mihai I al României,** Ed. Humanitas
6. **LITERATURĂ PENTRU COPII:**
   - FLORENȚA ALBU: **Copilărinde,** Editura Ion Creangă
7. **DEBUTURI:**
   - IUSTIN PANȚA: **Obiecte mișcate** (versuri), Ed. Eminescu
   - MIHAI IOAN COCHINESCU: **Ambasadorul** (roman), Ed. Cartea Românească
   - LUCA PIȚU: **Naveta esențială** (eseuri), Ed. Moldova
8. **LITERATURA MINORITĂȚILOR:**
   - BALLA ZSÓFIA: **A páncél nyomai** (Urmele armurii), Ed. Kriterion
   - DRAGA MIRIANICI: **Rostevano detinstvo** (Copilărie fericită), Ed. Kriterion
9. **TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ:**
   - C. D. ZELETIN: Baudelaire: **Florile răului,** Ed. Univers
   - JEAN GROSU: Milan Kundera: **Iubiri ridicole,** Ed. Univers
10. **TRADUCERI DIN LIMBA ROMÂNĂ:**
    - ANNIE BENTOIU: Gellu Naum: **Partea cealaltă** (L'autre côte), Ed. Cartea Românească
11. **OPERA OMNIA:**
    - ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ
12. **PREMII ONORIFICE PENTRU ÎNTREAGA ACTIVITATE:**
    - MONICA LOVINESCU
    - VIRGIL IERUNCA
    - DORIN TUDORAN
    - SORIN ALEXANDRESCU

Premiile au fost sponsorizate de: Gazeta de Transilvania, Editura Aldomar, Editura Echinox, Fundația Exprez, Revista Phoenix, Editura Moldova, S.R.L. Casa Română, S.R.L. Vanghelis. Decernarea a avut loc luni, 25 mai 1992, la sediul Uniunii Scriitorilor.

MONICA LOVINESCU

ALICE ÎN ŢARA SÎRMEI GHIMPATE

Les années volées. Dans le goulag roumain à 16 ans

de Oana Orlea (Seuil, 1992)

Au apărut, aproape concomitent, amintirile Oanei Orlea despre anii ei de închisoare, în românește, sub forma unor întrevederi cu Mariana Marin, sub titlul care vorbește de la sine **Ia-ți boarfele și mișcă**, la editura „Cartea Românească", iar la Paris, la editura Seuil, condensîndu-se doar textul autoarei și intitulîndu-se **Les années volées. Dans le goulag roumain à 16 ans.**

N-a sosit pînă la Paris versiunea românească (autoarea ne-a mărturisit că nici ea n-a primit cartea), deci nu ne putem bizui decît pe textul transpus în franceză de Oana Orlea, probabil mai succint dar, în același timp, mai explicativ în măsura în care se adresează străinilor. Să mai semnalăm — sau mai degrabă să amintim — că Oana Orlea nu este o necunoscută în peisajul literar parizian, romanul său precedent **(Un sosie en cavale)** bucurîndu-se de o bună primire din partea criticii și fiind într-un fel consacrat și prin primirea autoarei pe platoul emisiunii lui Bernard Pivot „Apostrophes". Să mai remarcăm faptul că e a doua carte privind universul penitenciar românesc apărută recent în Franța, prima apreciată aici fiind cea semnată de Lena Constante.

După această sumară punere în context, să vedem prin ce se deosebește cartea Oanei Orlea de alte mărturii apărute în România sau în Occident și privind Gulagul românesc. Asemănările ținînd de însuși acest subiect al ororii, diferențele sunt acelea asupra cărora trebuie insistat.

Principala diferență ține de vîrsta la care a fost arestată Oana Orlea : 16 ani. Gulagul este așadar văzut și înregistrat de o adolescentă. Marea calitate a cărții stă, în primul rînd, în reținerea stării de spirit din trecut. Oana Orlea o regăsește, parcă fără efort, pe tînăra din anii '50, singura dar salutara distanță constînd în autoironia (nu lipsită de afecțiune) cu care își redă și corectează în același timp privirea de atunci. Distanța însă nu pare a fi aceea a înțeleptirii (fenomen la urma urmei mai curent, dacă nu chiar banal). Totul se petrece ca și cum adolescența ar sălășlui mai departe în autoarea ajunsă la maturitate, iar autoironia i-ar fi fost constitutivă. Bătaia, chinul, foamea, frigul sunt astfel înregistrate într-un stil ce evită și jalea, și invectiva, și ura, și lacrimile. Indignarea, în loc să fie atenuată de ironie, devine obsedant de prezentă prin contrastul între realitatea grozn ică și răzvrătirea autoironizată cu care este suportată. Dacă ne referim doar la scriitori de origine română, nu mai aflăm același ton al autoderiziunii decît la Ana Novac (mult mai feroce însă), evocînd tinerii ei ani de la Auschwitz.

E o diferență, nu neapărat și o superioritate. Nu înseamnă, de pildă, că vehemența unui Paul Goma, lumina creștinării la N. Steinhardt, răscoala mereu prezentă la Teohar Mihadaș sau obiectivitatea la Ion Ioanid (și nu i-am numit pe toți) prilejuiesc cititorilor un contact mai puțin profund, mai puțin sensibil, mai mediat decît această carte. Ci doar că în această incredibilă arhivă redată memoriei noastre, Oana Orlea se înscrie cu o tonalitate aparte, dîndu-ne prilejul unei călătorii cu mijloace mai puțin obișnuite, un fel de „Alice în țara sîrmei ghimpate".

Oana Orlea este deci arestată la 16 ani pentru niște manifeste răspîndite prin cutiile de scrisori. Petrece ani destul de mulți în spatele gratiilor nu numai din pricina „acțiunii" în sine, dar în primul rînd a numelui pe care-l poartă (Ioana Cantacuzino), iar în al doilea rînd din pricina insolenței cu care înfruntă, uneori chiar își provoacă anchetatorii. În afară de atitudine (care, aparent paradoxal, îi este inspirată și de exemplele de tinere eroine sovietice propuse ca model la școală), o altă caracteristică izolează mărturia Oanei Orlea de cele care au apărut pînă acum : continua „mișcare" la care este supusă. În general, imobilismul, închiderea, claustrarea definesc astfel de experiențe. Oana Orlea e mereu pe drumuri, de la o închisoare la alta. În cîțiva ani, fiind fără încetare mutată dintr-o închisoare în alta, poate face un fel de tablou comparativ al geografiei concentraționare : Rahova, Văcărești, Ghencea, Pipera, Tîrgșor, Mislea, Ploiești, Jilava (pentru a doua oară), Rahova (din nou) și, în sfîrșit, Malmaison. Totul fără nici un fel de proces, cu o condamnare doar administrativă. Și pentru că periplul ar fi continuat dacă, din străinătate, bunicul ei George Enescu n-ar fi făcut constant demersuri pentru ea și autoritățile comuniste n-ar fi avut impresia — sau iluzia — că liberînd-o pe ea l-ar fi putut determina pe marele compozitor să se întoarcă, fie doar și pentru un turneu, din exil în țară. Titlul românesc este — din acest punct de vedere — mai sugestiv : **Ia-ți boarfele și mișcă** este ordinul lătrat pe care adolescenta îl aude cel mai des.

Acest du-te vino încătușat îi permite, evident, autoarei o comparație constantă între centrele de detenție în care este aruncată. Instructive, aceste pasaje nu sunt totuși cele care, literar vorbind, rețin cel mai mult atenția. De cîte ori autoarea vorbește despre ea însăși (în raport cu anchetatorii, gardienii și celelalte deținute), un fel de har, acela al unei neasemuite justețe de ton, coboară asupra textului. În ce privește lumea deținutelor, Oana Orlea, chiar dacă o descrie cu luciditate și fără o părtinire ce ar face din toate victimele niște ființe de elită, își rezervă marile ironii față de sine. E demn de semnalat că în acest univers în care prostituatele, hoațele, criminalele (pe scurt, dreptul comun) se învecinează cu deținutele politice, adolescenta Ioana Cantacuzino nu alege o tagmă împotriva alteia, mirîndu-se doar, din cînd în cînd, de necunoscuta varietate a lumii. Grădina e totuși a lui Dumnezeu, nu în sensul harului, ci doar al toleranței. Înainte de adevărata intrare în lume, tinerei revoltate i se oferă, în acest crunt context, un fel de concentrat al peisajului social, în care, dintr-o calitate umană înnăscută, nu operează cu categorii. Iar revolta adolescentină, care părea înainte de marea încercare s-o îndrepte nu doar împotriva regimului comunist, dar și a propriului ei mediu, se stinge pe pragul valorii adevărate. E simptomatică atitudinea ei cînd pătrunde în celula în care sunt închise marile deținute politice la al căror stil de a rezista demn, fără turbulențele tinereții, aderă imediat. Din nici o altă carte citită pînă acum nu reiese atît de pură figura Mariei Antonescu, pentru apărarea căreia autoarea va fi și pedepsită în închisoare. Dacă de undeva mai suntem încă priviți de cei stinși din viață, probabil cea care a fost, în închisoare, Maria Antonescu își va regăsi imaginea cea mai favorabilă, în mica ei prietenă răzvrătită care a știut s-o evoce cu atît mai nobil cu cît nici un cliseu eroic nu se strecoară printre cuvintele ei.

Faptul că Oana Orlea trăiește de mai mulți ani în Franța, unde a putut citi toată literatura asupra Gulagului, de la Urali la Berlin, o ferește și de un alt cliseu care cam bîntuie în România, și conform căruia niciunde nu s-a suferit ca la noi. „Ca la noi la nimenea" — locuțiunea e destul de răspîndită pentru a susține un fel de „victimizare" deseori remarcată (uneori chiar exagerată) de străini. Or, repetăm pentru a nu știu cîta oară, în afară de odiosul experiment de la Pitești, condițiile de detenție, înfometarea, schingiuirile, mizeria, tendința spre exterminare, odată fixate la Kremlin, și experimentate în Uniunea Sovietică, au fost exportate, ca tot restul, oriunde se întindea ocupația rusească. Izbește în peisajul românesc și în publicistica noastră lipsa de interes și de informație privind arhipelagul Gulag în ansamblul lui, de parcă am reține doar „insula" noastră sinistră izolînd-o de rest. Or, n-avem impresia că vom înțelege, cu adevărat, ce s-a întîmplat cu noi, ca neam, dacă nu publicăm, în același timp, și arhivele suferințelor celor care au încăput pe aceleași mîini. E (un subiect reînnoit) de mirare, faptul că pînă acum nici un editor din România nu a găsit de cuviință să încerce a edita, de pildă, **Arhipelagul Gulag** al lui Soljenițîn, enciclopedia concentraționar-comunistă. Sau, cu nimic mai prejos, deși poate și mai intolerabil, deoarece lipsește referința la un Dumnezeu care ar pune sens și în infinita enigmă a răului, Șalamov. Sau Marcenko, la care am descoperi chiar aspecte neînregistrate la noi, și anume canibalismul din unele temnițe sovietice. Sau cartea a trei scriitori unguri, doi dintre ei foarte cunoscuți, Páloczy-Horváth și Ignotus, revelatoare atît pentru nivelul anchetatorilor cît și pentru cel al tribunalelor populare din Ungaria. Nemaiputînd rezista torturii, cei trei arestați se hotărăsc să numească drept șef al așazisului complot pentru care sunt anchetați pe... Anatole France, spunîndu-și că astfel la proces se va dezvălui felul în care a fost condusă ancheta. Ei bine, nu se dezvăluie, pînă și judecătorii nerătîndu-se surprinși că un clasic francez a complotat, de dincolo de mormînt, împotriva democrației populare. Exemplele de acest fel sunt nenumărate. Literatura concentraționară ocupă în Occident rafturile unei întregi biblioteci, și asta de pe la sfîrșitul anilor '30, cînd apărea mărturia lui Ciliga despre Gulag, pe atunci neluată de mai nimeni în considerare.

Faptul că mărturia Oanei Orlea se înscrie, în mod natural, în viziunea vastă a întregului univers concentraționar sovietic este subliniat și de prefațatorul volumului, Jean-Claude Guillebaud, care scrie : „Acum că zidurile au căzut (cu cîteva excepții, printre care România), că dezastrul comunist s-a consumat, că limba de lemn s-a descalificat, o imensă întrebare ne obsedează : cum de a fost cu putință ? Atîta vreme ? (...) Sutele de mărturii pe care ne-a fost dat să le citim de o jumătate de secol încoace, de la Kravcenko la Soljenițîn, de la Paul Goma la Leonid Pliușci, Evghenia Guinzburg, Andrei Amalrik și atîția alții, ne-au lămurit asupra circumstanțelor istorice sau polițiste ale acestei nebunii. Dar în centrul dramei rămîne un punct orb, o gaură a întunecimii pe care mintea noastră nu ajunge să le priceapă. Mi se pare că n-am terminat cu comunismul. Suntem acum mai bine plasați pentru a înțelege că misterul nu sălășluiește în fruntea dogmelor, sau în șocul grandilocvent al ideilor, ci mai curînd în cotidianul incredibil al lucrurilor, în timpul petrecut dincolo de zăbrele, în substanța acestor vieți rănite sau zdrobite. O chinuitoare «densitate a lucrurilor», spre care ne îndreaptă talentul singular al Oanei Orlea. În felul ei, cu propria-i luciditate mai devastatoare decît oricare alta, deoarece aparține încă, de fapt, copilăriei. (...) Privirea, suferința, dar și neobosita ironie a unui copil : alchimia memoriei și a meșteșugului scriitoricesc : iată probabil de ce, în aceste pagini, se produce adevăratul miracol al scriiturii. Miracolul unui adevăr subit demachiat. Acela al unei voci care, pur și simplu, ni se adresează nouă".

Poate că fraza finală va fi greu de înțeles pentru cei care în România se încăpățînează din lene teoretică să rezerve doar ficțiunii dreptul de a se numi literatură. Cu atît mai rău pentru ei.

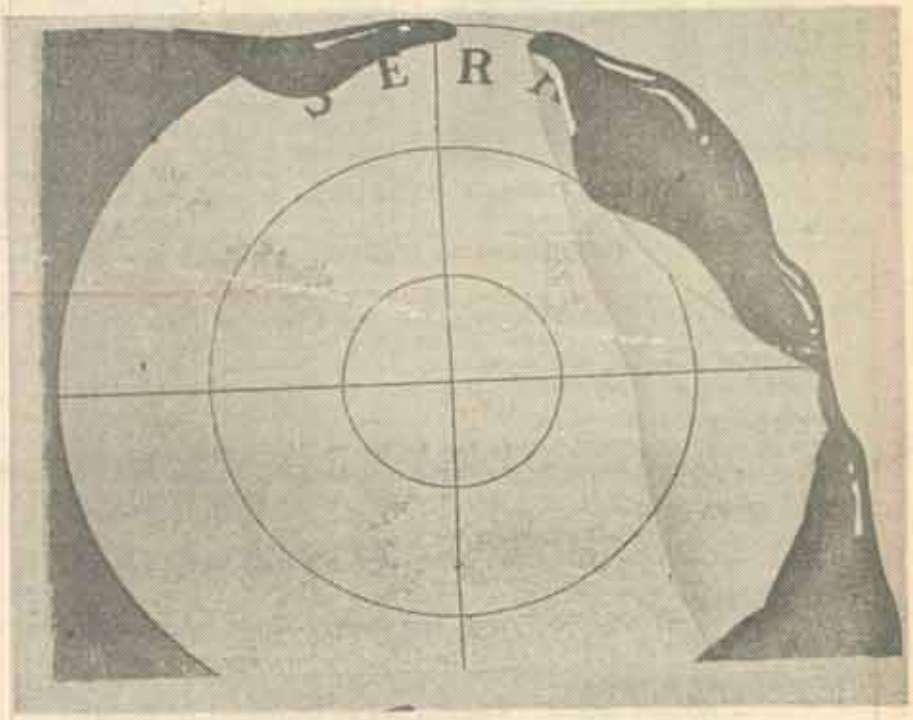

SILVIU BĂIAȘ

Redacția „22" : Gabriela Adameșteanu (redactor-șef), Radica Palade, Dan Pavel (redactori-șefi adjuncți), Ileana Mălăncioiu (publicist comentator), Andreea Pora (șef secție social), Gabriel Andreescu, Andrei Cornea, Horațiu Pepine (redactori), Dan Perjovschi (grafician), Anton Burtea (șef serviciu tehnic), Ana Mihail (director economic), Radu Dobândă (șef serviciu corectură), Bogdan Penescu (difuzare), Georgeta Marin (secretariat), Didina Marc, Manuela Gheorghiu (dactilografie). Colaboratori : Leonard Oprea (reclame), Emanuel Pârvu (foto), Mariana Dinu (secretar general de redacție). Responsabil de număr : Dan Pavel.

Redacția și administrația : București, Calea Victoriei 120. Telefon 14 17 76, 14 15 25 Tiparul executat la Imprimeria „Coresi", București, Piața Presei Libere 1.